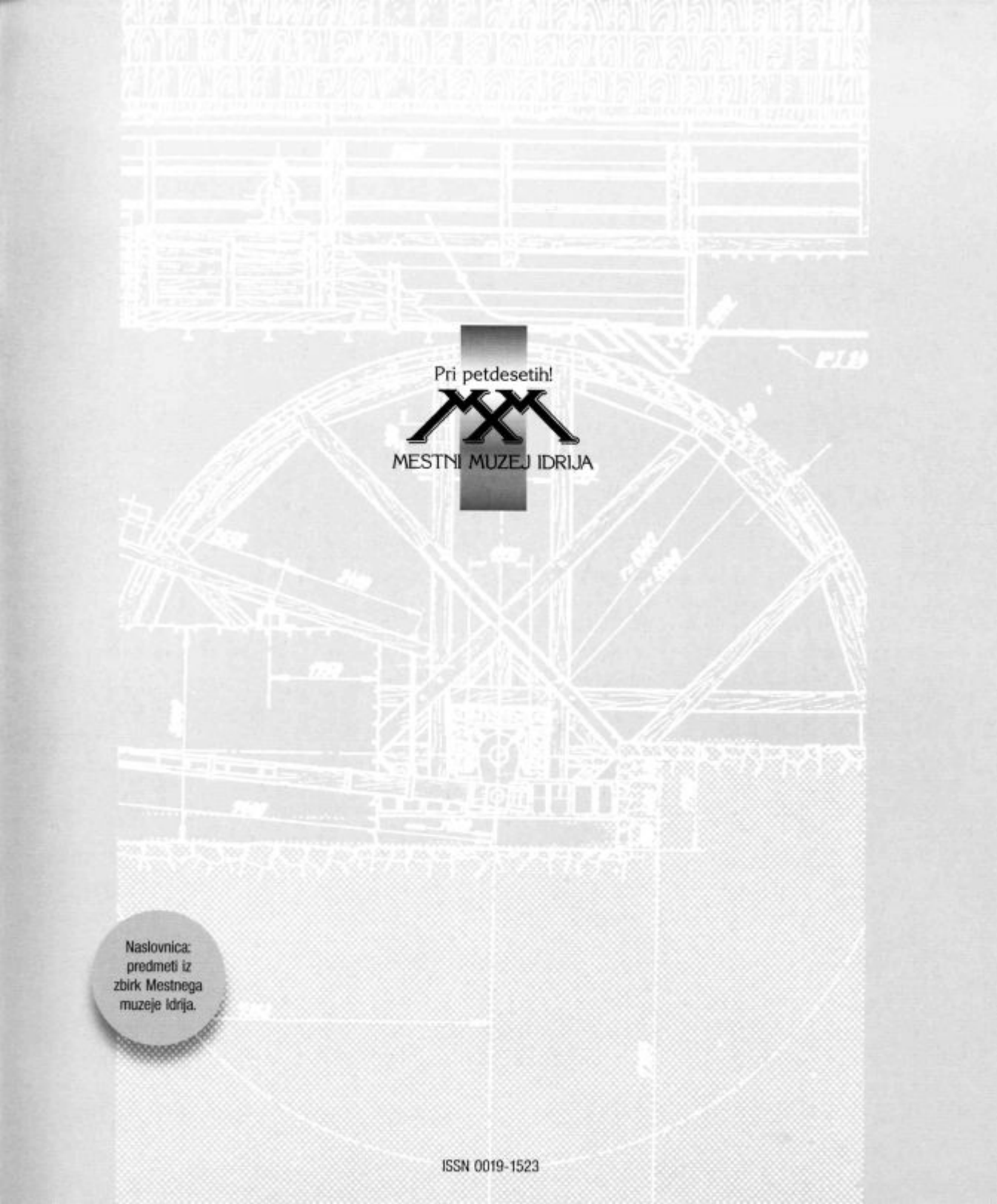

Pri petdesetih!

XXX
MESTNI MUZEJ IDRİJA

Naslovnica:
predmeti iz
zbirk Mestnega
muzeja Idrija.

ISSN 0019-1523

Vsebina

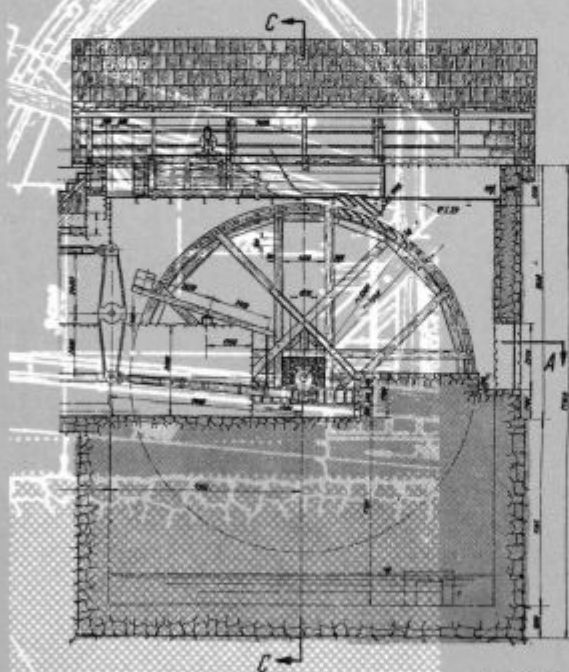
Albert
Struna: Idrijska
Kamšt, Vodniki
TMS III, 1954

1:1000, 30.05.1954, 1954

	⌘	Muzej včeraj, danes, jutri	4
	⌘	Naših petdeset let	18
Ivana Leskovec	⌘	Sledi življenja in časa	19
Darko Viler	⌘	Zbirke Mestnega muzeja Idrija	36
Milojka Magajne	⌘	25 let dela Cerkljanskega muzeja – oddelka Mestnega muzeja Idrija	46
Anton Zelenc	⌘	Zbirka rudniških strojev in naprav	54
Mirjam Gnezda	⌘	Etnološki oddelek Mestnega muzeja Idrija	60
Janez Kavčič	⌘	Galerija Idrija skozi 35 let	66
Jože Čar, Martina Peljhan	⌘	Muzejska geološka zbirka	72
Jože Janež	⌘	Idrijski razgledi 1956–2003	76
	⌘	Muzej so vodili	84
Zmago Logar	⌘	Spomini na očeta, Srečka Logarja, prvega direktorja muzeja v Idriji	85
Ivica Kavčič	⌘	Razgovor z direktorji Mestnega muzeja Idrija ob 50-letnici delovanja	88
	⌘	Muzej se na ogled postavi	116
Mirjam Gnezda	⌘	Vtisi obiskovalcev	117
Anton Zelenc	⌘	Statistika obiska muzejskih objektov	127
	⌘	Muzej smo ljudje	128
Nastja Oblak, Marija Pavšič	⌘	Redno zaposleni 1953–2003	129

Muzej včera, danes, jutri

STANJE DO RESTAVRACIJE

Andreja Rihter

ministrica za kulturo RS

Mestni muzej Idrija pripoveduje zgodbe že pol stoletja

Petdeset let v zgodovini ni veliko, lahko pa petdeset let veliko stori za zgodovino - za njeno raziskovanje, spoznavanje, predstavljanje, učenje in zabavo. Če se ozrem nazaj, v bogato zgodovino in dediščino idrijskega ter cerkljanskega področja, sem ponosna na svoje kolegice in kolege, da jim je v pol stoletja uspelo toliko raziskati in predstaviti na področju dediščine ter ohraniti pomembne pomnike naše preteklosti. » V Idrijo se zato vedno znova vračam s prav posebnim veseljem in tudi pričakovanjem, kaj so nam pripravili tokrat. In res nikoli nisem razočarana. Območje, ki ga pokriva idrijski muzej, je neskončno polje odkritij in zgodb o naši zgodovini. Pol tisočletja, ki je tukaj pustilo značilne sledi, ki se je dogajalo pretežno pod zemljo in tukajšnje prebivalstvo zaznamovalo kot neutrudne borce in ohranjevalce naše dediščine. In pol stoletja, ko zgodbe teh krajev pripoveduje Mestni muzej Idrija, eden najbolj obiskanih slovenskih muzejev. » Spoštovani, dovolite mi, da vam izrečem iskrene čestitke za opravljeno delo, vam hkrati zaželim veliko energije in raziskovalnega duha tudi v prihodnje, v času, ko bo slovenska zgodovina del evropske zgodbe in ko bodo slovenski muzeji še posebej pomemben vir znanja in promocije naše države in naše bogate zgodovine.

Damjan Krapš

župan Občine Idrija

Odgovornost za ohranjanje in promocijo bogate dediščine

Pol tisočletja že v Idriji nastaja neprecenljiva kulturna in tehnična dediščina in tako dopolnjuje čudovite naravne zanimivosti našega okolja. » Premalo je to samo imeti, te dragocenosti terjajo odgovornost in skrb, saj le tako lahko nudijo užitek in bogatijo znanje, tako tukajšnjih prebivalcev, kot tudi številnih obiskovalcev od vsepovsod. » Odgovornost za ohranjanje in promocijo vse naše bogate dediščine je pred petdesetimi leti prevzel Mestni muzej Idrija - muzej za Idrijsko in Cerkljansko, in to z vso resnostjo in strokovnostjo. K svojemu delu je znal pritegniti tudi številne posameznike iz ožjega in širšega okolja. » Uspešno se trudi za vzdrževanje že obnovljenih pomnikov naše preteklosti, za postopno restavriranje tistih, ki na obnovo še čakajo, ter za ohranjanje in dopolnjevanje že postavljenih zbirk in postavljanje novih. Vse to zna ponuditi na ogled tako, da je zanimivo in pritegne. Z revijo Idrijski razgledi, katere izdajatelj je, strokovno, a obenem širokemu krogu bralcev razumljivo, predstavlja idrijsko-cerkljanski prostor. » Prihodki, ki jih zavod ustvarja z lastno dejavnostjo, so pomembna dopolnitev finančnih sredstev, pridobljenih s strani Ministrstva za kulturo RS ter občin Idrija in Cerkno. » Svoje delo Mestni muzej Idrija opravlja uspešno in profesionalno in si ob jubileju resnično zasluži iskrene čestitke.

Janez Podobnik

poslanec Državnega zbora RS

»Popotnica« muzeju za naslednjih 50 let

Različne obletnice so običajno priložnost, da si ob na glas izrečenih voščilih in dobrih željah vzamemo čas in tudi sami pri sebi razmislimo o slavljenču, o njegovih lastnostih, posebnostih, o vlogi, ki jo ima v našem življenju. Ponavadi je to oseba, zgodi pa se tudi instituciji. In letos je to naš muzej, Mestni muzej Idrija – muzej za Idrijsko in Cerkljansko. Spomnim se še časov, ko smo na osnovnošolskih izletih pomenljivo zavzdihnil, ko so nam učitelji napovedali obisk kakšnega muzeja ... Z leti se je moj odnos do teh »razstavišč časovnih sprememb« izjemno spremenil, tudi po zaslugi našega muzeja. Z ohranjanjem, dokumentiranjem, raziskovanjem in predstavljanjem kulturne dediščine idrijsko-cerkljanskega področja in življenja našega človeka, ki ga je zaznamovala zgodovina, omogoča obiskovalcem lastna doživetja in prepoznavanje skupnega spomina. Muzej je seveda objekt, v njem pa delajo in ustvarjajo ljudje. Zato ob 50-letnici muzeja voščim predvsem poštvrtovalnim in svojemu delu popolnoma predanim »muzealcem«, ki so skozi vsa leta postavljali na noge ta nepogrešljivi vir spoznavanja preteklosti in razumevanja sedanjosti našega okolja in človeka.

Silvester Gaberšček

državni podsekretar Ministrstva za kulturo RS

Ob 50-letnici

Splošno znano je, da je Idrija po vsem svetu zaslovela po zaslugi škafarja, ki je davnega leta 1490 v svoj škaf namesto vode nalovil živo srebro. Rudnik živega srebra je dobrih petsto let oblikoval življenje Idrije in širše okolice in iz svojih nedrj hranil cesarske zakladnice in blagajne držav, ki so si lastile idrijski rudnik. Skozi stoletja je pod zemljo v trinajstih obzorjih nastalo pravo vele mesto s stotinami ulic in »gas« – globokih jaškov in zvijuganih rovov. Na površju pa so se klikale »špice« življenjskih zgodb rudarskih družin. Vse, kar je reka življenja v teh stoletjih prinesla in izprala na situ zgodovine, se je v zadnjih petdesetih letih kot čisto zlato nabralo v škafu Mestnega muzeja Idrija, ki je bil »narejen« 21. januarja 1953. Kaj reči ob Abrahamu? Iskreno pohvalo in zahvalo za nadvse vestno opravljeno delo in poslanstvo ter seveda iskrene čestitke in najboljše želje pred vedno novimi nalogami in izzivi. Pa: »SREČNO!« z gerušem v glažu.

dr. Orest Jarh

predsednik Skupnosti muzejev Slovenije
in direktor Tehniškega muzeja Slovenije

Ob 50-letnici muzeja v Idriji

Nekaj let po zaključku druge svetovne vojne je očitno napočilo zlato obdobje za slovenske muzeje. Začelo se je še pred koncem vojne z osamosvojitvijo Prirodoslovnega muzeja in nadaljevalo z ustanovitvijo Tehniškega muzeja Slovenije. Sledila je ustanovitev številnih posebnih in regionalnih muzejev, posebna skrb pa je predvsem po zaslugi dr. Franja Baša veljala tehniški dediščini. Nastale so številne zbirke, ki so kasneje prerasle v muzeje. Mestni muzej Idrija – muzej za Idrijsko in Cerkljansko, kot se danes imenuje, med temi zaseda prav posebno mesto, saj se je razvil v enega najboljših in najuspešnejših slovenskih muzejev. Tu ne gre le za izjemno bogastvo in raznolikost zbirk in nadpovprečno obiskanost, več kot očitno je tudi kakovostno strokovno delo in dobra organiziranost malega, a učinkovitega kolektiva, kar med slovenskimi muzeji ni ravno pogost pojav. Naj bo častitljiva obletnica vsem v Muzeju spodbuda za nadaljevanje uspešnega dela in še odločnejši spopad z raznovrstnimi težavami in ovirami, ki jih slehernemu muzealcu pri vsakodnevnem delu nikdar ne zmanjka.

prof. dr. Uroš Bajželj

Naravoslovno tehniška fakulteta Univerze v Ljubljani

III Prihodnost mesta Idrija se je pričela z rudnikom

Čestitke Mestnemu muzeju Idrija ob 50-letnici delovanja, za prizadevanja in dosežene uspehe pri ohranjanju bogate idrijske tehniške dediščine, ki omogoča spoznavanje duhatvosti in iznajditeljstva naših prednikov na podlagi strojev, ki so restavrirani in razstavljeni v muzejskih prostorih. Kakovost in dovršenost obnove vseh eksponatov je vsekakor na evropskem nivoju. »Popotnica Muzeju za naslednjih 50 let je, da izkoristi enkratno priložnost, ki jo nudi mesto Idrija, in poveže preteklost s prihodnostjo na podlagi prikaza tehniške dediščine, sedanjega stanja tehnike in možnosti tehnološkega razvoja. Tak koncept, kolikor je meni znano, nima primerjave v svetu. Zelo malo je mest, ki bi nastala z rudnikom, ohranila tehnične eksponate iz preteklosti in se razvila v moderno mesto s sodobno industrijo, ki je odprta za razvoj. Idrija ne sme ostati samo pri prikazu tehniške dediščine, temveč mora skladno z razvojem pokazati tudi sedanje dosežke tehnike in možnosti nadaljnjega tehnološkega razvoja. »Mestni muzej Idrija naj se razvije v avantgardni muzej z motom: »Prihodnost mesta Idrija se je pričela z rudnikom«.

mag. Vida Bajt

učiteljica zgodovine na Osnovni šoli Cerkno

III Nekaj misli, prežetih z nostalgijo, ob rob praznovanja

V letošnjem letu, ki ga muzej za Idrijsko in Cerkjansko, tako kot vsako leto, delovno obeležuje, mi misli pogosto ubežijo 25 let nazaj, ko smo v Cerknem postavljali prve preproste muzejske razstave. »Pogosto smo razstavljali raziskovalne naloge zgodovinskega krožka in raziskovalne naloge iz kasnejše zamrlega projekta »Cerkjanske vasi«. »Najbolj se spominjam prisrčne otvoritve razstave o vasi Labinje. Učenci so obiskovalce popeljali po razstavi, jim predstavili svoje večletno delo, gospodinje iz Labinj pa so za ta večer spekle in skuhale mnogo dobrot iz ajdove moke in z njimi pogostile številne obiskovalce. »Te prisrčne prireditve, ki so v kraju močno odmevale, so bile rezultat in dokaz tesnega, uspešnega, skupinskega dela šole, domačinov iz cerkljanskih vasi in muzejskih delavcev. Jaz jih pogrešam! Mogoče še kdo? »V naslednjih 25, če ne pa v naslednjih 50 letih, želim, da bi ustanove v Cerknem zmogle nadaljevati z delom na nekoč dobro zastavljenih, a od »stricev z dnaric« nikoli popolnoma razumljenih projektih. »V dobro, ponos in zadoščenje otrok, domačinov in zaposlenih v teh institucijah in nenazadnje tudi za »prihajajoče turiste« v Cerknem! »Moja velika želja je, da bi nekoč v cerkljanskem muzeju zaposlili kustosa pedagoga. Imel bi dela čez glavo. »Ideja o tem je znana in praznuje že četrto stoletje. Mogoče pa nekoč postane realnost. Zgodovinarji že po »službeni dolžnosti« znamo počakati, saj zgodovinski milini meljejo počasi. Tudi prav. Pomembno je, da meljejo! »Muzeju, vsem članom kolektiva in sodelavcem osebno čestitam za vse doseženo in pravim: »Korajžno po tej poti naprej!«

Ladislava Bizjak

prof. nemškega in ruskega jezika
na Gimnaziji Jurija Vege Idrija

Povezovanje so ljudje

Pomenljivo dejstvo je, da idrijski Mestni muzej že od ustanovitve naprej kraljuje v gradu Gewerke-negg. V stavbi, ki ne le bdi nad mestom, marveč se prek levega boka spogleduje z Gimnazijo Jurija Vege. Eno drži. Prav ta neposredna bližina je stikala prenekatero tesno vez med njima in vse do danes teče med njunimi akterji ustvarjalni dialog, vreden pozornosti. » Nekdanji ravnatelj muzeja Srečko Logar, navdušen jamar, je z jamarskim krožkom gimnazijcev odkrival lepote podzemlja, hkrati pa kot predan filatelist širil navdušenje za zbiranje znamk, nemalokrat v nevsiljivem klepetu z mladimi, ko so si utrgali trenutek od plezanja po starih rudniških lokomotivah, razstavljenih na grajskem dvorišču. » Njegov naslednik Jurij Bavdaž je strokovno vodil razred gimnazijcev na maturantski ekskurziji po tedanji Jugoslaviji, kot vodič z občutkom za povezave med generacijami pa je svoj prefinjen in lep odnos do obiskovalcev muzeja prenesel na njegove kasnejše sodelavce. » Plodno obdobje povezovanja je nastopilo tudi z ravnateljstvom Sama Bevka, maturantom Gimnazije Jurija Vege. Žnal je združiti velik umski potencial, akumulirano znanje in kapital ter ustvaril odlične pogoje za delo muzeja, ga približal meščanom ter odprl svetu. » Sedanja ravnateljica Ivana Leskovec je bila mentorica pri zelo uspešnih raziskovalnih nalogah gimnazijcev. Kot odlična poznavalka idrijske čipke je med njimi

zbudila zanimanje za čipko, z modernim pristopom k raziskovanju čipkarstva v Idriji pa k sodelovanju pritegnila prav mlade. V skupnem raziskovalnem delu so nastali zavidljivi rezultati, ki jih je etnološka stroka visoko ovrednotila. » Rezultat bogatega skupnega dela muzejskih delavcev in gimnazijskih profesorjev je tudi razstava starih fizikalnih učil ob stoletnici Realke, sodelovanje pri raziskovalnih nalogah iz zgodovine, v uredniškem odboru Idrijskih razgledov in nenadnje tudi vzgajanje vodičev. » V tako kulturo in zgodovinsko bogatem mestu, kot je Idrija, ima muzej še posebno veljavo. Pa ne le kot lično urejen depo zgodovinskih virov ali impozantno postavljena kolekcija historičnih eksponatov, marveč kot ustvarjalni organizem, ki neprestano oživlja preteklost in ustvarja sedanost ter diha z mestom. Do sedaj je Mestnemu muzeju Idrija to uspevalo z odliko, česar pa brez kristalne vizije o prihodnosti gotovo ne bi zmogli.

Helena Bezeljak

ravnateljica Osnovne šole Spodnja Idrija

✂ Poslanstvo šole in muzeja

Delo Mestnega muzeja Idrija, ki ga vsa leta z zanimanjem spremljam, zasluži vse priznanje. Prav muzeju pripada največ zaslug, da se je dragocena tehniška, zgodovinska in kulturna dediščina Idrijskega in Cerkljanskega ohranila današnjim in prihodnjim generacijam. V tej luči si kot ravnateljica Osnovne šole Spodnja Idrija v prihodnje želim čimveč plodnega sodelovanja med muzejem in šolami vseh stopenj. Naše skupno poslanstvo vidim prav v oza-veščanju otrok in mladosnikov, da bodo poznali in cenili materialne in duhovne vrednote, ki jih je naš čas podedoval za prihodnost. Ko vstopamo v evropske integracije, se moramo še bolj zavedati svoje identitete, obenem pa se še bolj odpirati izmenjavi naših dosežkov z dosežki drugih narodov.

Anica Božič

direktorica Mestne knjižnice in čitalnice Idrija

✂ 50 let muzeja

Mestni muzej in Mestna knjižnica in čitalnica sta javna zavoda, ki delujeta na kulturnem področju, na katerem se njuno poslanstvo in delo nemalokrat prepletata in dopolnjujeta. V skoraj tridesetih letih mojega ravnateljstva se je nabralo lepo število skupnih akcij in mislim, da je prav, da nekatere v tem jubilejnem letu vsaj omenim. » Muzej in knjižnica sta v osemdesetih letih vodila skupno akcijo za odkup Bevkove domačije. V letih, ko smo preurejali prostore knjižnice, nam je vodstvo muzeja nekajkrat odstopilo svoje prostore za izvedbo literarnih večerov. Tako smo imeli v idrijskem muzeju pogovor z uglednimi gosti, kot so dr. Jože Pirjevec, dr. Pavla Jerina Lah in mariborski naslovni škof Vekoslav Grmič. V Cerknem smo skupaj predstavljali knjige domačega pisca Viktorja Prezlja, v idrijski galeriji pa smo sodelovali pri postavitvi in otvoritvi razstave portretov, ki jih je naslikal akademski slikar Božidar Jakac. Lep je bil večer v knjižnici Srečka Kosovela v Sežani, kjer smo skupaj predstavili idrijsko kulturo: o akademskem slikarju Rafku Terpinu in njegovih delih je govoril kustos Janez Kavčič. Da povzamem: dolga in lepa je naša skupna pot, mislim, da smo veliko naredili za krajane naših občin, in prepričana sem, da bo naše sodelovanje tudi v bodoče tako plodno. » Ob tej praznični priložnosti čestitam delavcem muzeja za dosežene uspehe, bivšima direktorjema Juriju Bavdažu in Samu Bevku ter sedanjí direktorici Ivani Leskovec pa se posebej zahvaljujem za tovariško sodelovanje.

mag. Marko Cigale

direktor Rudnika živega srebra Idrija
v zapiranju d. o. o.

Ohranjanje spomina na zgodovino rudnika

Neznani izdelovalec lesenih posod je v osrčju skoraj neprelozljivih idrijskih gozdov povsem po naključju odkril drugo največje rudišče živega srebra na svetu. S tem dejanjem se je pričela bleščeča zgodovina rudnika in Idrije. Rudarji niso le izkopali neskončnih rovdv pod zemljo, temveč so tudi iztrebili gozd. Na sotočju Idrije in Nikove se je razvijalo mesto, ki je skupaj z rudnikom doživljalo vzpone in padce. Danes se Rudnik zapira, mesto pa se razvija naprej. » Gotovo je bil prav zaradi rudnika ustanovljen tudi idrijski muzej. Po skromnih začetkih se je razvil v osrednjo kulturno ustanovo, ki s svojimi dejavnostmi pokriva območje občin Idrija in Cerkno. Njegova osrednja vloga je ohranjanje spomina na zgodovino rudnika, na njegove tehnične dosežke in predvsem na ljudi, ki so skozi stoletja ustvarjali naše lepo mesto in mu vdihnili neumrljivo dušo. To vlogo opravlja uspešno in s svojo dovršenostjo privablja številne obiskovalce, katerih število bo še naraščalo. Njegovi eksponati bodo prihodnjim rodovom še zanimivejši. » Kot direktor Rudnika lahko Muzeju z zaupanjem prepuščam ohranjanje spomina na vse, ki so stoletja s srcem živeli v našem mestu in delali v temini naših rovdv.

Alenka Cvetaš

ravnateljica Osnovne šole Črni Vrh nad Idrijo

Sodelovanje v prihodnosti

Ob uglednem jubileju petdesetletnega delovanja vam iskreno čestitamo. Kot vzgojno-izobraževalna organizacija se globoko zavedamo vaše pomembne vloge pri ohranjanju naše identitete in tradicije ter bomo vedno podpirali aktivnosti, ki jih izvajate v ta namen. » Naše sodelovanje v preteklih letih je bilo zgledno, zato vsako leto v naš program dela uvrščamo tudi ogled zbirk vaše ustanove. S svojo dejavnostjo nam omogočate, da šolske vsebine bolj nazorno in doživeto posredujemo našim učencem, torej tistim, od katerih v prihodnosti pričakujemo, da bodo znali ohranjati našo identiteto.

Saša Dragoš

novinarka Primorskih novic

Muzej nad Idrijo ...

Ko sem davno prvič prišla v Idrijo, me je kmalu zaneslo v grad. Bil je ves vegast in siv, s kupi šare na dvorišču. Tako so mi vsaj domačini predstavili razpadajoče rudniške stroje. »Dandanes o šari ne slišim več. Ker bi bilo to nespodobno. A malo v domačem okolju slišim tudi o muzeju, ki mu je v čudežno kratkem času uspelo pogubi iztrgati zajeten del njegove dediščine petih stoletij, ohraniti zlahka polpreteklo izročilo in rasti ter se razcveteti v okolju, ki se ne zdi pretirano rodovitno. » Ker ni vraščen v srca domačinov, s sadovi peščice kustosov in predanih prijateljev – poznavalcev za korak, dva, bržčas pa še več, muzej prehiteva Idrijo, Cerklje, Novake ... Obiskovalci, številčni iz leta v leto, so zato prikrajšani za vse, kar bi jim ti kraji in ljudje morali ponuditi. Jih zadržati tam, kjer so muzejske zgodbe živele, in bogatiti sebe. Bogatiti Idrijo, Cerklje, Vojsko ... Izkoristiti muzej in mu vračati tako, da bo v prihodnjih desetletjih, petih in več, samo-umevno gibal okolja in ljudi, katerih korenine razrašča. » Pa se to sploh lahko zgodi? Oni dan, ko so v šoli povedali, da bodo otroke čimprej odpeljali v enega ljubljanskih kolosov industrijske zabave, sem bila žalostna. Verjemite, da to samo na bežen, prvi pogled nima nič opraviti z najboljšimi željami kulturi in njenemu zlahknemu kamenčku – Mestnemu muzeju Idrija – muzeju za Idrijsko in Cerkljansko.

Mira Hodnik in Janez Pirc

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idriji

Spoštovanim muzealcem, dragim sodelavcem!

Če posežemo v grško mitologijo, je že sam poimen besede muzej ali grško »mouseion« zelo zgovoren. To je bil kraj, posvečen muzam pesništva, glasbe in umetnosti. K razpoznavnosti Idrije doma in v širšem svetu pa je pripomogel tudi grški bog Merkur, saj so prav v tej kotlini davnega leta 1490 odkrili dragoceno živorebrno tekočo kovino. » Petstoletno rudarjenje je močno spremenilo življenje v Idrijski kotlini. Idrijčani so bili in so ponosni na svojo preteklost, zato so pred petdesetimi leti ustanovili Mestni muzej, da bi ohranili vsaj delček svoje bogate zgodovine. Že ob ustanovitvi so v svojih pravilih omenili tudi prevzemanje in urejanje arhivskega gradiva in zanj zgledno skrbeli. Ker pa je način hranjenja in obdelave tovrstnega gradiva drugačen kot delo z muzealijami, je bil leta 1972 ustanovljen Zgodovinski arhiv Ljubljana Oddelek v Idriji, danes Enota. Ne glede na fizično ločitev sta to vsekakor sorodni instituciji, ki naj bi med seboj sodelovali in se dopolnjevali. Sodelovanje med našo institucijo in muzejem je vedno pogostejše in po našem mnenju tudi vedno bolj uspešno. Takega sodelovanja se v arhivskih krogih zelo veselimo, ker menimo, da arhivsko gradivo le tako lahko spregovori in ni več samo sebi namen. » Ob tem pomembnem jubileju čestitamo prav vsem delavcem muzeja za uspešno prehojeno pot, ki, kot sami najbolje vedo, ni bila vedno lahka. » Da bi muzeje še dolgo prebivale na gradu, nas podučevale in bogatile!

Ivica Kavčič

predsednica Muzejskega društva Idrija

Anica Makuc

ravnateljica Osnovne šole Idrija

Mestnemu muzeju za naslednjih 50 let

Najprej iskrene čestitke za uspešno delo v dosedanjih 50 letih! Veliko podatkov, pričevanj in materialnih dokazov iz naše bogate zgodovine je po zaslugi številnih posameznikov in Mestnega muzeja kot usmerjevalca in povezovalca energij ohranjenih. Ne morem si zamisliti, kako duhovno nebogljani in siromašni bi bili brez vsega tega. Tako pa lahko samozavestno stopamo v dialog s predstavniki narodov, ki se ponašajo z visokimi gospodarskimi in kulturnimi dosežki. Nenazadnje nam je mednarodna skupnost leta 1997 to tudi priznala! » Prihodnost je zelo težko napovedovati. Eno pa zagotovo vem: tako kot doslej bo tudi vnaprej usoda našega naroda in našega kraja odvisna od znanja, razgledanosti, dela in poštenih, kulturnih medsebojnih odnosov odgovornih posameznikov tako na področju materialne, kot tudi duhovne sfere. Moja želja je, da bi bilo znanja veliko, odnosi dobri in delo ustvarjalno. V takem okolju bo tudi v naslednjih 50 letih delo Mestnega muzeja lahko uspešno. Naj se ta želja uresniči v največji možni meri!

Z mislijo na nove generacije

Muzeji in njihove zbirke so odsev zgodovinskega razvoja, okoliščin, sprememb, še posebej pa potreb vsakega naroda, da skrbno varuje svojo preteklost za prihodnje rodove. Zgodovina vsebuje neizčrpno zalogo človekove ustvarjalnosti in energije in kolikor več vemo o njej, toliko bogatejši postanemo. Ceni-mo in spoštujemo lahko le tisto, kar poznamo. Prav zato si učitelji na osnovni šoli v Idriji prizadevamo, da bogato kulturno in tehnično dediščino našega kraja prenašamo na mlade rodove. Skrbno in bogato urejen Mestni muzej, spomeniki in obeležja, postavitve raznih zbirk po mestu in okolici so nam pri tem v veliko pomoč. » Mestnemu muzeju – muzeju za Idrijsko in Cerkljansko želimo ob 50-letnici še naprej tako uspešno delo pri ohranjanju preteklosti in negovanju sedanjosti s pogledom uprtim v prihodnost z mislijo, da se nove in nove generacije še rojevajo.

Sergij Pelhan

direktor Primorskega dramskega gledališča
v Novi Gorici

Utrinki spomina

Rojstnega kraja ni mogoče pozabiti, še posebej če v njem preživiš leta odrasčanja. » Rosna otroška leta sem preživel v Idriji, v "Prontu", pri starih starših, saj sem med vojno ostal brez matere in očeta. Bila so leta siromaštva in brezskrbnosti; leta, ki sem jih nekaj preživel v mladinskem domu v Cerknem, nato v dijaškem domu v Idriji. » Idrijska gimnazija je v drugi polovici petdesetih let mlademu srednješolcu lahko dala veliko, ne samo pri izobraževanju, meni osebno več pri oblikovanju osebnosti skozi vzgojo, športne, kulturne in družabne aktivnosti, ki jih je tedanje vodstvo gimnazije z ravnateljico Slavico Božič izredno spodbujalo. » Idrijski srednješolci smo bili nosilci športnih aktivnosti na področju rokmeta, odbojke, namiznega tenisa in šaha. Veliko smo pomenili tudi v regijskem okviru. Tako smo se nekateri med študijem v Ljubljani redno udeleževali tekem dijaške rokometne ekipe, ki je v tistih letih bila boj za prvenstvo z Ajdovci. » Po študiju in odsluženju vojski je Idrija za dobra tri leta vnovič postala moj dom. Neizbrisni spomini mi bodo ostali na vodenje Mladinskega kluba,

ki je v letih 1968–1970 letno organiziral nad 200 prireditev od športnih tekmovanj, plesnih večerov, delovnih krožkov do večjih prireditev. Takratno življenje v Idriji smo dodobra razbunkali, še posebej z organizacijo prvega dialoga med marksisti in kristjani. Nič manj ni odmevalo protestno zborovanje na glavnem trgu, ki smo ga organizirali ob priložnosti zasedbe Češkoslovaške s strani Sovjetske zveze in so nekateri člani v znak protesta zažgali rusko zastavo. » Idrijski mladinski klub je bil v tistih letih ocenjen kot najboljši klub v Sloveniji. » V začetku sedemdesetih let sem se izselil iz Idrije, toda Idrija je in bo ostala v mojem srcu.

☞ Ustanovitev podružnice muzeja v Cerknem je muzejski dejavnosti na Cerkljanskem dala nov zagon

Letos odprta stalna pregledna razstava v Cerkljanskem muzeju, »Cerkljanska skozi stoletja«, je eden zadnjih prispevkov sodelavcev Mestnega muzeja Idrija – muzeja za Idrijsko in Cerkljansko k ohranjanju zgodovinskega izročila in krepitevi identitete Cerkljanske. »Muzealstvo pa ima na Cerkljanskem precej daljšo tradicijo, saj je bolnišnica Franja postala spomenik in turistična zanimivost svetovnih razsežnosti tako rekoč takoj, ko so jo leta 1945 zapustili ranjenci in osebje. Skrb za varovanje in ohranjanje njene dediščine ter za njeno promocijo je prevzel Mestni muzej Idrija. »Težnje, da bi bili upravljalci tej znamenitosti čim bližje, so pred petindvajsetimi leti pripeljale do ustanovitve podružnice muzeja v Cerknem. Le-ta je v prvem obdobju obravnaval predvsem tematiko iz časa NOB, kasneje se je muzejska dejavnost razmahnila, muzej pa je postal muzej lokalne zgodovine Cerkljanske in njenih značilnosti. Predstavitev Bevkovega opusa, stalne razstave o zgodovini tovarne ETA, razstave o cerkljanskih lafarjih, zlasti pa številne priložnostne razstave in predstavitve načina življenja na Cerkljanskem so v dejavnost cerkljanskega muzeja poleg zgodovine vnesle tudi etnologijo in umetnostno zgodovino. »Poslanstvo, ki ga opravlja Mestni muzej Idrija in njegovi sodelavci, se je v petdesetih letih njegovega delovanja močno razmahnilo. Poleg vključevanja muzejske ponudbe v

turistično ponudbo občin in regije ter sprejemanja turistov je največja skrb muzeja namenjena ohranjanju naše zgodovinske, tehniške in kulturne dediščine. Obnovljeni in svetli razstavni prostori, sodobno koncipirane razstave in številne aktivnosti odmevajo v ljubiteljskih in strokovnih krogih doma in po svetu. Ob tem pa se Muzej vseskozi trudi, da bi bil vabljen, priazen in poučen tudi za domačine. Sad teh prizadevanj je tudi ustanovitev Muzejskega društva Idrija in Muzejskega kluba Cerkno. Mnoge razstave, izdaje in predstavitve knjig ter predavanja v ciklusih Muzejski večeri v Idriji in Muzejska srečanja v Cerknem, Grajski večeri in podobno so prireditve, ki v zadnjem obdobju idrijsko in cerkljansko muzejsko hišo delajo prijazno in odprto za vse ljudi, ki jim je muzejska in domoznanska dejavnost pri srcu. Naša želja je, da bi bil letošnji jubilej muzeju dodatna vzpodbuda, da tudi v bodoče vztraja na tej poti.

prim. mag. Rafael Podobnik

mojster fotografije iz Nove Gorice

✂ Srečko Logar

V svojih gimnazijskih in študentskih letih sem Mestni muzej Idrija, Idrijske razglednice in ravnatelj Srečka Logarja dojemal kot neločljivo celoto, nekakšno muzejsko trojico. Podobno kot ravnateljica gimnazije Slavica Božič je tudi Logar v marsičem zaznamoval moja mladostna iskanja in kasnejše življenjske opredelitve. Omogočal mi je delo v grajski temnici in mi nudil fotografski material. Leta 1961 me je v Idrijskih razgledih (IR) predstavil s posnetkom Poševna cevčica in Veliki ježek (oba iz Ravenske jame). Ure in ure sem ju opazoval. Bila sta moja prva fotografska objava. Leta 1966 pa sem v IR nastopil s pravcatim fotografskim esejem o Porozu, kar je bila poleg drugega pronicljiva urednikova odločitev. V tistih letih je Logar ustanovil in vodil Jamarski klub Idrija, po čemer smo mladi s pustolovsko, naravoslovno ali likovno žilico naravnost hlepeli. Preko kluba sem prišel v stik z znanim jamskim fotografom Francijem Barom, ki mi je zaupal skrivnost osvetljevanja jam z aluminijevim prahom in barijevimi nitratom. Prelomno zame pa je bilo, ko je Logar leta 1957 v IR za intermitentni izvir uvedel slovenski izraz zaganjalka. Izvedel sem, da imamo na Cerkljanskem enkratno Zaganjalko, s katero še danes nimam poravnanih vseh računov. Sklenem naj z mislijo, da bi muzejski delavci morali biti tudi vzgojitelji, za kar jim je Srečko Logar imeniten zgled.

Miha Naglič

publicist in urednik Žirovskega občasnika

✂ Mestni muzej Idrija kot romarski kraj

Idrijski muzej in njegove podružnice, raztresene po okoliških krajih, so zame nekaj takega, kar so za romarje svetišča. Kot kak muzejski božjepotnik jih obiskujem že več kot 20 let. Nepozaben je prvi obisk. Bilo je sredi maja 1981, zapadlo je skoraj pol metra snega, iz katerega so ob cesti iz Žirov v Idrijo čez Ledinsko Razpotje štrlele cvetoče veje. Slikar Tomaž Kržišnik se je napotil v Idrijo, kjer je oblikoval portal nove osnovne šole, spremljala sva ga režiser Andrej Mlakar in podpisani. Obiskali smo seveda tudi grad. Sprejel nas je profesor Jurij Bavdaž in nam razkazal svoje bogastvo. Sledil je spust z Gewerkenegga v Nebesa, bilo je nebeško ... Začel sem kot statist, okoli prevratnega leta 1991 smo postali bolj dejavni. Na pobudo ravnatelja Sama Bevka smo se žirovski kultumiki večkrat predstavili v Idriji, idrijski pa v Žireh. Postavili smo več razstav, priredili koncert, hodili skupaj na izlete, sam sem dvakrat predaval v ciklu Muzejskih večerov, povezale so nas vzajemne objave v Idrijskih razgledih in Žirovskem občasniku. Tudi odkar je na čelu muzeja Ivana Leskovec, vzdržujemo pristrčne odnose, tvornega sodelovanja pa bi bilo seveda lahko še več. Vsem znancem iz muzeja za Idrijsko in Cerkljansko želim pri petdesetih vse najboljši! Tako v svojem kot v imenu Muzejskega društva Žiri. Mestnega muzeja Idrija na žirovski strani ne doživljamo kot tekmeča, temveč kot nedosežni zgled.

0 mestu muzeja danes in v prihodnje

»Ja, kaj pa je danes sploh še zanimivega v tistih vaših grapah, razen industrije, živosrebrovega rudnika v zapiranju, gradu, Franje in čipke,« me je oni dan v slovenski prestolnici, kakor hitro sem se »izdala« z našo nezgrešljivo govorico, izzval Ljubljčan, sicer izobraženec, celo družboslovec. Ob takih vprašanjih se, če le premoreš kanček lokalpatriotizma, zaveš vsaj dveh pomenljivih dejstev. = Ljubljana, ki jo od Idrije ali Cerknega (čez logaško ali škofje-loško stran) loči le dobra ura bolj ali manj zavitih ovinkov, v svoji samozadostnosti »največjegaj« v podalpski deželici kraje v neposredni bližini dojema kot sicer »čisto simpatično«, a vendar popolno kulturno, intelektualno in finančno obrobje. Drugo dejstvo pa kaže na to, kako pomanjkljivo je naše lastno domoznanstvo – vedenje o »domu«. Od »povprečnega« odraslega prebivalca Idrijskega in Cerkljanskega bi prav gotovo težko pričakovali, da bo z žarom in iz notranje potrebe začel obiskovati Muzejske večere, otvoritve v mestni galeriji, objekte kulturne, zgodovinske in tehniške dediščine, postal naročnik Idrijskih razgledov ... »Občutljivost« za zgodovino svojega kraja ti privzgojijo v otroštvu in mladosti, kasneje je pogosto prepozno. Žal prema-lo staršev pelje otroka v muzej v svojem kraju, šola (razen v prvih razredih osnovne šole) pa v prenatrpanih učnih načrtih zelo težko najde čas za domoznanske vsebine. Kar je velika škoda. = Muzeji

so ustanove, ki iz zgodovinskih obdobj prestreza-jo materialno in duhovno dediščino svojega pro-atora. So nekakšni skrbniki in preučevalci »živega« veziva zgodovinskega spomina o tem, kar smo nekoč že bili ... Presentacija tovrstnega gradiva pa bi se s sodobno muzejsko govorico morala pribli-žati dandanašnjemu človeku. In z nagovarjanjem »domačinov« bo, dosedanjim polstoletnim prizade- vanjem navkljub, letošnji slavjenec, Mestni muzej Idrija, gotovo imel še nekaj dela. Za nadaljnjih 50 let! = Komu bo sicer v talinem loncu skupne ev-ropske družine še pomembno vedeti, da si Idrijčan, Cerkljan, Spodnjeidrijčan ... Slovenec? Ne pristajam namreč na vizijo bodočnosti kot zedinjenja lokal- nih, regionalnih in nacionalnih identitet na najnižjem možnem skupnem imenovalcu uniformne pragma- tičnosti populame kulture.

Naših petdeset let

STANJE ZA BISTVO 1990

Ivana Leskovec

univ. dipl. etnologinja in prof. zgodovine

☞ Sledi življenja in časa

Mestni muzej Idrija je danes v Sloveniji strokovno prepoznavna institucija. Je velik in majhen obenem, prav gotovo pa je v primerjavi z ostalimi slovenskimi muzeji izjemen. * Osnovna naloga vsakega muzeja, ki mu jo nalaga zakon, je skrb za premično kulturno dediščino v duhu poslanstva in zbiralne politike, ki jo muzej sprejme kot svoje vodilo. * Poslanstvo našega muzeja je trajna in kontinuirana skrb za premično dediščino na območju Idrijsko-cerkljanske regije s področja zgodovine, novejšje zgodovine, etnologije, zgodovine umetnosti in tehniške dediščine. To pomeni, da predmete zbiramo na terenu, jih hranimo, varujemo, raziskujemo, razstavljamo in preko tega skrbimo za popularizacijo svoje ustanove in dediščine na splošno. Pomembno vlogo želimo

imeti v izobraževalnih procesih, zlasti pri domoznanstvu, kjer muzej s svojimi stalnimi in občasnimi razstavami predstavlja vez med zgodovino v učbenikih in resničnimi ostanki preteklosti na terenu. * Poleg tega pa naš muzej skrbi še za celo vrsto spomenikov, ki mu jih je občina ob ustanovitvi dala v upravljanje oz. jih je pod svoje okrilje sprejel tekom 50 let svojega delovanja. Skrb in upravljanje s spomeniki ni prav običajna naloga muzealcev. Zanje praviloma skrbijo lastniki – največkrat so to občine, posamezne fizične osebe ali država, v strokovnem smislu pa nad njimi bedijo spomeniškovarstvene službe ali, kot se imenujejo danes, Zavodi za varstvo kulturne dediščine. Ti so tudi naši zunanji sodelavci pri obnavljanju in vzdrževanju spomenikov.

Skrb za ohranjanje spomenikov in njihovo vzdrževanje

V problematiko spomeniškega varstva v Idriji je muzej vpeljal že od svojih začetkov. Muzejski odbor, ki je deloval od 1951 do 1953 in je bil predhodnik muzeja, je med svoje naloge sprejel tudi problematiko spomeniškega varstva. Izdelal je popis predmetov in objektov, ki jih bo treba varovati. V tem času je bilo v Idriji aktualno tudi vprašanje urbanističnega načrta. Muzealci so zagovarjali pomen in potrebo ohranjanja zgodovinskega videza, vendar niso smeli ovirati naravne rasti mesta. Pri reševanju prostorskih zagat je bilo potrebno sklepati kompromise, največkrat na škodo zgodovinskih vrednot. » Leta 1968 je Zavod za spomeniško varstvo Gorica na območju Idrije opravil spomeniško topografijo in valorizacijo. Sprejet je bil Odlok o spomeniškovarstvenem redu občine Idrija (Uradno glasilo, št. 8/69), v katerem so zavarovani širši kompleksi in posamezni spomeniki. Leta 1980 je bila izvedena revalorizacija vseh spomenikov na območju občine in rezultat je bila ponovna razglasitev kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju občine Idrije (Ur.l. SRS, št. 16/1986). Leta 1988 je bil odlok spremenjen in dopolnjen (Ur.list SRS, št. 17/1988). Med 100 zavarovanimi spomeniki najdemo tudi vse tiste, za katere danes skrbi Mestni muzej Idrije. » Kot območje kulturnih in zgodovinskih spomenikov je bilo zaščiteno historično jedro v Idriji, kjer je tudi rudarska hiša – Bazoviška 4, grad Gewerkenegg in kamšt – vodna črpalka, kot tehniški spomenik so razglašene Kano-meljske klavže v dolini Ovcjaka, kot spomenik NOB Partizanska bolnica Franja in Partizanska tiskarna Slovenija, kot naravne znamenitosti Idrijske, Putrrove in Belčne ali Brusove klavže ter Divje jezero in kot spomenik pomembnih ljudi Bevkova domačija – Zakojca št. 10. Partizanska bolnica Franja je bila z odlokom Vlade Republike Slovenije 5.10.1999 razglašena še za kulturni spomenik državnega pomena (Ur.l. RS, št. 81/99), 9.8.2001 pa je bila z enakim odlokom za kulturni spomenik državnega pomena razglašena tehniška dediščina v Idriji (Ur.l. RS, št. 66/01), v katero spadajo tudi Belčne klavže, rudarska hiša v Bazoviški 4 in grad. » Nekatere med zgoraj omenjenimi spomeniki – kamšt, Partizanska tiskarna Slovenija in Partizanska bolnica Franja – je za kulturne spomenike že zgodaj v 50 letih s posebno Odločbo o zavarovanju razglasil Svet Vlade LRS za prosveto in kulturo. » Vlada Re-

publike Slovenije je leta 1994 predlagala rudarsko mesto Idrija za vpis na Unescovo listo svetovne in naravne kulture dediščine, vendar dlje kot do poskusne liste ni prišlo. Isti postopek je leta 2000 ponovila za Partizansko bolnico Franja in zanjo tudi izpeljala celotno kandidaturu, vendar jo je zaradi negativnega mnenja strokovnega ocenjevalca tik pred obravnavo na odboru Unesca junija 2003 umaknila.

Vzhodno pročelje idrijskega gradu sredi 70. let 20. stoletja.

» **Grad Gewerkenegg** » Zgrajen je bil v letih od 1522 do 1533 kot upravna stavba idrijskega rudnika živega srebra in skladišče te dragocene kovine. V njem so bili tekom stoletij nameščeni tudi drugi uradi, šole in stanovalci. Danes je prostor namenjen muzejski dejavnosti, glasbeni šoli ter v zelo majhni meri gostinskim in trgovskim lokalom. » Monumentalno grajsko poslopje s 4000 m² površin, grajskim stolpom in uro s konca 19. stoletja je stalno zahtevalo veliko skrb za urejanje in vzdrževanje. V času, ko z njim upravlja muzej, so se neprestano pojavljali problemi z zamakanjem strehe, dotrajanimi stropovi, neurejeno zunanost-

jo. Pročelna fasada, ki je bila poškodovana med bombardiranjem leta 1945, je svoje rane kazala do leta 1990. V gradu so bolj ali manj stalno potekala vzdrževalna dela, kar pa je bilo premalo, da bi ga korenito popravili. V 70. letih se je v njem pojavila lesna goba, kar je bil velik problem in težek zalogaj za sanacijo. Takrat so v poslopju začeli odstranjevati lesene stropove in jih zamenjevati z armiranobetonskimi ploščami. Na začetku 80. let so se začela

Ponovna poslikava dvoriščnih fasad je potekala leta 1990.

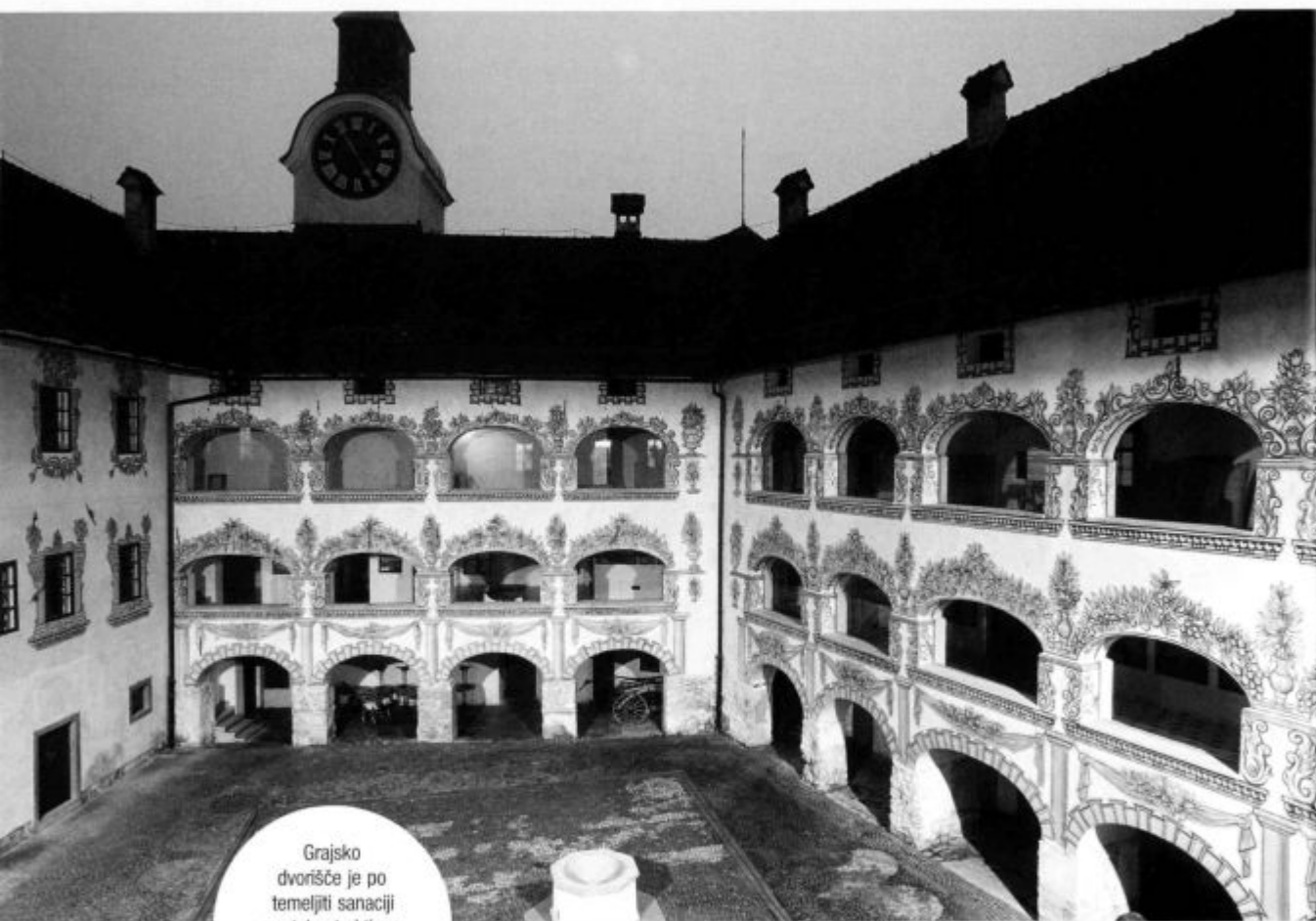
obsežnejša dela v severnem traktu (ob Prelovcovi ulici) z namenom, da bi uredili prostore za bodočo mineraloško in čipkarsko zbirko. Leta 1984 je malo pred svojo 100-letnico odpovedal mehanizem grajske ure, vendar so ga orodjarji Kolektorja v nekaj dneh popravili. Leta 1987 se je obnavljal tudi del vzhodnega trakta v 2. nadstropju (proti mestu), kjer je bila leta 1988 odprta razstava o življenju in delu dr. Aleša Beblerja. Istega leta (1988) se je začela celovita sanacija, ko je Zavod za spomeniško varstvo iz Nove Gorice izdelal konservatorski program za grad, predvidel faze obnove, način sanacije in skupaj z muzealci namembnost prostorov. »Leto

1989 je bilo za spremembo zunanjega videza gradu prelomno. Obnovljeno je bilo vzhodno grajsko pročelje (proti mestu) s stolpom in uro, temu je sledila odstranitev vseh rudniških strojev in naprav z grajskega dvorišča in leta 1990 sanacija vseh štirih dvoriščnih fasad. Na vzhodni in južni fasadi so bile na nivoju 1. in 2. nadstropja odprte 200 let zazidane arkade, vse fasade pa so bile na osnovi sondaž in tako pridobljenih vzorcev poslikane v fresco

V drugem nadstropju južnega trakta so v letih 1999–2002 potekala gradbena in inštalaterska dela. 300 m² površin se je uredilo za postavitev stalne muzejske razstave Mejniki 20. stoletja.

tehnik. Grajsko dvorišče je dobilo podobo iz srede 18. stoletja. »Naslednja faza je bila obnova dela pritličja, namenjenega trgovskim in gostinskim lokalom (1993), ter urejanje 1. nadstropja v vzhodnem in južnem traktu (ob Nikovi). »Leta 1996 je bila zaključena še prenova prostorov glasbene šole (2. nadstropje in podstrešje zahodnega trakta ter podstrešje južnega trakta) ter dela muzejskih prostorov (stopnišče, knjižnica) v 1. nadstropju. Postopno so se v letih od 1996 do 2000 nadaljevala dela v pritličju – sanacija in ureditev prostorov za muzejsko recepcijo in trgovino z manjšo galerijo, sanitarije za obiskovalce, obenem pa se je bistve-

Grajsko
dvorišče je po
temeljiti sanaciji
postalo atraktiven
prostor za kulturne
prireditve, oktober
1998.

Leseno
kolo
Idrijske kamšt
leta 1975.

no razširil in uredil tudi vhodni plato (zahodni trakt) pred gradom. Istočasno so se nadaljevala dela v 2. nadstropju južnega trakta v prostorih, namenjenih razstavnim dejavnostim. » Zadnja sanacijsko-ureditvena dela doslej so potekala v pritličju južnega trakta v letih 2001–2002, ko je bila nekdanja klet preurejena v prostor za galerijske in druge občasne razstave. » V dobrem desetletju in pol intenzivnih spomeniškovarstvenih in ureditvenih del je bil grad statično saniran, lesene konstrukcije so bile zamenjane z armiranobetonskimi ploščami, v celoti so bile obnovljene dvoriščne in le delno zunanje fasade, grad pa je dobil tudi kakovostno vsebino – sodobno zasnovane muzejske razstave.

Manjša
vzdrževalna dela na
kamšti (in tudi drugih
objektih) stalno potekajo.
Barvanje ograj črpalke
in črpalnega drogova,
julij 2000.

☞ **Idrijska kamšt** » je črpalka na vodni pogon iz leta 1790. Velja za največje v celoti ohranjeno leseno pogonsko vodno kolo – s premerom 13,6 m – v Evropi. Služilo je za pogon črpalnega drogova za črpanje vode iz rudnika. Stoji v neposredni bližini Jožefovega jaška. Naprava je delovala do leta 1948. Leta 1952 jo je Rudnik živega srebra Idrija na podlagi odločbe Sveta za industrijo LR Slovenije oddal v varstvo muzeju. Leta 1954 pa je bila kot prvi muzejski objekt predana na ogled javnosti. » Leto pred otvoritvijo in leto po njej so na kamšti potekala najnujnejša ureditvena dela: demontaža sesalnega drogova in delna prezentacija le-tega pred vhodom v kamšt ter zamenjava dotrajane kri-

tine z originalnimi šinklini na njej. » Na stavbi kamšti in kolesu samem pa so se pričele kazati nevarne poškodbe, ki so nastale zaradi drsenja oz. premikanja hribine v ozadju, to pa je bilo posledica pet-stoletnega rudarjenja. Grozilo je, da se bo spomenik porušil. » Številna in velika so bila prizadevanja različnih strokovnjakov in institucij v 60. in začetku 70. let 20. stoletja za dokončno razrešitev tega problema. Leto 1971 je bilo za njeno ohranitev odločilno. Stavbo so takrat namreč ločili od hribine Smukovega griča, ki je dotlej neusmiljeno pritiskal nanjo in jo rušil. » Sredi 70. let je bil izdelan statični načrt za njeno sanacijo, ki je bil takoj tudi izveden. Razen manjših vzdrževalnih del se potem na kamšti ni dogajalo nič, čeprav se je stanje spomenika stalno slabšalo. V neposredni okolici so se odlagali kupi rudniške jalovine, posul se je podzemni vodni kanal med kamštjo in Idrjico, prav tako pa se je sesul tudi temelj za pogonsko kolo. Intenzivna sanacija se zaradi pomanjkanja sredstev ni mogla pričeti. Leta 1991 pa je bila kamšt uvrščena v program financiranja Ministrstva za kulturo, ki je zagotovilo 100 % delež sredstev za obnovo, kar je bila velika izjema, saj mora lokalna skupnost praviloma prispevati 50 %. Dela so se po sanacijskem projektu nadaljevala v naslednjih letih. Kamšt je bila v celoti obnovljena in 17. novembra 1994 jo je kulturni minister Sergij Pelhan slavnostno predal javnosti za ogled. Zapisali smo: "Idrijska kamšt se ponovno vrtil!" » Pri reševanju vprašanja, kako pristopiti k sanaciji tega spomenika, so sodelovali številni strokovnjaki iz različnih institucij (Rudnik živega srebra Idrja, Tehniški muzej Slovenije, Splošni projektivni biro iz Ljubljane z inženirjem Stojanom Ribnikarjem, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice).

☞ **Klavže** » Idrijske in Belške klavže so bile zgrajene v drugi polovici 18. stoletja, okoli leta 1770, Kanomeljske pa leta 1813. Te monumentalne vodne zapornice, imenovane tudi slovenske piramide, so omogočale velike akumulacije vode in s tem plavljenje lesa za potrebe rudnika. Na ta način so v Idrjo letno transportirali do 30.000 m³ lesa. » Največje in do danes ohranjene so klavže na Idrjici ter Putrihove in Belčne ali Brusove klavže na Belci. Klavže so svojo vlogo opravljale do leta 1926. Potem so bile prepuščene času. Razpadle so strehe, najedalo jih je rastlinje in meteorna voda. Manjša dela za njihovo obnovo so potekala stalno, temeljita sanacija pa se je začela leta 1980. Klavžam je bilo posvečeno celo desetletje 1980–1990. Pri tem so

sodelovali strokovnjaki Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice (Darij Humar), Zavod za raziskave konstrukcij in materiala iz Ljubljane (Albert Plemelj), arhitekt Izidor Simčič ter Stojan Ribnikar kot vrhunski strokovnjak na področju statike. Definirane so bile posamezne faze sanacije klavž. Dela so se izvajala postopoma, s krajšimi ali daljšimi vmesnimi presledki. » 1. oktobra 1991 so bila zaključena dela na Brusovih oz. Belčnih klavžah in istega leta tudi na Putrihovah. Žal pri slednjih

Obnovljene
Brusove
klavže na Belci,
julij 1999.

ni obnovljena krona pregrade. » Svojevrstno usodo so doživele klavže na Idrjici, saj so bile predvidene za pregrado za malo hidroelektrarno, ki so jo gradile Soške elektrarne. Žal se je projekt "izjalovil", pregrada je bila postavljena v podslapje klavž. Z zaježitvijo, ki je zalila polovico dolvodne stene spomenika, je le-ta izgubil na svoji vrednosti. Kljub zahtevam in obljubam napaka ni bila nikoli popravljena. Idrijske klavže so leta 1990 dobile le novo streho. » Kanomeljske ali Ovcjaške klavže, ki so med vsemi najbolj poškodovane, na obnovo še čakajo. S pripravljalnimi deli (čiščenje krone in sten pregrade) smo pričeli 2001 in nadaljevali jeseni 2003 (ureditev dostopne poti, sanacija gorvodne stene pregrade). Zaključek del načrtujemo za leto 2005. Obnova spomenika bo financirana iz

sredstev kulturnega tolarja, tj. sredstev Ministrstva za kulturo. V obnovo pa so ponovno vključene tudi Soške elektrarne iz Nove Gorice.

Partizanska bolnica Franja »leži v težko dostopni soteski Pasice v Dolenjih Novakih pri Cerknem. Je avtentično ohranjen spomenik iz 2. svetovne vojne in izjemen pomnik človeške humanosti. Delovala je od decembra 1943 do konca vojne. V njej se je zdravilo 522 ranjencev različnih

nji vrstila leto za letom. V 80. letih se je začel sistematičen pristop k obnovi Franje. Poleg Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice se je v delo vključil še Restavratorski center Ljubljana (takrat Restavratorski atelje pri Zavodu RS za spomeniško varstvo). Izrisani so bili načrti za vse barake, kar je bila osnova za nadaljnje delo, izdelan pa je bil tudi geodetski posnetek soteske. Leta 1988 je bila izpeljana elektrifikacija Franje. »Največjo škodo je Franja utrpela januar-

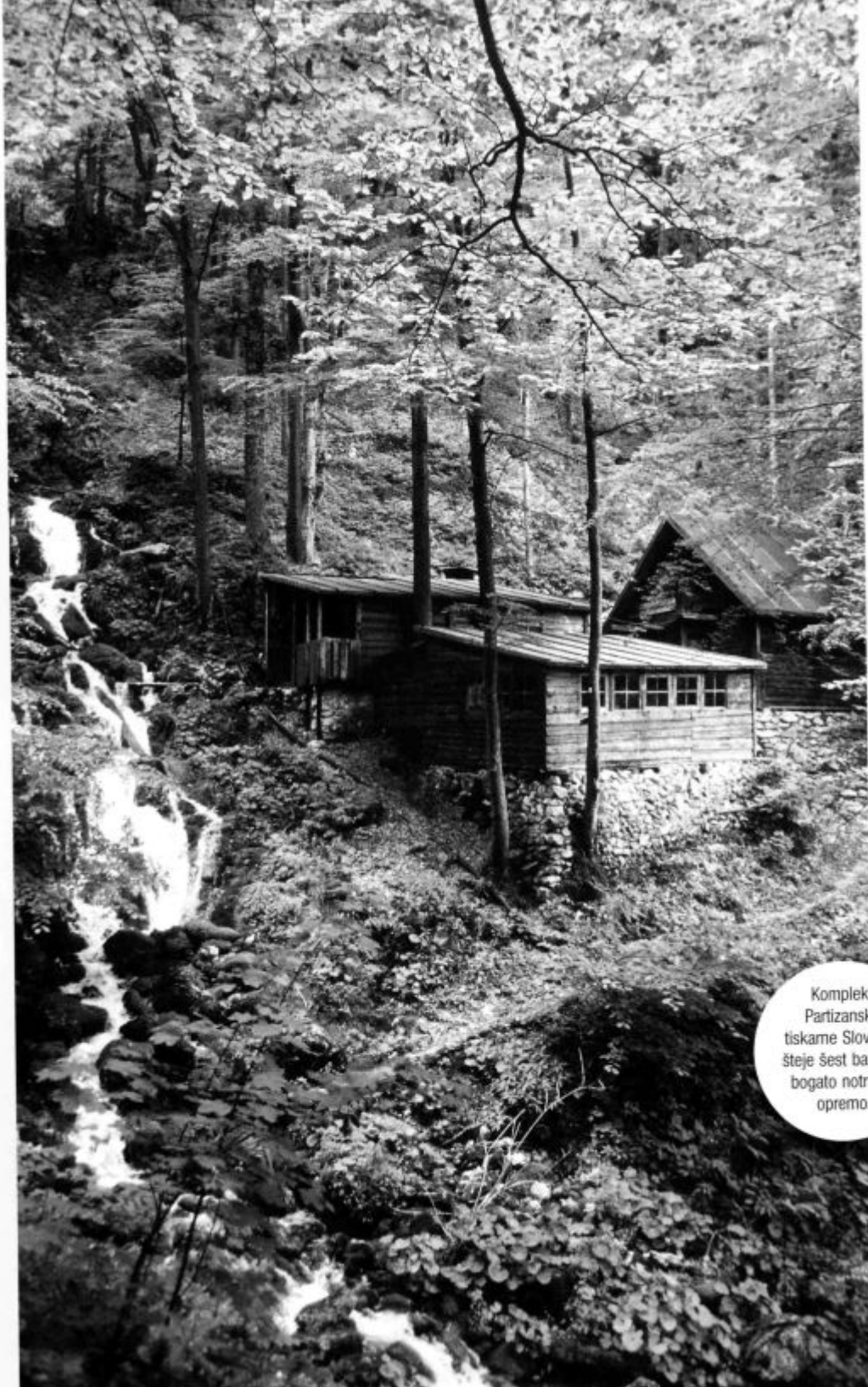
Ob naravni nesreči, ki je Franjo prizadela v noči s 7. na 8. januar 1989, so reševalci iz soteske evakuirali vso premično dediščino, 10. 1. 1989.

narodnosti (Francozi, Italijani, Rusi, Jugoslovani, Avstrijec, Američani, Poljaki). »Ker se nahaja v izrednih naravnih razmerah (vlaga), so obnovitvena in vzdrževalna dela stalno potrebna. Ogrožajo jo tudi snežni plazovi in visoke vode. Kar nekajkrat v zgodovini so bile posamezne barake in dostopne poti precej poškodovane. Prva obsežnejša obnovitvena dela so bila izvedena že leta 1950, ko so uredili dostoje, popravili barake in konservirali instrumentarij. »Visok sneg leta 1952 je poškodoval barako za rentgen in invalidski dom, septembra 1957 pa je manjši kamninski plaz poškodoval sedem barak. V izogib podobnim nesrečam so leta 1959 v pobočjih nad Franjo postavili zaščitne mreže. Leta 1961 sta bila obnovljena invalidski dom in dostop do zgornjega bunkerja. Tovrstna dela so se v Fra-

Delavci muzeja so pomagali pri obnovi porušениh barak, izvajajo pa tudi redna vzdrževalna dela na objektih. Z desne: Roman Obid, oskrbnik bolnice Franja, in Jože Gantar, hišnik muzeja.

ja leta 1989, ko je dostopne poti zasul kamninski plaz in poškodoval tudi nekaj barak. Ob tej sanaciji je bilo v celoti obnovljenih 5 barak (stranišče, soba za ranjence, izolimica, operacijska soba, rentgen, soba za zdravnike) ter prodajni kiosk za oskrbnika, izčiščena celotna dostopna pot ter struga potočka Čerinščica, sanirane brežine odloma na Velikem Njivcu in konservirani vsi predmeti. V obnovo, ki je trajala leto in pol, so bili vključeni strokovnjaki različnih spomeniškovarstvenih služb, geologi, gradbeniki, gozdarji ter konservatorji v različnih slovenskih muzejih. Obnovo je vodil poseben republiški odbor na čelu z Jožetom Smoletom, na nivoju občine pa operativni odbor pod vodstvom Ivica Kavčič. Denar za sanacijo je prispevala Republika Slovenija, lokalna skupnost, zelo veliko pa tudi posamezniki, orga-

Kompleks
Partizanske
tiskarne Slovenija
šteje šest barak in
bogato notranjo
opremo.

nizacije in podjetja doma in v tujini v okviru posebne zbiralne akcije. » Leta 2002 je Zavod za varstvo kulturne dediščine iz Nove Gorice za objekt izdelal konservatorski program, medtem ko je Restavratorski center iz Ljubljane na osnovi zgodovinskih fotografij in filmov izdelal načrt barake rentgena z vsemi detajli lesene konstrukcije, na osnovi česar se k obnovi barak sedaj pristopa z novo doktrino: obnoviti spomenik v najbolj izvirni podobi.

Partizanska tiskarna Slovenija » Partizanska tiskarna, skrita v skoraj nedostopnih gozdnatih strminah pod 1000 m visoko Vojskarsko planoto, je delovala od 18. septembra 1944 do konca vojne.

V njej so tiskali edini dnevnik takega odporniškega gibanja v okupirani Evropi. Do danes se je ohranila v avtentični podobi – lesene barake (stavnica, strojnica, kuhinja, knjigovoznica, stranišče in elektrarna) z bogato zbirko notranje opreme, tiskarskih naprav in pripomočkov. Veliki tiskarski stroj, ki je bil leta 1944 pripeljan iz Milana, lahko tiska še danes.

» Po vojni je bila Partizanska tiskarna Slovenija razglašena za kulturnozgodovinski spomenik. Javnosti so jo slovesno izročili 18. maja 1947 na velikem ljudskem zborovanju na Vojskem. Mestni muzej Idrija je prevzel skrb zanjo 1957. leta. Zaradi težke dostopnosti in zahtevnih razmer za varovanje spomenika so se na začetku intenzivno pogovarjali o prenosu strojev in opreme v muzej na gradu, vendar se k sreči to ni zgodilo. » Prva dostopna pot do tiskarne je bila urejena ob otvoritvi 1947. leta, nato so jo temeljito obnovili še leta 1962. V letih 1985 in 1986 je bila do neposredne bližine tiskarne speljana nova gozdna cesta in od tam naprej utrjena steza v dolžini 800 m. Zaradi naravnih razmer, v katerih se tiskarna nahaja, jo v zimskem času ogrožata sneg in posredno požled, kajti pod težo ledenih obloge pada drevje, lahko tudi na barake. Leta 1952 je bila zaradi visoke snežne odeje poškodovana stavnica, večkrat so bile poškodovane strehe posameznih objektov, nazadnje v zimi 1984/85, ko so bili prizadeti stavnica, stranišče in vhod v strojnico. Leta 1986 je snežni plaz popolnoma uničil električno centralo. » Do danes so bile obnovljene že vse barake, nekateri deli pa so še originalni (pod v strojnici, vzhodna stena strojnice, deli kuhinje). Obnova je potekala oz. poteka pod strokovnim nadzorom Zavoda za varstvo kulturne dediščine iz Nove Gorice in Restavratorskega centra iz Ljubljane.

Oskrbnik
Albin Skok pri
delu s hitro-
tiskalnim strojem,
13. 7. 2001.

Obnova
strehe na
rudarski hiši,
julij 1999.

Rudarska hiša = Dominantna rudarska hiša je prisljenjena v breg nad jaškom Frančiške. V sedanjosti podobni je bila sezidana v 2. polovici 18. stoletja, a je izvirno starejša. Ima majhno florisno zasnov, visoke bele stene, majhna okenca, gank in podiček pred vhodom. Zidana je samo v pritličju, zgornji nadstropji sta leseni in ometani. Visoka strma streha je izdelana iz šinklov. = Muzej je hišo od lastnikov odkupil l. 1985. V letih 1986–1990 je bila obnovljena fasada, celotna lesena konstrukcija je bila impregnirana z zaščitnim sredstvom, zamenjana so bila dotrajana okna, izdelan nov omet, streha pa prekrita s škodlami. Leta 1988 so potekala dela v notranjosti (podovi, stopnišča), ki so se nadaljevala šele leta 1992 – v kuhinji je bilo pozidano odprto ognjišče in urejeni podovi v 1. nadstropju. Leta 1999 so bila opravljena še elektroinštalacijska dela, ponovno je bila zamenjana streha, ki je puščala. Do odprtja hiše za ogled leta 2002 je bil rekonstruiran še belež bivalnih prostorov, ki so bili opremljeni s pohištvom iz prve polovice 20. stoletja.

Bevkova domačija = Danes v muzej preurejena domačija pisatelja Franceta Bevka (1890–1970) v Zakolci kaže podobo pisateljevega doma in je skupaj z notranjo opremo veren prikaz kmečkega stavbarstva na tem severoprimorskem koščku Slovenije – prikaz bajtarske hiše in bajtarskega načina življenja v strmih in oddaljenih grapah Cerkljanske oz. Tolminske na prehodu iz 19. v 20. stoletje. = Hišo je od Bevkove nečakinje odkupila Kulturna skupnost Idrija leta 1985. V ta namen so že leta 1981 ustanovili poseben odbor. Vodil ga je akademik prof. dr. Janez Milčinski, tajnica pa je bila Fani Hvala iz muzeja. V pridobivanje sredstev za obnovo so vključili tudi vse slovenske šole. Po predlogi akademskega slikarja Rafka Terpina so bile izdelane spominske značke, namenjene šolarjem. Leta 1985 je bila zgrajena nadomestna hiša za nečakinjo Valerijo Bevk (in s tem odkupljena stara), pričela se je sanacija in urejanje objekta. Obnovljeni in statično sanirani so bili kletni prostori, zamenjano dotrajano stavbno pohištvo, v pritličju je bilo na novo pozidano ognjišče in prebarvana streha. Žal je streha kasneje spuščala in potrebno jo je bilo v celoti zamenjati (l. 1996). Podstrešje je dobilo popolnoma novo moderno podobo in predvsem novo vlogo. Urejeno je kot prostrano razstavišče, na katerem je s pomočjo predmetov, fotografij, rokopisov in knjig predstavljeno delo pisatelja Franceta Bevka. Pritličje je rekonstrukcija bivalnega prostora iz časa Bevkove mladosti. Za reševanje spomeniškovarstvene problematike na tem objektu je skrbel go-

Bevkovo
domačijo v
Zakojci obiskujejo
predvsem
osnovnošolci,
17.9.1990.

riški Zavod za varstvo kulturne dediščine, razstave pa je postavil naš muzej. • 16. septembra 1990 je bila na veliki vseprimorski prireditvi domačija odprta za javnost kot spominski muzej pisatelja Franceta Bevka.

☞ **Divje jezero** • Že preko 200 let je znano kot izjemna naravoslovna posebnost in je bilo že leta 1967 razglašeno za naravni spomenik republiškega pomena. Leži v neposredni bližini Idrje pod previsnimi skalnimi stenami. Ima vokliški značaj, meri pa cca 70 × 35 m. Jezerski sifon se spušča v delno raziskane kraške globine več kot 200 m daleč in občasno bruha velike količine podzemnih vod. Jezero in okolica se ponašata z izjemnim bogastvom

Podvodno
raziskovanje
Divjega jezera
poleti 1957.

flore (kranjski jeglič) in favne (človeška ribica). Iz jezera odteka v Idrjico Jezemica, najkrajša površinsko tekoča reka na Slovenskem. • Leta 1972 je bilo Divje jezero izbrano za prvi naravni spomenik, ki je bil urejen kot muzej v naravi. To pomeni, da so vsi predstavljeni "eksponati" deli žive in nežive narave, ki jih najdemo na naravnem mestu, nanje pa nas opozarjajo kratka pisma in slikovna pojasnila (table). Divje jezero je bilo s tablam prvih opremljeno že leta 1972; le-te so se potem delno spreminjale in dopolnjevale (1977; 1982/83; 1988). Pri ureditvi Divjega jezera – muzeja v naravi je poleg Mestnega muzeja Idrija sodelovalo še Prirodoslovno društvo Slovenije in takratni Zavod SR

Slovenije za spomeniško varstvo. Danes je njegov skrbnik Mestni muzej Idrija, vsa varovalna in vzdrževalna dela, ki jih je občasno potrebno izvajati (čiščenje brežin in vrhov previsnih sten nad jezerom, urejanje poti), pa potekajo po navodilih in pod nadzorom Zavoda RS za varstvo narave - Območna enota Nova Gorica.

Na podlagi 9. Člana Temeljne uredbe o ustanovah s samostojnim financiranjem izloži ljudski odbor mestne občine Idrija na predlog Sveta za prosveto

o d l o ž b o

o ustanovitvi predračunske ustanove s samostojnim financiranjem
" MESTNI MUZEJ V IDRISI "

1. Člen

Ustanovi se predračunska ustanova s samostojnim financiranjem "Mestni muzej v Idriji" s sedežem v Idriji.

2. Člen

Delovna področja oziroma naloge ustanove so:

- a). Upravičiti in vzdrževati kulturne spomenike in druge razstavne predmete, ki so dani v upravo Muzeju in ki jih sam predstavlja.
- b). Urediti in upravičiti Mestni muzej v Idriji s naslednjimi oddelki:

- 1/. Tehnično redarski oddelok,
- 2/. Zgodovinski oddelok s posebnim razdelkom NOB.
- 3/. Prirodopisni oddelok,
- 4/. narodopisni (etnografski) oddelok.

- a). odkrivati redke flore in predlagati njeno zaščito.
- b). Zbirati zgodovinski material in lokalni material iz zgodovine mesta, dediščina in okolice (bivše področje OLO Idrija)
- c). Pripravljati zbirane in stalne razstave
- d). Upravičiti in vzdrževati študijsko knjižnico za študijske svrhe državljanov.
- e). Razvijati publicistične dejavnosti.

3. Člen

Ustanova ima pravice upravičiti naslednje premoženja:

- 1/. Žitna skladnica - Idrija, Trg Svobode, dvonadstropna, brez klata, masivno zidana, krita s obovred masivno ploščke metrov 2164,24 iz leta 1730, stavbna parcela št. 74 (nagradna, Trg Svobode 1) vložna Stav. 475 k.o. Mesto Idrija.
- 2/. Zgodovinska žrnelka "Kmet", Prešernova ulica v Idriji, žrnelka na leseno drogovo, stavba pritlična, masivno zidana iz kamna in krita s lesom, masivna ploščke 56 m², vložna k.o. iz leta 1730, stavbna parcela št. 448 (vložna k.o. "Kmet") vložna Stav. 782 k.o. Mesto Idrija.

- 1/. Perani stroj Jakob Herba na pagon Špvalke 200 kg, nastan klay, 2 letni, koda pilona iz leta 1893.
- 4/. Betna Špvalke Jakob Herba na perni pagon, koda koda 200 1/2m, iz leta 1893.
- 5/. Perani koda baterijski v izbi-inci, povzročeno za kurovno 14 m2, 5 mtr., koda Pilona iz leta 1893(1896).
- 6/. Mamel motor v elektrarni koda Leobenederfor Maschinon (abrik A-G cil., 13a kg, 10a obr./m, koda 100.13 t.
- 7/. Plinski generator v Tepilnici, nastan Heler, koda koda 20.146 m3 plina na 21 mtr iz leta 1916.

Gornji material prevzame od Muzejskega odbora Idrija, ki bo priložil obtožniti.

2/. Ostali koda prostovolni material, ki ga upravlja muzejski odbor in drug prostovolni material, ki si ga bo ustanova sama priložila.

4. Klen

Mestni muzej v Idriji je pravna oseba, ima svoj samostojni račun pri Narodni banki in jamči za svoje obveznosti s sredstvi, za katera je pooblaščen, da jih upravlja.

5. Klen

Organ za upravljanje ustanove je 5 do 9 članski Muzejski svet, ki ga imenuje Svet za prosveto pri Ljudskem odboru mestne občine Idrija.

6. Klen

Prišče unalobencem se določuje po temeljni uredbi o nazivih in plašnih unalobencov prosvetno naznativno službo.

7. Klen

Svet za prosveto pri Ljudskem odboru mestne občine Idrija je organ, ki je pristojen za poslo in naloge ustanove.

Svet za prosveto - Svoboda naroda!

Idrija, dne 21.I.1953

št. 6/33-53

K.P.

Predsednik:
Frane Skok l.r.
(Skok Frane)

PREPIS JE TO

idrija, dne

Ustanovitveni
akt Mestnega
muzeja v Idriji,
21.1.1953.

Naš muzej je bil ustanovljen 21. januarja 1953. Ljudski odbor mestne občine Idrija izdal Odločbo o ustanovitvi Mestnega muzeja. Ponovno sta posodobljen in z zakoni samostojne Slovenije usklajen ustanovitveni akt sprejeli Občina Idrija dne 18.2.1999 in Občina Cerkno dne 24.2.1999. Odtlej se polno ime javnega zavoda glasi Mestni muzej Idrija - muzej za Idrijsko in Cerkliansko. Njegovo delovanje je torej omejeno na teritorialno območje teh dveh občin oz. Idrijsko-Cerklianske regije, področja strokovnega delovanja pa so starejša zgodovina, novejša zgodovina, umetnostna zgodovina, tehniška dediščina in etnologija, kar določa tudi posebna Uredba o vzpostavitvi muzejske mreže za izvajanje javne službe na področju varstva premične kulturne dediščine in določiti državnih muzejev (Ur. list RS št. 97/2000 in 105/2001). V 50-letnem razvoju muzeja je bilo kar nekaj dosežkov oz. obdobj, ki so nas posebej zaznamovala. Že pred ustanovitvijo muzeja je muzejski odbor od rudnika prevzel skrbništvo nad nekaterimi pomembnimi objekti - magazin, kamšt in nekaj strojev oz. naprav, med katerimi je bila največja Kleyeva črpalka. 9. oktobra 1954 so za ogled odprli idrijsko kamšt, Ljudski odbor mestne občine Idrija pa je istega leta tudi odločil, da muzej prevzame v upravljanje grad in si tam uredi delovne prostore in razstavišča. Žal pa so bila v njem še stanovanja, Nižja gozdarska šola in urad Zavoda za socialno zavarovanje. Leta 1957 je muzej dobil v upravljanje aragonitno jamo v Ravnah nad Cerknim in Partizansko tiskarno Slovenija na Vojskem. Leta 1963 je bila priključena še Partizanska bolnica Franja v Dolenjih Novakih pri Cerknem. To sta še danes dva najlepše ohranjena avtentična spomenika iz časa 2. svetovne vojne, na katera smo posebej ponosni. 1969. leta je bila v stavbi idrijskega magazina odprta galerija in s tem je povezan začetek sistematičnega razvijanja galerijske dejavnosti v muzeju. Sicer pa se v teh letih v muzeju izpolnjujejo zbirke, odpirajo razstave in širijo prostori za delovanje. Leta 1978 je bil v Cerknem odprt poseben muzejski oddelek - oddelek NOB, namenjen prezentaciji in proučevanju polpretekle zgodovine, ki pa je po stopno prerasel v muzej lokalne zgodovine. Stavbo osnovne šole oz. nižje gimnazije, kjer domuje, smo v letih od 1998 do 2001 (trazen kleti) v celoti prenovili. Danes muzej v kraju opravlja pomembno kulturno-izobraževalno funkcijo, sicer pa je njegova dejavnost, žal z enim samim kustosom, usmerjena

Vabilo
na otvoritev
prve razstave
v cerkljanskem
oddelku muzeja,
1. 10. 1978.

Intenzivna
prenova
muzejske stavbe
v Cerknem je
potekala v letih
1998-99.

v skrb za izvajanje muzejskih aktivnosti, predvsem v skrb za obiskovalce. Rezultati dela so vidni tudi v številnih občasnih razstavah ter v zadnjih treh letih pripravi novih stalnih postavitev. Temelje za bodočo vsebinsko podobo te institucije smo z razstavo Cerkljanska skozi čas postavili letos poleti. » Novo obdobje Mestnega muzeja Idrija se je začelo konec 80. let 20. stoletja in traja še danes. Zaznamovali so ga intenzivni posegi – obnovitvena in konservatorsko-restavratorska dela na skoraj vseh objektih. Intenzivno so se obnavljale klavže na Idrijci in Belci, ponovno se je zavrtelo kolo na idrijski kamšti, muzej je pridobil nove objekte – rudarsko hišo v Idrijci in v Zakojci pri Cerknem domačijo pisatelja France Bevka, v kateri smo 1990. ob praznovanju 100-letnice njegovega rojstva odprli spominski muzej. To leto je zaznamovalo tako reševanje Partizanske bolnice Franja izpod kamninskega plazu, ki je januarja 1989 zasul dostopne poti in poškodoval del barak, kot tudi velika obnovitvena dela na grajskem poslopju, ki potekajo postopno vse do danes. Dela še niso končana. V celoti je ostal neobnovljen SZ grajski stolp. Na ureditev čakajo še upravni prostori muzeja, celotna streha in zunanja fasada gradu na 3 krakih. » Vzporedno s tem smo v gradu postavljali nove sodobne razstave, leta 1997 kandidirali za evropsko nagrado muzej leta in tudi uspeli. V svoje prostore in s tem v svoje kraje se trudimo pripeljati čim večje število gostov in z nekaj več kot 60.000 obiskovalci letno smo eden najbolj obiskanih slovenskih muzejev. » Odlikuje nas pestra izdajateljska dejavnost. Od leta 1956 dalje nepretrgano izdajamo revijo Idrijski razgledi, skrbimo za izdajo strokovnih katalogov in zgibank ob razstavah ter monografskih študij ali zbornikov, vezanih na tematiko našega muzeja (Partizanska bolnišnica Franja – zbornik (1983), Janez Kavčič: Prva slovenska realka (1987), Dr. Aleš Bebler – Idrijski rojak – vodnik (1988), Jože Pfeifer: Zgodovina idrijskega zdravstva (1989), Rafael Podobnik: Osojna Primorska (1989), France Bevk – vodnik (1990), Idrijska obzorja – zbornik (1993), Carmina Historica – vodnik po muzejskih zbirkah in objektih (1999), Anica Štucin: Narodna čitalnica v Cerknem in njen čas (1999), Samo Bevk: Franja – muzej človeške plemenitosti (1999), Anton Zelenc: In vendar se giblje (2001)). » Med odmevnejšo popularizacijsko dejavnost muzeja sodi organizacija priložnostnih okroglih miz, predavanj, predstavitev knjig in drugih prireditev, kot so npr. Grajski večeri – glasbene in gledališke prireditve na dvorišču gradu Gewerkenegg. V zadnjih dveh letih so postale aktualne muzejske delavnice za najmlajše, s katerimi jim

K oživitvi
grajskega dvorišča
mnogo prispevajo
poletni glasbeni nastopi
v okviru Grajskih večerov.
Koncert komornega zbora
Ave iz Ljubljane,
24. 7. 1998.

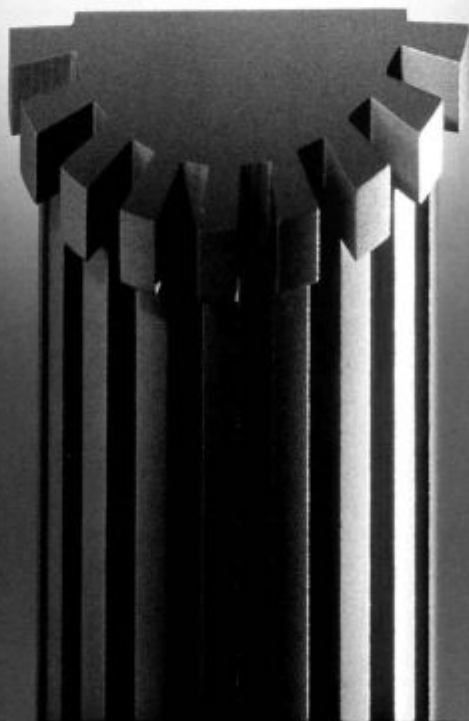

Muzejski
večeri, ena
najbolj odmevnih
dejavnosti muzeja,
31. 3. 1998.

skušamo muzejske vsebine približati na izkustven način (barvanje pisanic, izdelava "prešč", spoznavanje poklica čevljarja, urarja itd.). • V domačem idrijsko-cerkljanskem prostoru smo vsekakor najbolj razpoznavni po Muzejskih večerih. Jeseni 2003 smo pričeli že 20. sezono teh priljubljenih predavanj. To pomeni, da se je na njih doslej zvrstilo že 135 naslovov in okrog 100 različnih predavateljev. Pričeli smo leta 1984 s predavanjem Ivana Turka o arheoloških izkopavanjih v Divjih babah. V prvih treh letih je bilo na programu 10 in več predavanj letno, med njimi tudi okrogle mize, kasneje pa se je to število ustalilo na 6 do 8 večerov v sezoni od oktobra do aprila. Vsebine, ki so bile predstavljene, posegajo v geologijo, arheologijo, zgodovino, etnologijo, ekologijo, zdravstvo, kulturno in naravno dediščino, biologijo, predstavljajo znamenite osebnosti, zgodovino umetnosti, specifično problematiko idrijskega rudišča živega srebra, zapiranje idrijskega rudnika in sanacijo posledic rudarjenja, nekaj pa je bilo tudi splošnejših tem, kot npr. kulturne, religiozne idr. • Podoba, ki jo ima Mestni muzej danes, so seveda skozi 50 let gradili številni strokovnjaki. Danes nas je zaposlenih 13. Poleg direktorice Ivane Leskovec še štirje kustosi: Darko Viler, Milojka Magajne, Anton Zelenc in Mirjam Gnezda, administrativno osebje predstavljata tajnica Marija Pavšič in računovodkinja Nastja Oblak ter tehnično osebje: Slavko Kunc, Roman Obid, Rade Panič, Albin Skok, Velinka Žilič in Slavica Bohar. • Tudi v preteklosti jih ni bilo malo – predvsem cela vrsta zunanjih sodelavcev, strokovnjakov, entuziastov, zagnancev, ljubiteljev, brez katerih ne bi bilo slikarskih kolonij, Idrijskih razgledov, tehniške zbirke, geološke razstave itd. Z nekaterimi najbolj vztrajnimi se v muzeju srečujem že leta in desetletja. Hvala vsem.

LUIGI MICHELETTI
AWARD 1997

Priznanje
Fundacije
Luigi Micheletti za
najboljši evropski muzej
industrijske in tehniške
dediščine leta 1997.

Idrijski muzealci smo Fundacijo Luigi Micheletti obiskali avgusta 1997. Sprejela nas je Ana Micheletti (druga z leve), hči ustanovitelja in takratna predsednica fundacije.

- 1 Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idriji, fond Mestni muzej Idrija, IDR 1
- 2 Arhiv poskovanja. Hranil Mestni muzej Idrija
- 3 Partizanska bolnišnica Franja. Idrija 1983, 413 str.
- 4 Mirjam Gnezda: Idrijska rudarska hiša od nastanka do muzeja "in situ". Diplomatska naloga, Idrija 2000, 98 str.
- 5 Samo Bevk: Plaz ogrozili bolnišnico Franjo. Ujma 1989, str. 30-33
- 6 Samo Bevk: Mestni muzej Idrija v jubilejnem letu 1990. Idrijski razgledi, XXXVI/1, 1991, str. 107-116
- 7 Srečko Logar: Problemi našega muzeja. Idrijski razgledi, II/3, 1957, str. 97-99
- 8 Srečko Logar: Naš muzej. Idrijski razgledi, VIII/1, 1963, str. 6-9
- 9 Srečko Logar: O spomeniškem varstvu v Idriji. Idrijski razgledi, XIII/1, 1968, str. 2-4
- 10 Samo Bevk: Delo Mestnega muzeja Idrija v letu 1988. Idrijski razgledi, XXXII/2, 1988, str. 137-139
- 11 France Bevk 1890-1970. Zakoljca 1990, 48 str.
- 12 Srečko Logar: Otvoritev muzeja. Idrijski razgledi, I/3, 1956, str. 153
- 13 Srečko Logar: Delo našega muzeja. Idrijski razgledi, IV/1, 1959, str. 25-26
- 14 Ivana Leskovec: Zakoljca - rojstni kraj pisatelja Franceta Bevka. Idrijski razgledi, XXXV/1-2, 1990, str. 11-14
- 15 Samo Bevk: Idrijska kamšt se ne podira več. Idrijski razgledi, XXXVI/2, 1991, str. 51-56
- 16 Samo Bevk: O obnovljenih delih na klavžah. Idrijski razgledi, XXXVII/1-2, 1992, str. 85-89
- 17 Baldomir Svetličič: Prizadevanja pri urejanju in predstavitvi prvega slovenskega muzeja v naravi ob Divjem jezeru pri Idriji. Idrijski razgledi 1984-1986, 1986, str. 53-57

Darko Viler

prof. zgodovine in sociologije

☞ Zbirke Mestnega muzeja Idrija

Mestni muzej Idrija je prvo razstavo z naslovom Zgodovinska razstava Rudnika živega srebra 1493–1953 postavil v Rudniški dvorani, 1. 5.–8. 5. 1953.

Prvi ravnatelj Mestnega muzeja Idrija, Srečko Logar, je v svojem članku Problemi našega muzeja napisal, da je mogoče iz rudniškega arhiva razbrati, da se je ideja o ustanovitvi muzeja v Idriji porodila že leta 1822, vendar ni naletela na razumevanje oblasti na Dunaju. Prav tako naj bi že leta 1911 pri rudniku obstajala manjša zbirka predmetov, ki bi lahko služila kot osnova bodočemu muzeju. Leta prve svetovne vojne niso bila naklonjena uresničitvi zamisli o muzeju v Idriji, enako je bilo v času italijanske oblasti. Slednja je z muzejskimi predmeti iz Idrije raje bogatila svoje zbirke v notranosti države. Po koncu druge svetovne vojne je restitucijska komisija dobila nekaj konkretnih podatkov o muzejskih predmetih, ki so bili odpeljani iz Idrije. Žal pa se je za njimi sčasoma zbrisala vsaka sled. »Kmalu po koncu druge svetovne vojne je ponovno oživila ideja o ustanovitvi muzeja v Idriji. Okrajni odbor ljudske prosvete Idrija je že 5. aprila 1950 odstopil sedemnajst knjig in tri številke Partizanskega dnevnika, ki so kasneje služile kot osnova bodoči muzejski knjižnici. Prejemnik zbirke je bil Janko Trošt. Do danes sta se v muzejski knjižnici ohranili dve knjigi, in sicer Gregorčičeve Poezije in Pregled NOB Arse Jovanovića. »Prva seja pripravljalnega odbora za ustanovitev idrijskega muzeja je bila sklicana 26. junija 1950. Sklicatelj je bil Janko Trošt, ki je bil tedaj predmetni učitelj na nižji gimnaziji in poverjenik Zavoda za zaščito kulturnih spomenikov Ljudske republike Slovenije. Vabljeni so bili predstavniki OLO – Občinskega ljudskega odbora Idrija – poverjeništa za prosveto, MLO – Mestnega ljudskega odbora Idrija, Rudnika živega srebra, nižje gimnazije, Šole učencev v gospodarstvu in predstavniki Zveze borcev za idrijski okraj. Na sestanku so si razdelili konkretne naloge: kdo bo vodil oziroma bo odgovoren za zbiranje predmetov, fotografij in dokumentov po posameznih temah. »Inženir Hubert Fröhlich in tehnik Stanko Nanut z Rudnika živega srebra sta dobila nalogo, da pripravita seznam starih rudniških strojev in naprav, orodja, opreme, oblačil. Zbirala oziroma evidentirala naj bi tudi razne načrte, makete, karte, opise, fotografije in literaturo, ki se je nanašala na rudnik. »Janko Trošt je bil zadolžen za zbiranje etnološkega gradiva. Sem je sodilo zbiranje podatkov o rudarski hiši, predmetov notranje opreme, gospodarskega orodja, oblačil, noše, fotografij, razvoj čipkarstva in domačih obrti v idrijskem okraju. »Rudniški inženir Anton Jager je dobil zadolžitev, da uredi geološko in mineraloško zbirko bivše idrijske realke. Organiziral naj bi tudi zbiranje redkih primerov rudnin v idrijskem rudniku ter evidentiral njegovo geološko zbirko. »Skrb za bo-

dočo naravoslovno zbirko je bila dodeljena ravnateljici nižje gimnazije Mariji Puc. Mišljena je bila zbirka flore in urejanje herbarijev. » Zbiranje arhivskega materiala in knjižnega fonda je bilo prepuščeno Alojziju Kavčiču – rudniškemu arhivarju, ki je bil zadolžen tudi za zbiranje podatkov o nekdanjem društvenem in političnem življenju v Idriji. » Sekretar Zveze borcev Jože Krapež je dobil nalogo, da evidentira spomenike NOB ter predmete, dokumente in fotografije iz obdobja odpora proti okupatorju. » Na tem sestanku so tudi sklenili, da bodo v najkrajšem času poiskali primerno zgradbo oziroma prostore za bodoče muzejske postavitve. Dogovorili so se še, da bodo vsi prisotni stopili v stik z domačini, da bi pridobili čim več muzejskega gradiva. » Na sestanku so Janka Trošta izvolili za predsednika pripravilnega odbora. Srečka Logarja za

Petrografska
zbirka je bila
poleg Pimatove sobe
prva stalna postavitev
muzeja na gradu
Gewerkenegg.

Otvoritev
spominske sobe
pisatelja Franceta Bevka
na gradu Gewerkenegg,
17. 9. 1971. Z leve: Draga
Urbas, Slavica Božič,
Janez Jeram, dr.
Joža Vilfan.

Darko Viler
predstavlja
delo Mestnega mu-
zeja Idrija Evropskemu
muzejskemu forumu,
Lausanne (Švica),
18. 4. 1997.

tajnika, blagajničarka je postala Fanči Kenda, člani pa so bili Hubert Fröhlich, Anton Jager, Marija Puc, Alojzij Kavčič, Jože Krapež in Ivan Turk. » Pripravljani odbor je že istega leta prejel popis predmetov tehniške dediščine oziroma rudniških strojev in naprav, ki so bile locirane v jaških Delo, Borba, Inzaghi, prebiralnici, topilnici, elektrocentrali mesto, elektrostrojnim obratu in mizamici. » 8. maja 1951 je bil ustanovljen Muzejski odbor v sestavi: predsednik Janko Trošt, tajnik Srečko Logar, blagajnik Alojzij Kavčič ter člani Zinka Turk, Hubert Fröhlich, Albin Koželj in Stanko Murovec. Na podlagi popisa starih strojev, naprav in ostalih predmetov, ki bi sodili v bodoči muzej v Idrji, je Muzejski odbor zaprosil upravo rudnika, naj s predmeti ravna kar se da previdno in sproti obvešča Odbor o morebitni demontaži ali odstranitvi kakšnega stroja. Prav tako naj bi vse predmete s seznama pregledala strokovna komisija, ki bi tudi določila, kaj sodi v bodoči tehniški oddelek muzeja. » Muzejski odbor je že jeseni leta 1952 zaprosil upokojenca Josipa Pivka, da obišče čim več družin po Idrji in poskuša pridobiti predmete, dokumente, fotografije in knjige, ki bodo služile kot osnova za bodočo muzejske zbirke. Obiskal je 43 družin, ki so mu posredovale kar nekaj muzejskega gradiva. » Vsa prizadevanja članov Muzejskega odbora so naposled obrodila sadove, saj je Ljudski odbor mestne občine Idrja na predlog Sveta za prosveto Vlade LRS 21. januarja 1953 izdal odločbo o ustanovitvi ustanove s samostojnim financiranjem – Mestni muzej v Idrji. » V pravilih Mestnega muzeja Idrja je bilo kot posebna naloga omenjeno tudi prevzemanje in urejanje arhivskega materiala, dokler ne bo ustanovljen poseben arhivski zavod. Leta 1957 je muzej prevzel v varstvo starejši rudniški arhiv, ki ga je v naslednjih letih urejala dr. Marija Verbič. Kasneje je bilo sklenjeno, da muzej zaposli delavca, ki bo skrbel izključno za arhivsko gradivo. To delo je honorarno s polovičnim delovnim časom leta 1963 prevzel upokojeni občinski arhivar Ludvik Kovačič, ki je začel s sistematičnim urejanjem. Za potrebe strank je izdajal razna potrdila, drugi obiskovalci pa so gradivo uporabljali za študijske namene. Prostorska stiska je narekovala, da je muzej za potrebe arhivskih skladišč adaptiral nekaj pritličnih prostorov na gradu, kjer je hranil okoli 650 tekočih metrov gradiva. S pogodbo med Skupščino občine Idrja in Mestnim arhivom Ljubljana je od 1. januarja 1972 slednji začel opravljati službo varstva arhivskega gradiva na območju občine Idrja v celoti, kot ga je določal Zakon o arhivskem gradivu in arhivih. » Novoustanovljeni muzej je na osnovi odloka o

ustanovitvi in statuta, ki ga je izdal Ljudski odbor mestne občine Idrja, izvolili šestčlanski muzejski svet v sestavi Ivan Gantar – predsednik, Justič Mihelj, Leopoldina Kos, Janko Flander, Janez Istenič, Ivan Hlača in Slavica Božič – člani. » 1. maja 1953 je Mestni muzej Idrja v Rudniški dvorani že pripravil prvo razstavo z naslovom Zgodovinska razstava Rudnika živega srebra 1493–1953. Na njej je bilo predstavljeno rudniško dokumentarno gradivo (razni načrti, karte), metalurški procesi, uporaba živega srebra, rudniške makete in fotografski material rudnika in mesta. » Leto 1954 je bistveno zaznamovalo nadaljnji razvoj idrijskega muzeja saj se je LOMO (Ljudski odbor mestne občine Idrja) odločil, da muzej prevzame v upravljanje idrijski grad in si v njem uredi prostore za delo in bodoče zbirke. » V letu 1954 so bile podane osnove za bodočo stalne postavitev. Načrtovano je bilo, da bo muzej največjo pozornost namenil geologiji s poudarkom na Idrji z okolico, geologiji in petrografiji rudnika, pridobivanju živega srebra in pridelavi cinobra, rudniškim objektom v preteklosti in sedanjosti, etnologiji mesta in okolice, gozdarstvu, lovstvu in ribištvu, društvenim dejavnostim v preteklosti in sedanjosti, odporu proti okupatorju s Tiskarno Slovenija, tehničnemu oddelku, ki naj bi bil v stavbi bašenje, kamšti, klavžam in arheologiji, če bi se odkrili arheološki predmeti. » Ob 70. obletnici Delavskega bralnega društva je muzej predstavil njegovo delovanje kar v vitrini trgovine na glavnem trgu. Odziv domačinov je bil zelo ugoden. » Uprava rudnika je čedalje bolj pritiskala na vodstvo muzeja, da poišče primerno lokacijo za odslužene stroje in naprave. Načrtovano je bilo, da se stavba bašenje podre, zato je muzej razmišljal, da bi postavil stroje na grajski vrt, kar bi bila smiselna rešitev. » V okviru turističnega tedna je muzej od 3. do 10. julija 1955 pripravil razstavo o zgodovini gozdarstva, ki si jo je ogledalo 3000 obiskovalcev. » Kljub velikim prostorskim, kadrovskim in finančnim težavam je muzej 3. julija 1956 le uspelo odpreti dve stalni razstavi, in sicer petrografsko zbirko z geološkim razvojem idrijskega ozemlja. Zbirka je vsebovala 156 predmetov in Pirnatovo spominsko sobo, ki je bila opremljena s 25 njegovimi deli, dvema plastikama in kipom Nikolaja Pirnat, ki ga je izdelal njegov sin Janez Pirnat. » Napredovala je tudi zbirka fotografij – fototeleka, saj se je povečala na 500 kosov. » Leto 1957 je pomenilo za muzej veliko, saj sta bili 3. novembra odprti še dve novi zbirki, in sicer kraška in rudniško–mineraloška. Muzej je imel razstavljenih skupaj 477 predmetov. Intenzivno je pričel tudi z zbiranjem gradiva za bodočo zbirko o narodnoos-

vobodilni borbi. » Februarja 1958 je padla dokončna odločitev, da se odsluženi rudniški stroji in naprave postavijo na grajsko dvorišče. Ekipa upokojenih rudarjev je ob vsestranski pomoči in razumevanju rudnika pričela z demontažo, selitvijo in ponovno montažo strojev na grajskem dvorišču. Delo se je nadaljevalo in končalo v letu 1959. Zbirka fotografij se je v tem letu povečala na 745 kosov. » V nadaljnjih letih si je muzej prizadeval za razširitev že obstoječih zbirk in postavitev novih. Ob prazniku republike 29. novembra 1962 je za javnost odprl spominsko sobo Zorka Prelovca, zbirko rudniških vrtnih naprav s prikazom tesarskih del v jami, topilniški oddelek in zbirko NOB, ki je prikazovala delovanje Partizanskih bolnic Franja in Pavla ter Tiskarne Slovenija. » V pripravi je bil tudi biološki oddelek, saj je muzej pridobil 50 prepariranih živali, v glavnem ptic. Jeseni 1962 je nek kamion pri Želinu povozil mlado medvedko, ki so jo prav tako preparirali za muzejsko zbirko. » V drugem nadstropju gradu in v štirih sobah je bila v letu 1965 odprta razstava partizanske grafike. Predstavilo se je 13 slikarjev s 60 deli. Na žalost pa ni bilo rešeno vprašanje lastništva grafik. Ravnatelj Srečko Logar je v poročilu napisal, da se bo zelo angažiral, da bi muzej postal lastnik teh del. Naslednje leto je bil odprt oddelek rudniške higijenske zaščite, ki ga bo potrebno po mnenju Srečka Logarja stalno dopolnjevati. » Do leta 1970 je imel muzej razstavljenih 498 predmetov. » V načrtu so bili še biološki, etnološki, gozdarski in oddelki partizanske tehnike in glasbe. » Muzej je v vseh letih tudi tvorno sodeloval z ostalimi slovenskimi muzeji in takratnimi družbenopolitičnimi organizacijami in pripravil nemalo občasnih razstav. » Po dolgotrajnih pripravah je bila v gradu postavljena stalna razstava Klekljane idrijske čipke, ki jo je muzej pripravil v sodelovanju s Slovenskim etnografskim muzejem. Skrbna izbira čipk je zahtevala obilo strokovnega dela. Slavnostna otvoritev je bila 19. septembra 1970. Razstava je do današnjih dni doživela več manjših sprememb, tako da je danes razstavljenih okoli 150 čipk in ostalih predmetov. » Na prvo obletnico smrti pisatelja Franceta Bevka je muzej 17. septembra 1971 velikemu rojaku odprl spominsko sobo. Na ogled je bila postavljena rekonstrukcija njegovega delovnega kabineta iz ljubljanskega stanovanja s knjižnico, ki šteje 2771 enot in 117 drobnih predmetov. Vse je podarila njegova življenjska sopotnica Davorina Bevk, ki pa žal ni dočakala slovesnega odprtja razstave. » 30. septembra 1978 je bila postavljena stalna razstava o delovanju SVPB Pavla. Z njo se je Mestni muzej Idrija oddolžil spominu na

Mestni muzej Idrija je prejel nagrado Luigi Micheletti kot najboljši evropski muzej industrijske in tehniške dediščine za leto 1997. Z leve: belgijska kraljica Fabiola, Ana Micheletti, Janez Kavčič, Darko Viler.

osebje, ranjence in bolnike bolnišnice, ki je delovala v neposredni bližini od Nemcev okupirane Idrije. Pri postavitvi razstave je bila v veliko pomoč nekdanja upravnica bolnišnice dr. Pavla Jerina - Lah. Zaradi obnovitvenih del na gradu je bila razstava za nekaj let deponirana, dokler ni bila ponovno postavljena 21. junija 2001 in zdaj šteje 67 razstavljenih eksponatov. » Muzej se je spomnil tudi velikega rojaka dr. Aleša Beblerja, čigar zapuščino je dobil v dar od njegove soproge Vere Bebler. V dveh prostorih je bila prikazana njegova življenjska pot od rojstva v Idriji, šolanja v Ljubljani in Parizu, udeležbe v španski državljanski vojni do njegovega prispevka v NOB, graditve nove Jugoslavije in diplomatske kariere. Od obsežne donacije je na ogled 136 predmetov. Razstava je bila odprta 27. aprila 1988. Zgoraj omenjene zbirke so še danes na ogled obiskovalcem v drugem nadstropju gradu Gewerkenegg. » 20. februarja 1992 so bili v prvem nadstropju gradu v večnamenskem prireditvenem prostoru predstavljeni ključni zgodovinski mejniki in dosežki 500-letnega razvoja, s katerim sta se Rudnik in mesto Idrija trajno umestila v zakladnico nacionalne kulturne dediščine. Na novo postavljena geološka zbirka, ki jo je muzej pripravil s strokovnjaki – geologi Rudnika živega srebra Martino Peljhan, dr. Jožetom Čarjem in dr. Ivanom Mlakarjem, nas popelje skozi zbirko kamnin in fosilov z idrijskega in cerkljanskega območja. Na ogled je cela paleta kamnin od najstarejših permskih do najmlajših eocenskih in številni odtisi živalskega in rastlinskega sveta. Osrednja rudna zbirka predstavlja zgradbo idrijskega rudišča, jamske kamnine, idrijske in tuje živosrebrove rude in minerale ter Lipoldovo zbirko. Osrednje mesto pa zavzema mizica s posodo z živim srebrom in na njem plavajočo jekleno kroglo. V mineraloški in petrografski zbirki so predstavljeni slikoviti minerali, zbrani z vsega sveta. Kamnine so glede na nastanek razdeljene na magmatske, sedimentne in metamorfne. Celotna geološka zbirka je inventarizirana in šteje 2674 predmetov. » Že 27. oktobra istega leta je sledila tudi slavnostna otvoritev tehničnega oddelka muzeja v avtentičnem okolju Rudnika živega srebra, v stavbi opuščene garderobe in kopalnice jaška Frančiške je muzej predstavil 14 restavriranih rudniških strojev in naprav, ki so bili prej razstavljeni na grajskem dvorišču. » Idrijska rojakinja Valentina Orsini Mazza je v letih 1963–1976 vodila umetnostno galerijo Studio d'Arte Moderna v Rimu. Leta 1976, 1989 in 1994 je muzeju iz svoje osebne zbirke podarila 99 umetniških del 88 avtorjev. Ob tretji donaciji leta 1994 je muzej v drugem nadstropju gradu 12. maja

odprl stalno galerijsko zbirko, v kateri je na ogled 33 podarjenih del slovenskih in drugih avtorjev, ki so razstavljeni v galeriji gospe Valentine Orsini Mazza. » Za enega največjih delovnih uspehov muzeja moramo šteti odprtje stalne razstave 500 let Rudnika živega srebra in mesta Idrije 6. aprila 1995. V popolnoma obnovljenih prostorih v prvem nadstropju gradu na več kot 800 m² površine je prikazana zgodba rudnika in mesta, od najdbe živega srebra do velikega razcveta Idrije v prvih letih 20. stoletja. Razstava je bila plod neutrudnega dela muzejskih kustosov Janeza Kavčiča, Ivane Leskovec, direktorja muzeja Sama Bevka in arhitekta Hede Petrič. Avtorji so razstavo postavili tematsko, po posameznih sklopih, s katerimi so enakovredno predstavili vse teme, ki so bistveno zaznamovale življenje, delo in razvoj živosrebrnega rudnika in mesta Idrije. Na razstavi se obiskovalci najprej seznani z najpomembnejšimi mejniki 500-letne zgodovine rudnika in mesta in z geološko zbirko. Dalje so prikazani arhivski viri, ki se hranijo domala po celi Evropi. V pogledih na mesto pa je možno skozi razstavo in s pogledom skozi okno primerjati Idrijo z začetka 20. stoletja z današnjo. Živosrebrni stolp je prikaz rudniškega jaška z rovi, orodjem in delom rudarjev. Živosrebrna kocka pa simbolizira zaklad z živim srebrom v idrijskem podzemlju. Skozi vso zgodovino sta rudnik in mesto z okolico s svojo raznovrstnostjo privabljala številne domače in tuje strokovnjake. Veliko pa so v kulturno in tehniško zakladnico prispevali tudi prenekateri domačini. Pridobivanje rude in cinobra nas popelje v zapleten svet metalurgije in kemije. Prikazan je edinstven sistem plavljenja lesa po Idriji in Belci s pomočjo vodnih zapomic – klavž. Skoznje je klavžar spustil zajezeno vodo, ki je pripravljene les odnesla do Idrije. Tam so ga zaustavile vodne pregrade – grablje, ki so bile postavljene na sotočju Idrije in Nikove. Na začetku 20. stoletja je v Idriji delovalo 27 društev, ki so skrbela za bogat življenjski utrip. Čipkarska šola, ljudska šola in prva slovenska realka pa nas seznajajo z bogato šolsko tradicijo. Zgodovinske slike pionirja idrijskega muzealstva Janka Trošta obiskovalca popeljejo skozi najpomembnejša obdobja najstarejše zgodovine rudnika. Brez eksponatov iz geološke zbirke je razstavljenih 1064 predmetov, ki so ustrezno strokovno obdelani. S to razstavo je muzej leta 1997 kandidiral za nagrado Evropski muzej leta. Prizadevanja idrijskih muzealcev v evropskem prostoru niso ostala neopažena, saj je Mestni muzej Idrija 19. aprila 1997 v Lausanni v Švici prejel nagrado Luigi Micheletti kot najboljši evropski muzej industrijske in tehniške dediščine.

Inventarizacija
muzejskih
predmetov.

• Tehniški odderek v jašku Frančiške je bil dopolnjen 23. junija 1998, ko je muzej predstavil še sedem restavriranih rudniških obdelovalnih strojev, in 20. junija 2000, ko je na ploščadi nad kamštijo razstavil obnovljene rudniške lokomotive z vagoni. • Po skoraj natančno osmih letih je bila 17. aprila 2003 dokončana stalna razstava 500 let Rudnika živega srebra in mesta Idrije z razstavo Mejniki 20. stoletja, s katero je prikazano obdobje od italijanske okupacije, poitalijančevanja in fašističnega pritiska na prebivalstvo, nemške zasedbe z zločini nad civilnim prebivalstvom do bombardiranja Idrije spomladi 1945, delovanja Partizanske bolnice Pavla, Tiskarne Slovenija in partizanskih enot na Idrijskem. Predstavljena je obnova mesta in razvoj nove oblasti po drugi svetovni vojni, vrh in hkrati konec delovanja nekdanjega največjega rudnika živega srebra na svetu ter podeželje s kmečkimi freskami. Razstava, ki so jo postavili muzejski kustosi Darko Viler, Anton Zelenc, Mirjam Gnezda, Milojka Magajne, direktorica Ivana Leskovec in oblikovalka – arhitektka Heda Petrič, je v drugem nadstropju gradu na 300 m². Zanj je bilo potrebno izbrati 753 predmetov. • Poleg priprav stalnih in občasnih razstav muzejski kustosi veliko časa posvečajo evidentiranju, zbiranju, hranjenju, restavriranju in inventariziranju muzejskih predmetov. Strokovni delavci se zavedamo, da je na terenu še veliko »neodkritih«¹ zakladov premične dediščine, ki jih bo potrebno pridobiti in ustrezno obvarovati pred neizprosno zobom časa in razmišljanjem v smislu, česar ne rabim, vržem proč. V muzeju se tako postopno razvijajo nove in bogatijo stare zbirke, ki so in bodo priče vsakodnevnega življenja in dela ljudi na Idrijskem in Cerkljanskem. Veliko predmetov iz zbirke starejše in novejše zgodovine, etnologije, rudarstva, geologije in likovne zbirke je na ogled v razstavnih prostorih muzeja na gradu in v ostalih objektih. Večina predmetov pa je vamo spravljena v muzejskih depojih, kjer še čakajo na ustrezno strokovno obravnavo in muzejsko prezentacijo. • Od prve slikarske kolonije, ki se je odvijala v Idriji in okolici leta 1969, muzej sistematično zbira tudi likovna in druga umetniška dela. Osnova za zbirko so bila dela, ki so nastajala v času slikarskih kolonij. Z leti pa je muzej z donacijami in odkupi pridobil dela pomembnih idrijskih (Nikolaj Pirmat, Albin Vončina, Julče Božič, Fanči Gostiša, Ivan Seljak – Čopič, Rafael Terpin, Rudi Skočir, Nande Rupnik) slovenskih (Avgust Čemigoj, France Slana, Ive Šubic, Miha Maleš, Janez Bernik, Vladimir Makuc, Klavdij Tutta, Klementina Golija ...) in tujih umetnikov. Danes muzej v svojih depojih hrani 762 umetniških

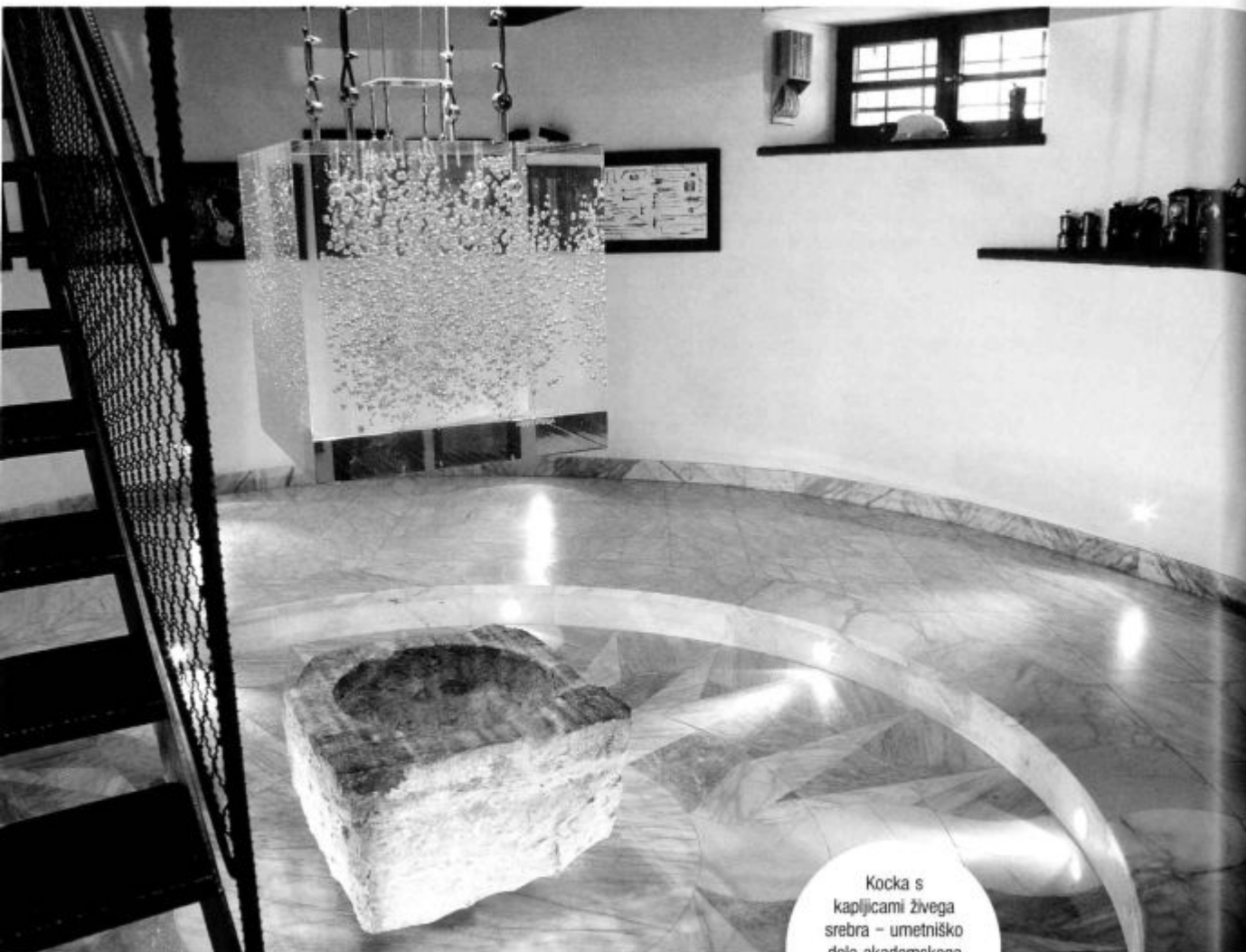
del različnih avtorjev. Nekaj od teh je razstavljenih v Idrji na Kolektorju, Občini, Upravni enoti, Davčni upravi, Zidgradu in Glasbeni šoli. » V Partizanski tiskarni Slovenija na Vojskem je 406 inventariziranih predmetov, ki so jih uporabljali tiskarji ali pa so bili del druge opreme v tiskarni. Poleg tega so preštete vse črke in slepi tiskarski material, kar zneso skupaj 260 000 predmetov. » Za čipkarski festival leta 2002 je etnologinja Mirjam Gnezda s 150 predmeti opremila stanovanje v rudarski hiši, tako da se obiskovalci lahko poistovetijo z življenjem rudarske družine v prvi polovici 20. stoletja. » Mestni muzej Idrja skrbi tudi za kulturo dediščino na območju Občine Cerkno, kjer se Cerkljanski muzej danes ponša s čudovito razstavo Cerkljanska skozi stoletja, ki je bila odprta 20. junija 2003. Posebno skrb in pozornost muzej posveča Partizanski bolnici Franja, edinstvenemu svetovnemu spomeniku človeške humanosti, in domačiji Franceta Bevka v Zakojci, kjer je pisatelj preživel otroška leta. » Muzej od ustanovitve dalje nabavlja vsakovrstno strokovno in domoznansko literaturo, dnevni in periodični tisk. Interna muzejska knjižnica danes šteje 7484 knjižnih enot. V zbirki časopisnih izrezkov ali hemeroteke je 27540 izrezanih časopisnih člankov, ki se nanašajo na dogajanja na Idrjskem in Cerkljanskem, vključno z znanimi osebami in muzealno stroko. » Od dneva ustanovitve si je muzej prizadeval, da bi pridobil čim več fotografij in razglednic rudnika, mesta, okoliških vasi, meščanskega in kmečkega življenja ter nastajajočih novih industrijskih obratov. Zbirka se je iz leta v leto povečevala, tako da danes obsega 33307 kosov različnih dokumentarnih posnetkov, ki so jih naredili znani in amaterski idrijski in cerkljanski fotografi in muzejski kustosi. V zbirki je še 16476 negativov in 4612 diapozitivov. » V arhivu dokumentov hrani muzej razna spričevala, uradne in neuradne dopise, osebne dokumente, članske izkaznice, pričevanja itd. Posebna zbirka vsebuje plakate in letake iz lokalne zgodovine, med novjšimi mediji pa filme, kasete z zvočnimi zapisi, videokasete in CD-rome. » Mestni muzej Idrja je od skromnih začetkov do danes zrasel v znano in strokovno prepoznavno institucijo v slovenskem in širšem evropskem prostoru. S ponosom in samozvestjo se lahko zazre na prehojeno pot, ki obenem pomeni obvezo in spodbudo za nadaljnje delo.

Avtor
razstave Mejniki
20. stoletja Darko Viler
v pogovoru z ministrico za
kulturo RS Andrejo Rihter
in Samom Bevkom,
17. 4. 2003.

Viri in literatura

- 1 Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idrji, fond Mestni muzej Idrja, IDR 1
- 2 Arhiv Mestnega muzeja Idrja
- 3 Idrjski razgledi: 1956/3, 1957/3, 1959/1, 1963/1, 1970/2, 1971/2

Kocka s
kapljicami živega
srebra – umetniško
delo akademskega
kiparja Jožefa Vrščaja
leta 1993.

Milojka Magajne

prof. zgodovine in sociologije

36 25 let dela Cerkljanskega muzeja – oddelka Mestnega muzeja Idrija

Stalna razstava Partizanska saniteta v Sloveniji, Cerkljanski muzej, 1. 10. 1978–14. 10. 1998.

Učenci in učitelji OŠ Cerklje so v sodelovanju z muzejem raziskovali življenje vasi na Cerkljanskem. Javna predstavitev projekta Žakojca skozi čas, 17. 5. 1991.

Cerkljanski muzej praznuje v letu 2003 petindvajseto obletnico svojega delovanja. »Stavba nekdanje sodnije, zgrajena tik pred prvo svetovno vojno, je leta 1978, po preselitvi osnovne šole v nove prostore, postala muzejska. Ob otvoritvi 1. oktobra 1978 so bile na ogled tri razstave: Partizanska saniteta Slovenije, Dejavnost partizanskih zalednih delavnic in Delo zgodovinskega krožka spomenik NOB v Cerknem. Razstava o partizanski saniteti v Sloveniji je bila delo Muzeja ljudske revolucije iz Ljubljane in je bila kot stalna razstava v muzeju postavljena vse do začetka prenove muzejske stavbe leta 1998. Razstava o partizanskih delavnicah je bila postavljena s sodelovanjem članov domicilnega odbora Goriškega vojnega področja, ki so gradivo o partizanskih delavnicah zbirali tudi na Cer-

kljanskem. »Povezanost muzeja z osnovno šolo v Cerknem je temeljila na delovnem konceptu osnovne šole, ki je bila ustanovljena kot spomenik NOB. Bila je »hospitacijska šola z nalogo, da demonstrira pouk NOB v osnovni šoli in posreduje pedagoški javnosti posplošena spoznanja o uspešnih metodah krajevne zgodovine ter s celotnim delom išče najuspešnejše vzgojne metode v duhu NOB.«² Glede na to, da je bil tudi muzej prvenstveno namenjen proučevanju tega obdobja, je razumljiva tedanja tesna povezanost šole in muzeja. Mladi zgodovinarji, člani zgodovinskega krožka, so pripravili številne raziskovalne naloge na temo NOB.

V tem okviru pridobljeno gradivo se je ohranilo v muzeju, raziskovalne naloge pa so bile tudi razstavljene. Tako je bila prva razstava o delovanju Partizanske bolnice Franja v celoti delo zgodovinskega krožka. Sodelovanje šole in muzeja se je nadaljevalo tudi v kasnejših letih z raziskovalnimi nalogami o cerkljanskih vaseh. Tudi te so bile na priložnostnih razstavah predstavljene v muzeju (Zakriž (1984), Labinje (1986), Zakoja (1991)). Poleg že omenjenih razstav o partizanskem zdravstvu v Sloveniji so se v muzeju vrstile še naslednje stalne razstave: Razvoj tovarne Eta (1982), Partizanska bolnišnica Franja (1986), Cerkljanska lautarja (1991) ter Domačija pisatelja Franceta Bevka v Zakoji z etnološko in literarnozgodovinsko razstavo (1990). Ob praznovanju stoletnice rojstva pisatelja Franceta

ampak smo jih sprejeli v začasno ali trajno hranjenje. Nekateri predmeti ne bodo nikoli pridobili statusa muzealije.⁴ Večina teh je bila podarjena, v manjšem delu tudi odkupljena. Približno tri četrtine je etnoloških predmetov. V glavnem gre za manjše predmete, saj muzej nima ustreznih depozitov, ki bi omogočali shranjevanje večjih kosov, na primer kmečkih strojev in naprav. Posebno mesto ima v muzeju seveda zbirka lesenih naličij – laf cerkljanskih lautarjev. Te so bile v letih 1988–1991 odkupljene od Društva lautarja in leta 1991 razglašene za spomenik premične kulture dediščine.⁵ Kot posebno zbirko pa v muzeju vodimo tudi predmete iz Partizanske bolnice Franja. Žal ni znano, kolikšen del tega gradiva je avtentičen. Prvi popis inventarja, ki ga hranimo, je verjetno nastal v prvih

V letih 1988–91 je muzej odkupil originalne maske cerkljanskih lautarjev.

Bevka je bila njegova domačija preurejena v spominski muzej. Za prikaz življenja in nekdanjega bivalnega okolja je bilo na sami domačiji in v bližnji okolici zbranih 156 predmetov, ki so tudi razstavljeni. Poleg stalnih razstav se je v 25 letih vrstilo okoli 60 občasni razstav: muzejskih, likovnih in fotografskih. »Ob razstavnih dejavnosti pa so se muzejski kustosi posvečali predvsem svojim osnovnim nalogam, to je evidentiranju, zbiranju, inventariziranju, proučevanju in hranjenju muzejskih predmetov. Muzej ima trenutno v dohodni knjigi 1933 predmetov, od tega 1075 inventariziranih.⁶ Neinventarizirani so v glavnem le tisti, ki niso last muzeja,

Ana Štucin, prva kustosinja Cerkljanskega muzeja, je pripravila tudi razstavo o mlekarstvu na Cerkljanskem, 22. 7.–22. 9. 1998.

povojnih letih, vendar ni datiran. Vemo, da so ob koncu vojne iz bolnice odnesli večino uporabnih predmetov, nekateri od njih so bili kasneje vmjeni. Natančnejši popis je bil ponovno opravljen leta 1988, še pred veliko naravno nesrečo, ki je bolnico prizadela januarja 1989. Ta popis smo v letih 2000–2002 dopolnili in tako imamo inventariziranih 744 predmetov, pri čemer ta številka ne vključuje tekstilij (odeje, rjuhe, vzglavniki). »Poleg predmetov hrani Cerkljanski muzej še dokumentarno gradivo (201 škatla, 22 t. m.), ki je že v precejšnji meri urejeno in popisano. Največ tega gradiva se nanaša na obdobje NOB (67 škatel, 7,5 t. m.): literatura iz parti-

zanskih tehnik in tiskam, gradivo oblastnih in drugih organov, ki je nastalo na območju severnoprimorskega okrožja (SPO), dokumenti v zvezi s partijskim šolstvom, zapisi in izjave, ki so bili zabeleženi v po-vojnem obdobju ob pripravi topografije NOB za Cerkljansko (večinoma okoli leta 1960), ter podatki, zbrani o padlih na Cerkljanskem. Muzej hrani tudi posamezne dokumente iz avstrijskega in italijanskega obdobja na našem območju. Precej je originalnega gradiva, deloma pa gre za kopije gradiva, ki se nanaša na Cerkljansko in ga hranijo drugi arhivi (Zgodovinski arhiv Ljubljana, oddelek v Idriji, Pokrajinski arhiv Nova Gorica, Arhiv Republike Slovenije ...). V čas po drugi svetovni vojni sodijo dokumenti v zvezi z šolstvom (nižja gimnazija in osnovna šola v Cerknem), podjetjem Rempod oz. ETA, zapuščine nekaterih posameznikov in drugo

tografa Vinka Tavčarja, še zlasti sklop 1300 fotografij na temo cerkljanskih vasi in arhitekture, ki jih je muzej odkupil leta 1988. » V manjšem obsegu se v muzeju zbira tudi hemeroteke. » Po prenovi muzejske stavbe v letih 1998–1999 smo se trudili, da bi praznino ob pomanjkanju stalnih razstav zapolnili z občasnimi razstavami in drugimi prireditvami v muzejskih prostorih. Med slednjimi bi rada še posebej izpostavila muzejske delavnice, ki smo jih prvič organizirali leta 2001. Namenjene so otrokom pa tudi odraslim, ki želijo spoznavati šege in navede, domače obiti in ljudsko izročilo domačih in drugih slovenskih krajev. Tudi sicer je pedagoško delo pomemben segment muzejske dejavnosti: od klasičnih vedenj, ki jih pripravljamo za obiskovalce naših razstav in objektov (Partizanska bolnišnica Franja, Bevkova domačija Zakojca) in so prilagojena

Mladi obiskovalci v muzeju ustvarjajo. Lončarska delavnica, 14. 11. 2001.

V okviru razstave Osnovne šole na Cerkljanskem je v muzeju gostoval Slovenski šolski muzej z učno uroo naših babic in dedkov, 23. 10. 2002.

raznovidno gradivo. » Hranimo tudi dokumentarno in spominsko gradivo o delovanju Partizanske bolnice Franja in gradivo o spomeniškovarstvenih akcijah, ki so se zvrstile na tem objektu. » Zbrali smo preko tisoč starih knjig – muzealij, najstarejša z naslovom *Rituale Romanum* je iz leta 1726. » V fototeki Cerkljanskega muzeja je trenutno inventariziranih 9980 fotografij, 7258 negativov in 1536 diapozitivov.⁶ V okviru fotografskega gradiva je bila zelo dragocena pridobitev zapuščina Franca Peternejca, fotografa, ki je v Cerknem deloval v letih 1907–1930.⁷ Fotografije, zelo različne po tematiki, so pričča življenja na Cerkljanskem na začetku 20. stoletja. Prav tako dragocena je tudi zapuščina fo-

različnim zahtevnostnim stopnjam, do posebej pripravljenih tematskih učnih ur, namenjenih predvsem šolskim skupinam. Za šolarje smo pripravili tudi posebne delovne liste. » V zadnjih treh letih smo se intenzivno pripravljali na postavitev prve od več načrtovanih stalnih razstav z naslovom *Cerkljanska skozi stoletja*, ki je bila odprta v juniju 2003. Kot avtorica scenarija razstave sem poskušala upoštevati vse segmente »javnega« in »vsakdanjega« življenja v različnih obdobjih. Pri tem so mi bili v dragoceno pomoč tako nasveti muzejskih kolegov, kot tudi drugih priznanih strokovnjakov zgodovinarjev, zlasti gospe Anice Štucin, dr. Milice Kacin Wohinz in dr. Borisa Mlakarja. Za razstavo

sem skrbno odbrala skoraj 200 različnih predmetov (nekaj od teh je v lasti župniškega urada Cerklje, nekaj v zasebni lasti), 130 fotografij in približno 160 dokumentov. V tem pogledu je razstava praznoprav rezultat dela vseh, tudi nekdanjih muzejskih kustosov in zunanjih sodelavcev, ki so to gradivo pridobili. Kot kustosinja sem šele tretja po vrsti, redno zaposlena v Cerkljanskem muzeju. Gospa Anica Štucin, zgodovinarica, ki je s skupino somišljenikov domačinov z vso zagnanostjo postavila muzej v Cerklju na noge, je bila tudi prva honorarna sodelavka muzeja. Prvi redno zaposleni kustos je bil zgodovinar Samo Bevk, ki je vodil oddelke v Cerklju v letih 1980–1987. Nasledila ga je etnologinja Ivana Leskovec v letih 1987–1995. Podpisana sem se kot kustosinja za novejšo zgodovino v muzeju zaposlila leta 1996. Poleg rednih strokovnih delav-

Po-
stavljane
stalne razstave
Cerkljanska skozi
stoletja, junij
2003.

cev pa se je zvrstila še vrsta zunanjih sodelavcev, ki so pomagali bodisi pri urejanju dokumentacije, dežurstvih v muzeju bodisi pri vodniški službi. = S stalno razstavo Cerkljanska skozi stoletja stopa Cerkljanski muzej v novo obdobje. Gre za prvi sistematični prikaz življenja na Cerkljanskem. Zgodovinski pregled sledi razvoju od 11. stoletja dalje, to je od časa prvih pisnih omemb teh krajev. Na tem prostoru so se zvrstili številni gospodarji, različne oblike upravne in cerkvene organizacije. Predstavljani so nekateri poudarki iz upravnega, gospodarskega in kulturnega življenja, na drugi strani pa način življenja Cerkljanov, ki so bili v preteklih stoletjih v veliki večini kmetje. Šele razvoj industrije

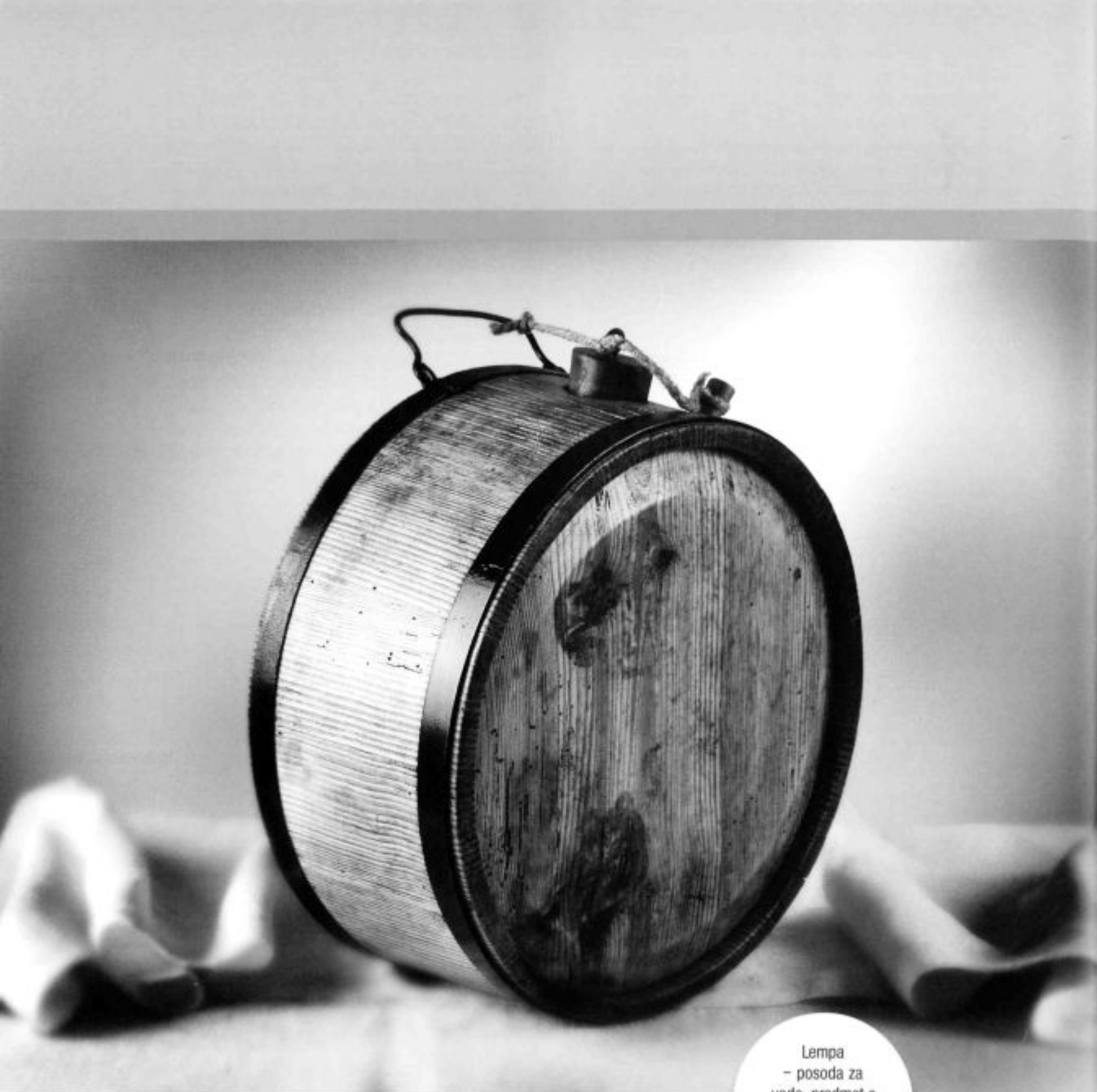
v 2. polovici 20. stoletja je povzročil spremembe v načinu življenja. Predstavljamo tudi nekatere pomembne cerkljanske rojake, ki so se uveljavili v slovenskem prostoru ali celo širše. = Kako naprej? Vsekakor je za nas osnovna naloga, da muzejske prostore napolnimo s stalnimi zbirkami in razstavami. Že v naslednjem letu želimo predstaviti maske cerkljanskih lautarjev, poleg tega pa bi radi razstavo o Cerkljanski dopolnili z arheološkimi predmeti s tega območja in še posebej s predstavitevjo domnevno najstarejšega glasbila v Evropi – paleolit-ske piščali iz Divjih bab. Načrtujemo še stalno razstavo o partizanskem zdravstvu v Sloveniji s posebnim poudarkom na Partizanski bolnici Franja. Seveda bomo pripravljali tudi občasne razstave, tako tematske – muzejske kot likovne, fotografske in druge gostujoče razstave. Poleg razstavne dejavnosti pa moramo posebno skrb posvetiti predmetom, njihovi dokumentaciji in predvsem ustreznim pogojem hrambe.

Opombe

- 1 Zapis v prvi vpisni knjigi obiskovalcev, oktober 1978–september 1980
- 2 Bilten odbora za postavitev šole - Spomenika NOB, št. 6, Cerklje, september 1972, str. 12
- 3 Tekoča številka v dohodni knjigi je nižja, in sicer zato, ker je pod nekaterimi številkami vpisanih več istovrstnih predmetov.
- 4 Status muzealije oz. spomenika premične kulturne dediščine se podeli predmetom, ki so rezultat ustvarjalnosti človeka in njegovih različnih dejavnosti, značilnih za posamezna obdobja v slovenskem in širšem prostoru, katerih varstvo je zaradi njihovega zgodovinskega, kulturnega in civilizacijskega pomena v javnem interesu.
- 5 Odločbo o razglasitvi mask cerkljanskih lautarjev za kulturni etnološki spomenik je izdal oddelek za gospodarjanje Skupščine občine Idrija dne 19. 8. 1991, vendar nekoliko pozno. Originalne maske, izdelane po drugi svetovni vojni, so bile namreč takrat že v lasti muzeja, ki je imel vse pristojnosti, da maske razglasi za spomenik premične dediščine in poskrbi za ustrezno zaščito. Problem le-te je bil prisoten, dokler so bile maske v redni uporabi lautarjske družine.
- 6 Podatki za 30. oktober 2003.
- 7 O fotografu Francu Petemlju glej PSBL, 11. snopič, Gorica 1985.
- 8 Zbirka časopisnih člankov.

Vir

Arhiv Cerkljanskega muzeja

Lempa
– posoda za
vodo, predmet s
stalne razstave
Cerkijanska skozi
stoletja.

Stalne razstave

1. **Partizanska saniteta Slovenije**
1. 10. 1978–14. 10. 1998
avtorica: Zorka Trbušon, Muzej ljudske revolucije Ljubljana
Katalog
2. **Dejavnost partizanskih zalednih delavnic**
1. 10. 1978– ?
3. **Delo zgodovinskega krožka – spomenik NOB v Cerknem**
1. 10. 1978– ?
4. **35 let tovarne ETA**
avtor: Jurij Bavdaž
22. 7. 1982–14. 10. 1998
5. **Cerkljanska skozi čas**
Cerkljanska na starih fotografijah
Cerkljanski rojaki
22. 7. 1982–14. 10. 1998
6. **Partizanska bolnišnica Franja**
avtor: Samo Bevk
20. 7. 1986–14. 10. 1998
6. **Bevkova domačija v Zakojci**
etnološka in literarnozgodovinska razstava
avtorja: Ivana Leskovec, Tomaž Pavšič
16. 9. 1990
8. **Cerkljanski laufarji**
avtorica: Ivana Leskovec
11. 2. 1991–14. 10. 1998
9. **Cerkljanska skozi stoletja**
avtorica: Milojka Magajne
20. 6. 2003

Občasne razstave

1. **Razstava zgodovinskega krožka o Partizanski bolnici Franja**
2. **Rafael Podobnik**
Razstava barvne fotografije
11. 9. 1980–21. 9. 1980
katalog
3. **Cerkljanska laufarja**
avtorja: Ivana Leskovec, Edo Dežela
22. 7. 1982– ?
4. **Restavratorski posegi na objektih Partizanske bolnice Franja**
Ob posvetovanju Konservatorskega društva Slovenije
avtorja: Tine Blaznik, Samo Bevk
23. in 24. 6. 1983
5. **Lov na Cerkljanskem nekoč in danes**
25. 5. 1986– ?
gostujoča: Lovska družina Porezen Cerkno
6. **Razstava ročnih del**
7. 3.–9. 3. 1986
gostujoča: Kmetijska zadruga Idrija, pospeševalna služba in aktiv kmečkih žena
7. **Življenje v vasi Labinje**
Raziskovalna naloga učencev OŠ Cerkno
10. 2. 1987– ?
8. **Rafael Podobnik, razstava fotografij Primorska krajina**
2. 10.–16. 10. 1987

9. **Rafael Terpin, akademski slikar**
Razstava, posvečena 500-letnici Idrije
20. 10.–1. 11. 1987
10. **Vid Mavri, likovna razstava Narava v ateljeju**
26. 5.–26. 7. 1988
gostujoča: KUD Cerkno – likovna sekcija
11. **80-letnica čipkarske šole v Cerknem**
15. 7. 1988– ?
gostujoča: Učenci čipkarske šole Cerkno
12. **Razstava o borbeni poti Vojkove brigade**
avtorja: Ana Stucin, Samo Bevk
2. 10. 1988– ?
13. **Rafael Podobnik, razstava fotografij Barvni ciklus LES**
19. 5. 1990– ?
zgbanka
14. **Potujoča razstava o sanaciji PB Franja**
Razstava se je v letu 1989 selila po domovih JLA po Sloveniji.
avtor: Samo Bevk
10. 6. 1990– ?
v sodelovanju z Restavratorskim centrom Slovenije in Geološkim zavodom Ljubljana
15. **Djunior Svane, danski fotograf, razstava fotografij**
26. 7.–15. 8. 1990
zgbanka
16. **Zakojca skozi čas**
Raziskovalna naloga učencev OŠ Cerkno
17. 5. 1991– ?
17. **Likovna razstava**
19. 6.–10. 7. 1992
gostujoča: Likovna sekcija KUD Cerkno
18. **Kozarci iz zaprašenih vitrin**
avtorici: Vlasta Hvala, Ivana Leskovec
31. 7.–16. 8. 1992
19. **Škoromatija v Hrušici**
29. 1.–10. 2. 1994
v sodelovanju s kulturnim društvom Hrušica pri Podgradu
20. **Darjo Tavčar, razstava fotografij Cerkljanska in njeni pejsaži**
26. 4.–15. 6. 1994
zgbanka
21. **Partizanske smučine**
avtorica: Ivana Leskovec
4. 3. 1995– ?
22. **Vojkova brigada**
avtorica: Ana Stucin
30. 9. 1995–8. 10. 1995
23. **Razstava ob 50-letnici ustanovitve nižje gimnazije v Cerknem**
avtorica: Ana Stucin
30. 9.–8. 10. 1995
24. **Prvi fotografski bienale Pustna maska 1996**
16. 2.–8. 3. 1996
v sodelovanju s Foto klubom Cerkno
katalog
25. **Igre in igrače naših babic**
Projekt učencev OŠ Cerkno
26. 3. 1996– ?
26. **Evgen Guštin, slikarska razstava Moje korenine**
26. 9.–13. 10. 1996
katalog

27. **Sadljarska razstava**
5. 10.–9. 10. 1996
gostujoča: Kmetijskosvetovalna služba Idrija
28. **Umetniki za Karitas, slikarska razstava**
3. 12. 1996– ?
gostujoča: Škofijska Karitas Koper
29. **Pomlad v mali šoli**
21. 4.–25. 4. 1997
gostujoča: Vrtec Cerkno, oddelki male šole
30. **Neandertalec in njegova piščal?**
12. 9.–15. 10. 1997
gostujoča: Narodni muzej Slovenije
31. **Umetniki za Karitas, slikarska razstava**
25. 9.–9. 10. 1997
gostujoča: Škofijska Karitas Koper
32. **Pašništvo na Cerkljanskem nekoč in danes**
4. 10. 1997– ?
gostujoča: Kmetijskosvetovalna služba Idrija
33. **Otroci OŠ ob 50-letnici tovarne ETA**
14. 11. 1997– ?
34. **Cerkljanska na starih razglednicah**
avtorici: Milojka Magajne, Ivana Leskovec
6. 2.–28. 2. 1998
zgbanka
35. **Drugi fotografski bienale Pustna maska 1998**
20. 2.–27. 2. 1998
v sodelovanju s Foto klubom Cerkno
katalog
36. **Mlekarstvo na Cerkljanskem od začetkov do srede 20. stoletja**
Razstava, posvečena 20-letnici Cerkljanskega muzeja
avtorica: Ana Stucin
22. 7.–20. 9. 1998
zgbanka
37. **Stanka Golob, slike iz peska**
4. 9.–20. 9. 1998
v sodelovanju s CMAK Cerkno
38. **Razstava o življenju in delu dr. Franciška Borgia Sedeja**
avtorica: Ivana Leskovec
1. 10. 1998– ?
39. **Andrej Novak
Bine Rogelj
Razstava športne karikature**
14. 2.–21. 2. 2000
zgbanka
40. **Tretji fotografski bienale Pustna maska 2000**
3. 3.–13. 3. 2000
v sodelovanju s Foto klubom Cerkno
katalog
41. **Onkraj mreže**
Razstava o internirancih s Cerkljanske
avtorja: Milojka Magajne, Edo Dežela
26. 5.–9. 6. 2000
v sodelovanju z Muzejskim klubom Cerkno
zgbanka
42. **Poletje v Cerknem 2000, razstava čipk**
28. 7.–6. 8. 2000
gostujoča: Cerkljanska klekljarska sekcija
43. **Sončnica, razstava čipk**
28. 7.–6. 8. 2000
gostujoča: Izdelki natečaja Združenja slovenskih klekljarič
in vseh, ki imajo čipko radi

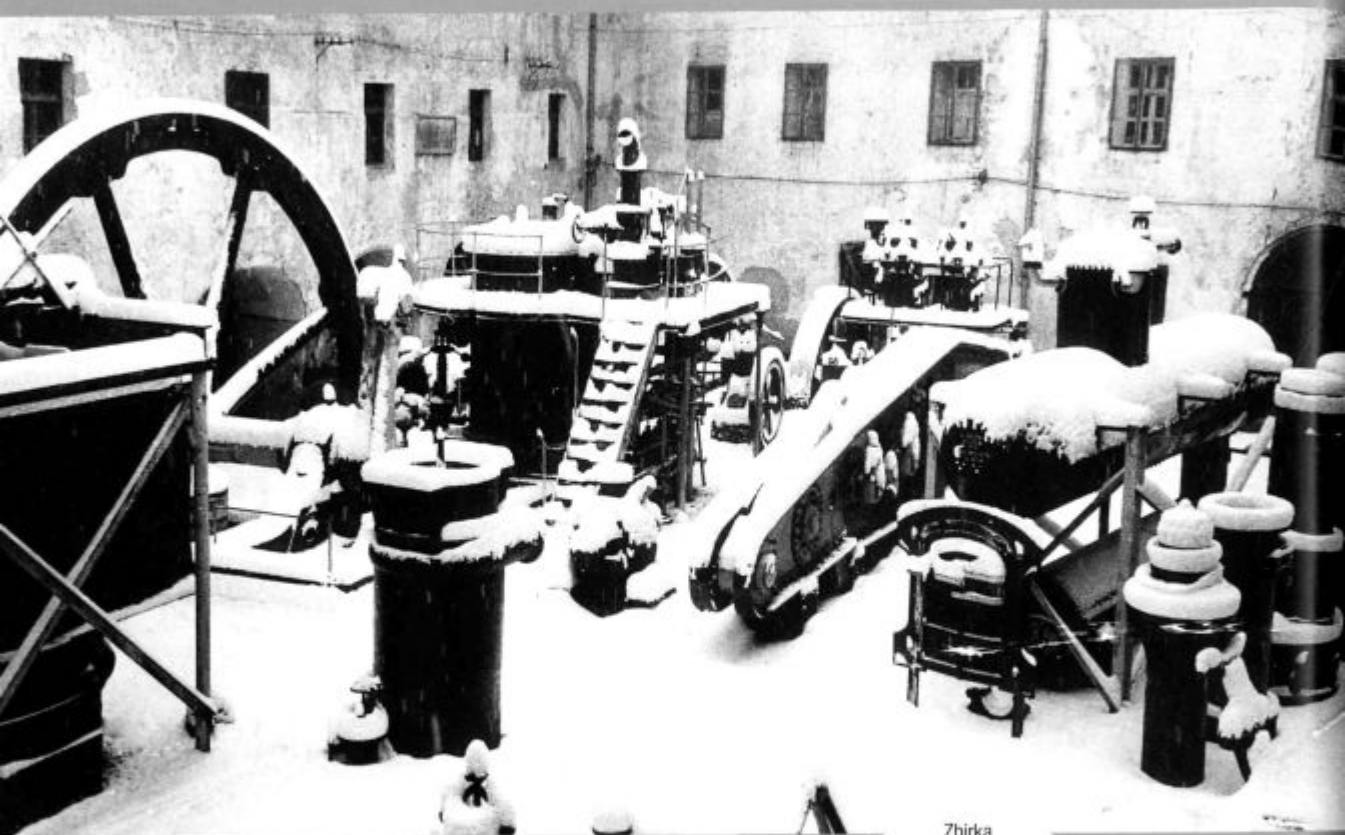

Utrinek s
stalne razstave
Cerkljanska
skozi stoletja.

44. **France Bevk in Bevkova knjižnica v Cerknem**
14. 9. – 29. 9. 2000
gostujoča: Mestna knjižnica in čitalnica Idrija,
Bevkova knjižnica Cerkno
45. **Filatelistična razstava**
V sklopu predstavitve spominskega poštnega žiga
in pisemske ovojnice, posvečene Francetu Bevku
15. 9. 2000
gostujoča: Filatelistično društvo Idrija
46. **Drago Kuralit, razstava fotografij**
Pust in življenje
28. 2. – 16. 3. 2001
zgbanka
47. **Pomlad pri nas**
27. 3. – 10. 8. 2001
gostujoča: Vrtec Cerkno
48. **Cerkljanska v 20. stoletju**
Razstava je bila posvečena 10. obletnici
osamosvojitve Slovenije
avtorica: Milojka Magajne
25. 5. – 13. 7. 2001
zgbanka
49. **Staš Kleindienst, likovna razstava**
Sprehod
25. 5. – 13. 7. 2001
gostujoča: Mladi liberalni demokrati in demokratke,
Idrija – Cerkno
50. **Razstava namiznih klekljanih prtov**
27. 7. – 10. 8. 2001
gostujoča: Cerkljanska klekljarska sekcija
51. **Pogled v globino, razstava čipk**
27. 7. – 10. 8. 2001
gostujoča: Izdelki natečaja Združenja slovenskih
klekljaric in vseh, ki imajo čipko radi
52. **Evgen Guštin, likovna razstava**
27. 9. – 12. 10. 2001
gostujoča: Občina Cerkno
53. **Slovenski kozolec**
1. 10. – 5. 10. 2001
gostujoča: Občina Cerkno
54. **Mednarodna razstava grafičnih voščilnic**
Iz zasebne zbirke prof. dr. Rajka Pavlovca
1. 12. – 21. 12. 2001
zgbanka
55. **Četrty fotografski bienale Pustna maska 2002**
8. 2. – 22. 2. 2002
v sodelovanju s Foto klubom Cerkno
katalog
56. **Foto klub Triglavski narodni park Bled,**
razstava fotografij
8. 3. – 22. 3. 2002
zgbanka
57. **Razstava namiznih pogrinjkov za razne priložnosti**
25. 7. – 11. 8. 2002
gostujoča: Cerkljanska klekljarska sekcija
58. **Od A do Ž, razstava čipk**
25. 7. – 11. 8. 2002
gostujoča: Izdelki natečaja Združenja slovenskih
klekljaric in vseh, ki imajo čipko radi
59. **Darjo Tavčar, razstava fotografij**
Konji lipicanci
26. 7. – 15. 9. 2002
zgbanka
60. **Razstava skupine študentov 1. in 2. letnika**
oddelka za kiparstvo in keramiko šole uporabnih
umetnosti Famul Stuart Ljubljana
27. 9. – 10. 10. 2002
gostujoča: CMAK Cerkno
61. **Osnovne šole na Cerkljanskem**
avtorica: Milojka Magajne
18. 10. – 15. 11. 2002
zgbanka
62. **Gore na exlibrisu**
Iz zasebne zbirke prof. dr. Rajka Pavlovca
13. 12. – 24. 12. 2002
zgbanka
63. **Jaslice in novoletni okrasli**
Projekt učencev OŠ Cerkno
13. 12. – 24. 12. 2002
64. **Rafael Podobnik, retrospektivna razstava**
Sevanje duhovnosti
6. 2. – 28. 2. 2003
katalog, vabilo
65. **Miniature in večje čipke Cerkljanske**
klekljarske sekcije
24. 7. – 17. 8. 2003
gostujoča: Cerkljanska klekljarska sekcija
66. **Barvita jesen, razstava čipk**
24. 7. – 17. 8. 2003
gostujoča: Izdelki natečaja Združenja slovenskih
klekljaric in vseh, ki imajo čipko radi
67. **Staš Kleindienst, likovna razstava**
20. 9. – 28. 10. 2003
gostujoča: CMAK Cerkno

Anton Zelenc

inž. strojništva

☞ **Zbirka rudniških
strojev in naprav**

Zbirka
rudniških
strojev in naprav
na dvorišču gradu
Gewerkenegg
pozimi 1976.

Drugi najstarejši in največji rudnik živega srebra na svetu je spadal med vodilna evropska podjetja. Izjemno živosrebrno bogastvo je v vseh obdobjih prinašalo znatni vir državnega dohodka. Zaradi takšnega poslovnega pomena so vse najnovejše izume in konstrukcijske rešitve, ki so bile tudi plod znanja domačih strokovnjakov, s pridom uporabljali pri gradnji najsodobnejših strojev in naprav ter izpopolnjevanju tehnoloških postopkov. Rudnik je s številnimi zunanji obrati, ki so bili postavljeni v samem mestu, do konca prve svetovne vojne spadal med tehnično najbolj opremljene rudnike v Evropi.

• V obdobju italijanske uprave so za posodabljanje tehnologije pridobivanja živega srebra vlagali manj finančnih sredstev glede na razvoj tehnike. Poškodbe na rudniški infrastrukturi zaradi zavezniškega bombardiranja ob koncu druge svetovne vojne so bile drugi razlog za obširno modernizacijo rudnika. V obdobju do konca 50. let prejšnjega stoletja so iz obratovanja izločili številne stroje in naprave. Nekateri izmed njih so bili s pripadajočo opremo oddani v druge industrijske kraje takratne Jugoslavije, določeni strojni deli so se porabili kot material za izdelavo novih elementov, ostali stroji in naprave pa so demontirani ali pa še nerazstavljeni stali na različnih rudniških lokacijah. Potrebno je bilo sprejeti odločitev, kaj storiti z edinstveno rudniško tehniško dediščino. Vsi ti razlogi so botrovali zorenju idej rudniških in ostalih strokovnjakov, da bi bilo v Idriji potrebno urediti muzej, ki bi imel tudi tehnično-rudarski oddelek. Rudnik živega srebra Idrija je že leta 1950 izdelal seznam zgodovinskih predmetov, ki je vseboval okrog 40 večjih strojev in naprav iz rudniških obratov ter manjše predmete, modele, risbe in ostalo slikovno gradivo. Zanimiv je dopis Pripravljalnega odbora za Slovenski tehniški muzej pri ministrstvu za znanost in kulturo LRS v Ljubljani z dne 6. 11. 1951, naslovljen na Janka Trošta, v katerem je napisan delovni program rudniškega muzeja. V njem so bile podane smernice za opis rudnika po obdobjih pred in po uvedbi mehanizacije ter po elektrifikaciji. Posebna pozornost naj bi se namenila razvoju parnih strojev, izvoznih naprav in črpalk. Dne 25. 3. 1952 je Muzejski odbor v Idriji poslal Upravi Rudnika živega srebra Idrija seznam naprav, strojev in drugih rudniških predmetov, ki spadajo do nadaljnjega pod spomeniško varstvo. Svet za industrijo Vlade LRS je z odločbo dne 21. 7. 1952 Muzejskemu odboru v Idriji predal v upravljanje sedem rudniških objektov, strojev in naprav: žitno skladišče, kamšt, pogonski parni stroj in pripadajočo črpalko Kley, baterijski parni kotel E. Skoda Pilsen iz Bašerije, dizelski motor Leobers-

Stružnica
Carl Pfaff Wien
s konca 19. stoletja
je na ogled v stavbi
jaška Frančiške,
23. 6. 1998.

dorfer Maschinenfabriks A. G. iz elektrace na Lenstatu ter plinski generator sistema Heller iz topilnice. Mestni muzej Idrija je od rudnika 20.3.1957 prevzel še skobeljni in parni stroj, pet maket in en za boj lončene posode. Leta 1958 so zastopniki Mestnega muzeja Idrija, Tehniškega muzeja Slovenije, Rudnika živega srebra Idrija in Zavoda za spomeniško varstvo LRS sprejeli odločitev, da se rudniške stroje razstavi na grajskem dvorišču. Sestavljena je bila posebna ekipa upokojenih rudniških mehanikov. Janez Jereb, Franc Tratnik, Anton Krapš in Anton Koler so že istega leta postavili izvozni stroj s parnim pogonom jaška Jožef in prej omenjeni dizelski motor. Več kot mesec dni je potekal transport delov pogonskega stroja in črpalke Kley. Do konca leta je ekipa montirala ogrodje, oba valja in ročično gred. Ker se je začela zima, so z deli nadaljevali spomladi. Del finančnih sredstev so dobili s prodajo starega jekla, ulitkov in nevitanih delov posameznih strojev. Zato imata dizelski motor in pogonski stroj črpalke Kley le polovico vztrajnika. 23.11.1959 je muzej od rudnika pridobil malo električno lokomotivo Siemens & Halske Wien ter dve bencinski lokomotivi Deutz Werke. Ob koncu leta 1959 je bila montaža strojev praktično končana in strojni oddelek pripravljen na vpogled javnosti. Zbirko so leta 1960 dopolnili z radialnim vrtnim strojem Staněk & Reska Prag, ob koncu leta 1961 je rudnik iz osnovnih sredstev odpisal še kompresor Breitfeld, Daněk & Co. Prag. Idrijski gasilci so odstopili ročno gasilsko brizgalno Knaust Wien iz leta 1872. Omenjeni kompresor so v naslednjem letu montirali tako, da je bil viden princip delovanja z vrtenjem vztrajnika. Takratni ravnatelj muzeja Srečko Logar je v letnem poročilu zapisal, da je to eden najlepših eksponatov strojnega oddelka. Leta 1963 je bilo grajsko dvorišče že popolnoma zasedeno, tako da so za postavitve novih primerkov predvideli kletne prostore. V naslednjih dveh letih so razstavljene stroje in naprave pobarvali, ob koncu leta 1965 je rudnik odstopil še stroj za drobljenje rude. Zbirka je obsegala: manjši in večji parni stroj, črpalke Kley, izvozni stroj s parnim pogonom, dizelski motor, parni kotel, vodno turbino Francis, kompresorja Breitfeld in Grazer, enostopenjsko centrifugalno črpalke, stroj za rezanje navojev in radialni vrtni stroj Staněk & Reska Prag, obe električni lokomotivi, bencinsko lokomotivo in razne vozičke. V letu 1966 je bilo končano zaščitno barvanje eksponatov, leta 1967 pa je muzej prejel še dve šeststopenjski centrifugalni črpalki iz XI. obzorja jaška Jožef. Namestili so jih na spodnji hodnik. Muzej je zbirko stalno dopolnjeval. Stari rudniški stroji in naprave so bili tri dese-

Po-
stavljanje
velike električne
lokomotive Siemens &
Halske Wien (letnik 1902)
v obnovljeno bivšo rudniško
nakladalno postajo žižnice
Jožefovega jaška,
29.5.2000.

tletja na ogled domačim in tujim obiskovalcem, za domače otroke pa so bili enkratni primerki priljubljen prostor za vsakdanjo igro. Postavljeni na prostem so bili žal izpostavljeni vsakršnim vremenskim razmeram in ob začetku prenove gradu leta 1988 in grajskega dvorišča dve leti kasneje so bili že v zelo slabem stanju. Te razmere so botrovale odločitvi, da se stroje in naprave preseli v avtentično okolje jaška Franciške. Po skrbno načrtovani in odlično izvedeni demontaži strojev v aprilu in maju leta 1990 se je jeseni istega leta pričela druga selitev, ki je trajala od septembra do decembra. Tudi tokrat so svojo nalogo odlično izpeljali upokojeni rudniški strokovnjaki v zasedbi: Rafael Mlakar, Srečko Tratnik, Albin Vihetič in Aleksander Mohorič. Restavratorska ekipa je z delom v naslednjih letih pridno nadaljevala in zgledno obnovila in postavila 13 strojev in eno napravo, ki so bili v dveh spodnjih razstavnih prostorih javnosti predstavljeni 27. 10. 1992. Pri vходу v bivšo garderobo sta nameščeni dve šeststopenjski centrifugalni črpalke, ki sta črpali jamsko vodo na XI. obzorju v Jožefovem jašku, ter enostopenjska centrifugalna črpalka, stara okrog sto let. Največji stroj v tem prostoru je dvovaljni dizelski motor iz leta 1915, ki je v rudniški elektrarni na Lenštat deloval kot pomožni agregat za proizvodnjo električnega toka. Nasproti že omenjenih strojev stojijo trije kompresorji, ki so obnovljeni tako, da se z vrtenjem vztrajnika lahko pokaže princip delovanja. Pri kompresorju Breitfeld, Staněk&Co. Prag lahko obiskovalci skozi steklo opazujejo vrtenje kolenaste gredi in gibanje ojníc in tako nazorno spoznajo delovanje batnega stroja. V prvem prostoru zaključuje zbirko prenosni vitel na stisnjen zrak, ki je usposobljen za delovanje. V opuščeni kopalnici so razstavljeni parni kotel E. Skoda Pilsen in parni batni stroj iz leta 1882, ki sta obratovala v Bašerji, ter parni batni stroj iz leta 1893. Na stenah so pritrjene tri napajalne črpalke, od katerih je ena usposobljena za delovanje s stisnjenim zrakom. V naslednjih letih je bila glavna pozornost namenjena obnovi obdelovalnih strojev in postavitvi razstave Pet stoletj Rudnika živega srebra in mesta Idrje v gradu Gewerkenegg, ki je bila odprta leta 1995. Od številnih manjših predmetov, ki ponazarjajo razvoj rudnika, so posebej zanimive rudniške karte, orodje za ročno kopanje rude, trugalna kladiva na stisnjen zrak, ogrski vozički – truge, tehtnica za tehtanje in polnjenje živega srebra ter makete klavž in kamšči. V sklopu praznovanja občinskega praznika so bili na svečani otvoritvi 23. 6. 1998 obiskovalcem predstavljeni štirje stroji iz stare mehanične delavnice: stružnica, pehalni, skobeljni in stroj za rezanje navojev s kon-

ca 19. stoletja. Iz mizarске delavnice se je ohranila tračna žaga, iz kovačije pa pnevmatsko kovaško kladivo, prav tako s konca 19. stoletja. Istočasno z naštetimi stroji je bila restavrirana tudi vrtna garnitura za globinsko vrtnanje. Zaradi predvidene novogradnje in obnove obstoječega rudniškega poslopja v sklopu jaška Franciške se je izkazalo, da bo potrebno izpod lesene lope na dvorišču na drugo lokacijo preseliti vodno turbino Francis, izvozni stroj s parnim pogonom, veliko električno, bencinsko in dizelsko lokomotivo. Zato se je ob koncu leta pričelo iskanje nadomestnih lokacij in priprava ustrezne dokumentacije za obnovitvena dela. V letu 1999 se je pričela obnova bivše rudniške nakladalne postaje žičnice jaška Jožef, od koder so v letih od 1957 do 1977 prevažali izkopano rudo do drobilnice nad topilnico. Po razgovoru z vodstvom rudnika se je ta lokacija izkazala kot najbolj primerna za postavitev eksponatov, ki se nanašajo na transport rude. Restavratorska ekipa je obnovila dizelsko lokomotivo Jenbacher Werke, Tirol Austria iz leta 1960, ki je usposobljena za delovanje čakala na selitev na obnavljajočo se razstavišče. Restavrirani radialni vrtni stroj Staněk&Reska Prag iz stare mehanične delavnice in ročni vitel sta bila postavljena v zgornji razstavni prostor v jašku Franciške. Od štirih obnovljenih jamskih telefonov sta dva razstavljena, in sicer v zbirki na gradu Gewerkenegg telefon Siemens&Halske, v spodnjem razstavnem prostoru v jašku Franciške pa Kellogg Chicago. Glavna dejavnost v prvi polovici leta 2000 je bila namenjena obnovi nakladalne postaje žičnice ter restavriranju konjskega vagona, jeklenega vozička, obeh električnih in bencinske lokomotive, dizelska pa je bila še enkrat pokrivno barvana. Vsi našteti eksponati so bili javnosti predstavljeni na odprtju 20. 6. 2000. V naslednjih mesecih je Mestni muzej Idrja v sodelovanju in s privolitvijo Rudnika živega srebra Idrja v zapiranju d.o.o. izvajal aktivnosti za postavitev novih nadstrešnic pod kovačijo Jožefovega jaška in ob vzhodni fasadi stavbe jaška Franciške. Sočasno s pričetkom gradbenih del slednje je ekipa domačih restavradorjev demontirala izvozni stroj s parnim pogonom in vodno turbino Francis, posamezne sestavne dele začasno preselila na dvorišče in jih nekaj že ponovno sestavila. Naslednje leto so se dela nadaljevala, tako da je bila turbina poleti končana. Izvozni stroj je bil že toliko sestavljen, da so bili določeni deli tudi pokrivno barvani. V novozgrajeno nadstrešnico pod rudniško kovačijo so z grajskega dvorišča preselili malo električno lokomotivo. Rudnik je odstopil tri vozičke in dva izsopnika za rudo, ki so jih restavrirali delavci

rudnika, zaključna dela pa so opravili rudniški upokojenci. Objekt je z nameščenimi razstavljenimi predmeti postavljen po izgledu prvih let 20. stoletja. Ob koncu leta 2001 se je pričelo pripravljanje dokumentacije za postavitev pogonskega stroja in črpalke Kley. V letu 2002 je bila zgrajena nova nadstrešnica ob stavbi jaška Franciške, edinstveni izvozni stroj s pamim pogonom tovarne Breitfeld, Daněk&Co.Prag pa dokončno lepo obnovljen in razstavljen. » V letu 2003 se je pričela montaža črpalke Kley, največjega ohranjenega stroja rudnika živega srebra, največjega ohranjenega parnega stroja v Sloveniji in verjetno tudi v Evropi. Za naba-vo le-tega se je rudnik odločil po nenadnem vdoru jamske vode leta 1885. Dotok vode je bil večji kot zmogljivost vseh razpoložljivih črpalk. Parno črpalko je leta 1893 izdelala znana tovarna E.Skoda Pilsen. Posamezne sestavne dele so po železnici pripeljali do Logatca, naprej do Idrije pa s konjsko vprego. Delovati je začela leta 1895, po doslej zbranih podatkih so jo zadnjič pognali leta 1948 in sedem let kasneje so jo demontirali. Stroj je v času delovanja in tudi po zaustavitvi zaradi svojih ogromnih dimenzij in mas sestavnih delov zbuja občudovanje. Pogonski parni batni stroj tipa Woolf ima dva vertikalna valja. Premer visokotlačnega valja je 810 mm, gib bata 1250 mm, premer nizkotlačnega valja 1000 mm, gib bata pa 2000 mm. Bata sta prek ojnica poganjala balansir, ki je bil povezan s črpalnim drogovjem na eni strani vrtilišča, na drugi pa prek ojnice in ročične gredi z vztrajnikom. Balansir z maso 19 ton je bil dolg 10250 mm, premer gredi balansirja je 500 mm, premer gredi vztrajnika 420 mm, premer vztrajnika je 7500 mm in njegova masa 20,6 ton. Parni batni stroj je imel tako imenovani kataraktni krmilni mehanizem sistema Kley. Moč stroja je bila pri normalni obremenitvi 73,55 kW (100 KM), pri največji pa 147,1 kW (200 KM). Število vrtljajev oziroma nihajev je bilo 1 do 12 min⁻¹; običajno 6 min⁻¹. Poraba suhe nasičene pare je bila pri 73,55 kW 1000 kg/h. Črpalka je imela zmogljivost 1250 l/min pri 6 min⁻¹. Črpanje vode je bilo izvedeno v treh stopnjah. Na XI. obzorju (271,6 m pod površjem) je bila nameščena Plunger črpalka z batom premera 450 mm, na IX. obzorju (221,4 m pod površjem) Rittinger črpalka z batom premera 447 mm ter na III. obzorju (122,1 m pod površjem) še ena Rittinger črpalka z batom premera 444 mm. Gibi vseh batov so bili 1500 mm. » Najmanj tri lokacije so bile zanimive za ponovno postavitev stroja, vendar je bila stalno prisotna želja, da se stroj postavi na originalno mesto. V sklopu prenove stavbe jaška Franciške se je ta ideja

Obiskovalci
na otvoritvi
rudniških obdelo-
valnih strojev,
23. 6. 1998.

Restavratorska
dela na izvoznem
stroju s pamim
pogonom tovarne
Breitfeld, Daněk&Co.Prag
iz leta 1890,
9. 7. 2002.

pričela realizirati, za kar se velja zahvaliti rudniški upravi. V maju je bil izveden prevoz sestavnih delov z dvorišča jaška Franciške na začasno lokacijo v Ljubevč, kjer so bili vsi deli očiščeni s peskanjem in dvakrat zaščiteni z dvokomponentno temeljno barvo. Hkrati je potekalo izkopavanje osnovne jame za postavitev balansirja z ležajema ter vseh stranskih rovov, ki so služili strojnikom in vzdrževalcem za dostop do vseh mazalnih mest. Najnižji rov, ki vodi do jaška, leži kar 10 m pod površjem. Jama in rovi so izjemno precizno in estetsko izdelani, kar se je izkazalo med potekom gradbenih del. V začetku junija je bila izvedena selitev za montažo pripravljenih sestavnih delov iz Ljubevča na dvorišče jaška Franciške, pri čemer je prva faza postavitve trajala do 4. avgusta. Praktično so montirani že vsi glavni deli pogonskega stroja. Vsa dela je opravilo podjetje SGP Zidgrad Idrija d.d. s svojimi podizvajalci. Za primerno predstavitev stroja bo v nadaljevanju potrebno izdelati manjkajoče dele: polovico vztrajnika, vijake, matice in podložke, konzole in rebraste pločevine podesta, manjkajoče ograje, drsnike, križne glave in elementa, ki povezujeja obe batnici, ter druge manjše elemente. Po izdelavi teh delov se predvideva njihova in montaža ostalih sestavnih delov, ki so še na dvorišču, ter postavitev črpalke s skupno višino okrog 8,5 m ob vvhod v razstavni prostor pogonskega stroja. Zaradi poteka gradbenih del v stavbi bo potrebno površine sestavnih delov primerno očistiti, pokrivno barvati in razstavni prostor opremiti. »Že večkrat opisana povezava med posameznimi objekti mora biti tudi v prihodnje izhodišče za postavitev novih eksponatov z namenom predstavitve rudniške tehniške dediščine. V stavbo jaška Franciške bi sodila enostopenjska centrifugalna črpalka za jamsko vodo, ki so jo delavci rudnika demontirali v sklopu obnove jaška. V drugem prostoru bivše rudniške nakladalne postaje žičnice jaška Jožef bi lahko postavili akumulatorski lokomotivi Heinrich Bartz Dortmund iz leta 1960 in Technomasio Italiano Brown Boveri Milano, samonakladalno transportno lopato – autoloader T2GH, timo nakladalno lopato EIMCO, unikatne vozičke za rudo (Korejci, leseni, kovičeni), za prevoz lesa in vagonček žičnice. Primerno mesto si vsekakor zasluži pridobivalni stroj AM-50 avstrijske tovarne Alpine za odkopavanje mehkih kamnin, vrtni stroj Siemens&Halske Wien, preša za živo srebro ter mlin za rudo. Ob končani preureditvi izvozne naprave v jašku Franciške bo za ogled potrebno urediti tudi izvozni stroj tovarne Siemens-Schuckert Wien na enosmerni tok. »Zbirka prikazuje srednje-evropsko strojegradnjo ob koncu 19. in na začetku

Pogonski
parni stroj
črpalke Kley po prvi
fazi montaže na prvot-
nem mestu v stavbi
jaška Franciške,
27. 10. 2003.

20. stoletja in ima zato širši pomen. Predstavlja nekakšen dopolnilni učbenik na področju strojništva (strojni elementi, strojeslovje, mehanika, mehanska tehnologija ...), rudarstva in deloma elektrotehnike. Prav iz teh razlogov muzej izvaja pedagoški program za osnovne in srednje šole. »Leta 1950 so strokovnjaki imeli izdelano vizijo, zato upajmo, da bodo tudi v naslednjih desetletjih dani vsi pogoji ne le za primerno vzdrževanje obstoječega stanja, temveč za smiselno nadgrajevanje predstavitve evropsko pomembne tehniške dediščine.

Viri

1. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idriji, fond Mestni muzej Idrija, IDR 1
2. Arhiv Mestnega muzeja Idrija

Mirjam Gnezda

univ. dipl. etnologinja in kult. antropologinja

Etnološki oddelek Mestnega muzeja Idrija

Odprije
stalne razstave
klekljanih idrijskih
čipk na gradu
Gewerkenegg,
19. 9. 1970.

✱ Začetki etnološkega raziskovanja na Idrijskem in Cerkljanskem

O potrebi po ustanovitvi etnografskega oddelka je Srečko Logar razmišljal že leta 1957, ko so se pokazali prvi rezultati in hkrati tudi problemi delovanja muzeja. Prvenstveno naj bi v oddelku spadala tematika, povezana z idrijsko rudarsko hišo in čipkarstvom, področje ljudske kulture pa naj bi bilo skupaj z družbenim razvojem ter društvenim in političnim življenjem v mestu podlaga za nove oddelke. Muzejskim delavcem je kmalu uspelo vzpostaviti stike z Etnografskim muzejem Slovenije, ki je poleti 1959 v Črni Vrhi nad Idrijo in na Vojsko poslal 8-člansko terensko ekipo pod vodstvom ravnatelja Borisa Orla. Raziskovali so materialno, socialno in duhovno kulturo, razen ljudske glasbe in plesa. Že leta 1954 je na Cerkljanskem mesec dni delala 10-članska ekipa, ki je s terena prinesla 37 zvezkov zapiskov, 415 prostoročnih risb, 21 tehničnih risb in 540 fotografij. Za Etnografski¹ in Tolminski muzej² so evidentirali večje število pomembnih etnoloških predmetov. V Idriji je bila prvih obsežnejših raziskav v 50. letih 20. stoletja deležna rudarska hiša.³ V tem času je s terenskim zbiranjem gradiva po vsem slovenskem etničnem ozemlju pričel tudi Glasbeno narodopisni inštitut. V letih 1955, 1957 in 1958 so sodelavci inštituta v Cerknem, Idriji in Spodnji Idriji z okolico posneli več kot 250 glasbeno-pesemskih enot.⁴ Konec 60. let 20. stoletja je muzej po navodilih SEM začel s sistematičnim zbiranjem gradiva in predmetov za bodočo etnološko zbirko. Razstava »Klekljane čipke«, ki je bila leta 1969 sprva na ogled v Ljubljani in septembra 1970 prenesena v Idrijo, je bila prvi poskus sodelovanja med muzejema in uresničevanje težnje, da bi SEM vključil etnografski oddelek idrijskega muzeja v svojo matično službo. Razstavni katalog avtorice Marje Makarovič, ki je izšel marca 1970, je še danes temeljno delo o razvoju idrijske čipke in čipkarstva na Slovenskem. »Druga področja načina življenja rudarjev so bila temeljiteje obdelana šele v okviru 31. terenske ekipe SEM pod vodstvom dr. Borisa Kuharja med letoma 1972 in 1975. Tukaj lahko sledimo razvoju etnološke stroke, ki je težišče raziskovanja postopoma prenesla s predmeta na njegovega nosilca – človeka in njegov odnos do okolja oz. na njegov način življenja, v ospredje zanimanja pa je prišel socialni sloj delavcev. Na terenu je takrat v skupini in posamično raziskovalo 7 strokovnih sodelavcev SEM, zbrano gradivo pa je obsegalo številne dokumente, 12 zvezkov terenskih zapiskov, 412 fotografij in 27 predmetov za idrijski muzej. Povzetki terenskega dela so bili objavljeni v IR

2/1975, št. 3/4, in so pomemben strokovni doprinos k poznavanju kulture idrijskega rudarja konec 19. in v prvi polovici 20. stoletja. V SEM v Ljubljani je bila julija 1976 odprta razstava »Življenje idrijskega rudarja«, ki je tvorila osnovo za etnološko zbirko Mestnega muzeja Idrija. »Etnografska komisija, ustanovljena s strani muzejskega sveta februarja 1970, si je zadala za naloge v obdobju petih let izpeljati še raziskave o idrijski rudarski hiši, žeblijski obrti na Vojskem⁵ in cerkljanski laufarji. Tako sta na pobudo muzeja Zavod za spomeniško varstvo SRS in Zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici opravila sondažo terena in podala smernice za dve rudarski hiši, ki sta še bili primerni za ohranitev in predstavitev. Zastavljeni program vseh treh novoustanovljenih komisij, tako tehnične kot tudi komisije za lokalno zgodovino, pa je bil finančno zelo obsežen in njegova realizacija že pri samem začetku vprašljiva. »Leta 1978 je na Cerkljansko prišla ekipa etnologov in študentov etnologije, da bi raziskali partizansko gospodarstvo. Na terenu so jih spremljali zgodovinarica Anica Štucin, prva kustosinja cerkljanskega oddelka muzeja, in nekaj dijakov idrijske gimnazije, med njimi tudi Ivana Leskovec. V vaseh Poče, Labinje in Trebenče so zbrali 107 predmetov za muzejsko zbirko v Cerknem.

☞ »Profesionalizacija« etnologije v muzeju

»Ivana Leskovec se je v Mestnem muzeju Idrija zaposlila kot prva kustosinja etnologinja leta 1984. Na Oddelku za etnologijo FF v Ljubljani je diplomirala z nalogo »Cerkno in Cerkljani v letih 1910–1945«, za katero je prejela fakultetno Prešernovo nagrado. »Od začetka 80. let 20. stoletja je skupaj z učitelji na Osnovni šoli Cerkno vodila interdisciplinarni projekt »Način življenja cerkljanskih vasi. Po konceptu etnološke topografije so obdelali štiri vasi: Zakriž, Labinje, Police in Zakojco. Vsaka raziskava je trajala dve do tri leta, v njej pa je letno sodelovalo okoli 200 učencev, predvsem višje stopnje, vključenih v različne krožke (npr. zgodovinski, likovni, fotografski, slavistični, glasbeni, biološki itd.). Rezultate dela so pokazali na razstavah in zabeležili v tiskanih biltenih. Cilj projekta je bil sistematično raziskati 20 vasi, ki gravitirajo na Cerkno, vendar se je delo po letu 1990 končalo. »Leta 1990 je bila v Zakojci pri Cerknem za javnost odprta domačija pisatelja Franceta Bevka. Scenarij postavitve stalne razstave v pritličju hiše je pripravila Ivana Leskovec in ga upravičeno lahko štejemo za prvi večji »etnološki projekt« muzeja. Hiša namreč ni le spominski muzej, temveč s svojo ureditvijo

in notranjo opremo priča o bivalni kulturi malega kmeta na Cerkljanskem okoli leta 1900. »Ivana Leskovec se je posvetila tudi drugim področjem raziskovanja: cerkljanskim laufarjem, življenju idrijskega rudarja, idrijskim čipkam⁶ ... Zelo odmevni v slovenskem prostoru sta bili razstavi »Čipke iz babičine skrinje«, ki sta bili postavljeni na ogled v času Čipkarskega festivala leta 1992 in 1993; zadnjo pa je muzej gostoval še v Kulturno-informacijskem centru Križanke v Ljubljani. Lahko rečemo, da je pravzaprav vsa gostujoča razstavna dejavnost muzeja v 90. letih 20. stoletja temeljila na razstavah čipk doma in v tujini. Največja med njimi – »Mojstrovine klekljanih čipk na Slovenskem« – je združila tri slovenske klekljarske središča: Idrijo, Žiri in Železnike. Gostovala je v Slovenskem salonu palače narodov pri OZN v Ženevi v Švici (marec 1996), med slovenskimi izseljenci v občinski hiši v Aumetzu v Franciji (maj 1996) in v Palači človekovih pravic pri Svetu Evrope v Strasbourgu (junij 1996). Manjše razstave čipk je muzej pripravil skupaj s Čipkarsko šolo Idrija in z njimi obiskal Raumo na Finskem (julij–september 1995), Belokranjski muzej (maj–junij 1996), Paviljon poslovnega centra HIT v Novi Gorici (april–maj 1998), Državni zbor R Slovenije (julij 1998), Šivčovo hišo v Radovljici (avgust–september 1998) in nazadnje Maleričevo hišo v Črnomlju (februar–marec 2003). »Idrijske čipke in njihov tehnološki razvoj so bile tema več raziskovalnih nalog, ki so jih pod mentorstvom Ivane Leskovec in prof. nemiščine Ladislave Bizjak opravili dijaki idrijske gimnazije v letih 1996–2001.⁷ Naloga »Firma Franc Lapajne« je prejela prvo nagrado na državnem srečanju mladih raziskovalcev v okviru gibanja Znanost mladini in bila izdana v posebni knjižici. V raziskovalni nalogi je uporabljen računalniški program, v katerem je mogoče tehnološko kategorizirati čipke in vzorce, njegov avtor pa je nekdanji dijak gimnazije Klemen Kenda. »Sama sem v muzeju kot kustosinja etnologinja za določen čas nastopila službo leta 2001. Na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo FF v Ljubljani sem diplomirala z nalogo »Idrijska rudarska hiša od nastanka do muzeja in situ«. »Že pred tem sem z muzejem sodelovala kot študentka, sprva v okviru obveznih terenskih praks, kasneje pa pri različnih projektih, predvsem med študijskimi počitnicami in v času nadomeščanja kustosinje zgodovinarke leta 1998/99. »Moja osnovna naloga je skrb za etnološko zbirko, ki jo bom podrobneje predstavila v nadaljevanju prispevka. Ostala področja delovanja pa so:

Razstava
»Čipke iz
babičine skrinje«
v prostorih gradu
Gwerkenegg,
avgust 1992.

☞ **raziskovalna dejavnost** – strokovno sem se največ ukvarjala z nekdanjim načinom življenja ljudi v rudarski Idriji, v prihodnosti pa se želim posvetiti predvsem čipkarstvu in muzeologiji;

☞ **pedagoška dejavnost** – v zadnjih letih v muzeju posebno skrb namenjam najmlajšim obiskovalcem, predvsem šolski mladini. Zanje organiziramo tematske ogledе stalnih razstav – t.i. muzejske učne ure, v katerih jih seznanjamo z določenimi vsebinami s področja naše kulturne dediščine. V ta namen sem pripravila dva delovna lista – Idrijska čipka in Idrijska rudarska hiša. Skupaj s kolegico zgodovinarico v Cerkljanskem muzeju že tri sezone organizirava muzejske delavnice, namenjene otrokom in odraslim, da na poljuden način spoznavajo praznične šege in navađe na Slovenskem nekoč in danes;

☞ **razstavna dejavnost** – Muzej zadnja leta v času Čipkarskega festivala gosti v svojih prostorih na idrijskem gradu Gewerkenegg razstave evropskih centrov klekljanja: Žamberk (Češka, 2000), Gorizia (Italija, 2002), Beveren (Belgija, 2003) in privatne zbirke čipk (čipka Chantilly, 2001). Prva tri leta sem bila za njihovo postavitve odgovorna kot namestnica Ivane Leskovec, članice Upravnega sveta Čipkarskega festivala, zadnje leto pa kot članica sveta;

☞ **publicistična dejavnost** – objavila sem več člankov v Glasniku SED, Idrijskih razgledih, Čipkarskem biltenu in lokalnih tiskanih medijih. S prispevkom »Graparji iz Idrije« sem se udeležila mednarodnega posvetovanja »Maske in maskiranje v Sloveniji in zamejstvu – II.«, Cerklje, 18. in 19. april 2001. Na mednarodnem simpoziju »Kulturna dediščina v geologiji, rudarstvu in metalurgiji«, Idrija, 17.–21. junij 2002, sem predstavila prispevek »Čipkarstvo v Idriji«. V okviru podiplomskega študija etnologije in kulturne antropologije smo študenti v letu 2002 izdali knjigo »Besede terorja, Medijska podoba terorja in nasilja«, v kateri sem soavtorica članka »Poročanje slovenskih medijev o terorističnem napadu na Združene države Amerike«;

☞ **delo z mediji** – od začetka leta 2002 se ukvarjam s pisanjem objav kulturnih dogodkov in sporočil za javnost ter njihovim posredovanjem lokalnim, regionalnim in nacionalnim tiskanim in elektronskim medijem (radio, televizija, internet).

☞ **Etnološka zbirka danes** – Etnološko zbirko sestavljajo predmeti s področja kulture in načina življenja Idrijskega rudarja ter kmečkega gospodarstva na idrijskem (cca. 1200 predmetov) in cerkljanskem območju (cca. 800 predmetov). Samostojno

Čevljarska delavnica na gradu ob Dnevu odprtih vrat v slovenski kulturi, 3. 12. 2002.

Demonstracija izdelave flandrijske čipke s 1300 kleklji v sklopu razstave Čipkarske šole Beveren iz Belgije, 22. 8. 2003.

enoto tvori čipkarska zbirka, v kateri je akcesiranih⁶ 1225 čipk, 4696 vzorcev in 104 tekstilije z všito čipko ter zbirka cerkljanskih lautarjev, v kateri je inventariziranih⁷ 27 mask in oblačil. Del etnoloških predmetov s področja kmečke bivalne kulture je razstavljen v Bevkovi domačiji v Zakojci (156 predmetov), medtem ko so predmeti s področja kmečkega gospodarstva in domačih obrti dobili svoj prostor na stalni razstavi »Cerkljanska skozi stoletja« v Cerkljanskem muzeju. V letih 2002/03 je bilo restavriranih 134 etnoloških predmetov, ki so kot del notranje opreme bivalnega okolja Idrijskega rudarja iz prve polovice 20. stoletja predstavljeni v rudarski hiši v Bazoviški ulici 4 v Idriji. Projekt oživitve pritičja rudarske hiše je bil zaključen leta 2002, v načrtih pa imamo še prezentacijo kleti in nakup opreme za organizacijo muzejskih delavnic v prvem nadstropju hiše. » V prihodnosti bomo nadaljevali s terenskim delom v mestu ter na podeželju, predvsem za obdobje druge polovice 20. stoletja, za katero imamo na voljo pisne in ustne vire. Na področju etnologije bo poudarek na raziskavah materialne kulture (kmečko gospodarstvo, rokodelstvo in domače obrti, stanovanjska oprema, noša), socialne kulture (šege in navade koledarskega in življenjskega cikla, igre odraslih in otroške igre) in duhovne kulture (ljudska glasbila, govor). Primarna skrb bo še naprej posvečena zbirki čipkarstva in zbirki pustnih mask (cerkljanskih lautarjev) ter beleženju z njima povezanih inovacij v sodobnosti. Mogoče na koncu ni odveč pripomniti, da muzej še leta 2003 nima stalno zaposlenega etnologa in sodobne razstave Idrijskih čipk. Ljudski rek »zgodovina se ponavlja« v našem primeru drži le deloma – pri nas se namreč »ponavlja« tudi etnologija ...

Poslikava
na steni
kuhinje v rudarski
hiši, odkrita ob
sondaži ometov,
22. 7. 2002.

- 1 Etnografski muzej, ustanovljen leta 1923, se je leta 1963 preimenoval v Slovenski etnografski muzej (SEM).
- 2 Muzej za Tolminsko, ustanovljen leta 1951 in leta 1958 priključen Goriškemu muzeju, je v 50. in 60. letih 20. stoletja na Cerkljanskem izvedel več akcij zbiranja predmetov. Po odprtju oddelka Mestnega muzeja Idrija v Cerknem leta 1978 je slednji prevzel skrb za območje Cerkljanske.
- 3 Glej: Baš Franjo, Rudarska hiša v Idriji, SE 10/1957, str. 29–48.
- 4 Glej: Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja, Poročila, Ljubljana 1976, str. 78.
- 5 Glej: Šarf Fanci, Nekaj osnovnih podatkov o žebjarstvu na Vojskem, IR 18/1973, št. 1, str. 48–50.
- 6 Glej: bibliografija Ivane Leskovec v IR 26-28/1985, IR 36/1991, št. 2, IR 45/2000, št. 2.
- 7 Glej: Burnik Jelena, Hladnik Marko et al., Lastnosti idrijske čipke, Katalog Franca Lapajneti iz leta 1905, Idrija, 1999/2000 (tipkopis); Mlakar Tanja, Režun Barbara, Prva čipkarska šola in njena učiteljica Ivanka Ferjancič, Idrija, 1999/2000 (tipkopis); Čar Živa, Rejc Barbara, Zorka Rupnik, Idrija, 2000/01 (tipkopis).
- 8 Akcesija je postopek vpisa pridobljenega muzejskega predmeta v akcesijsko (dohodno) knjigo, pri katerem predmet dobi akcesijsko število.
- 9 Inventarizacija je postopek obdelave muzejskega predmeta, ki mu je podeljen status muzejskega oz. kulturnega spomenika. Postopek zajema opis predmeta, podatke o izvoru predmeta in načinu pridobitve, stanje predmeta in prostor hranjenja. Predmetu je dodeljena inventarna številka in je vpisan v inventarno knjigo, kjer je mogoče najti tudi povezavo z njegovo fotografijo in risbo.

Hiša
– osrednji
bivalni prostor
rudarske družine iz 1.
polovice 20. stoletja,
9. 9. 2002.

Viri in literatura

- 1 Jurij Bavdaž: O delu Mestnega muzeja v Idriji, IR 16/1971, št. 2, str. 134–135
- 2 Jože Čar: Program dela Mestnega muzeja v Idriji, IR 15/1970, št. 2, str. 112–113
- 3 Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja, Poročila, Ljubljana 1976, str. 156–157
- 4 Boris Kuhar: Etnološka raziskovanja na Idrijskem, IR 14/1969, št. 1, str. 40–42
- 5 Ivana Leskovec: »Etnologija in moj kraj« skozi izkušnje nekega etnologa, Glasnik SED 34/1994, št. 4, str. 8–9
- 6 Ivana Leskovec: Poročilo o »etnologiji« v Mestnem muzeju Idrija, Glasnik SED 37/1997, št. 1–2, str. 74
- 7 Srečko Logar: Problemi našega muzeja, IR 2/1957, št. 3, str. 98
- 8 Srečko Logar: Etnografske raziskave v naši občini, IR 4/1959, št. 4, str. 107–108

Janez Kavčič

prof. zgodovine in umetnostne zgodovine

Galerija Idrija skozi 35 let

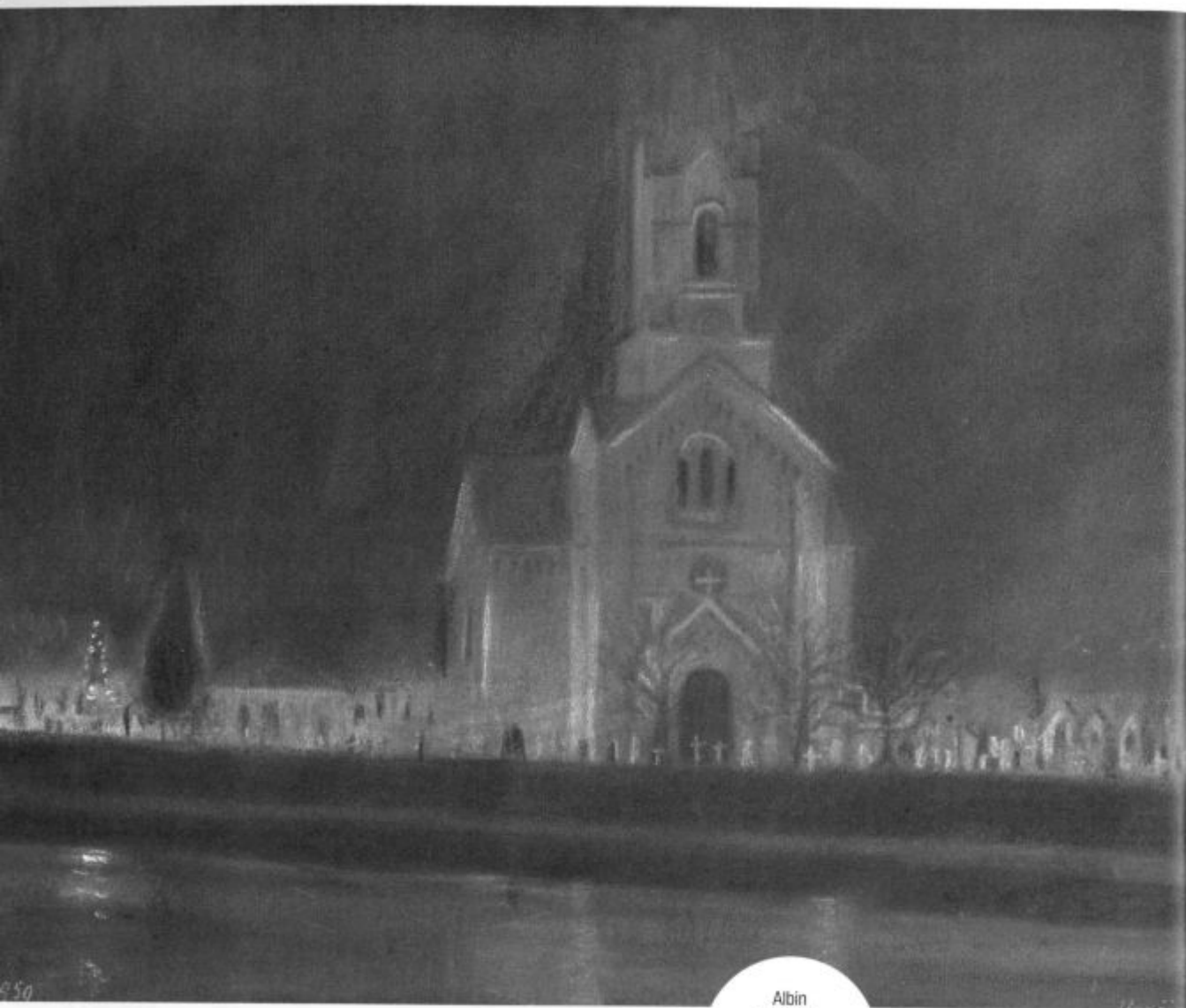
Akademski slikar Avgust Černigoj ob poslikanem kompresorju na grajskem dvorišču, 70. leta 20. stoletja.

V sklopu polstoletne bogate in razvejane dejavnosti Mestnega muzeja Idrija zavzema že 35 let pomembno mesto tudi Galerija Idrija. S pričujočim prispevkom skušam na kratko predstaviti in ovrednotiti najvidnejše dosežke njenega delovanja, obenem pa želim obuditi nekaj spominskih utrinkov na leta, ko sem kot muzejski kustos skrbel za pripravo in izvedbo galerijskih razstavnih programov. »Muzeju je treba izreči priznanje, da je bodisi sam bodisi v sodelovanju s sorodnimi institucijami vsa leta kontinuirano in strokovno skrbel za evidentiranje, pridobivanje, hranjenje in predstavljanje umetnostne dediščine in novejših likovnih del. Tovrstno »galerijsko« udejstvovanje muzeja je ob njegovem zlatem jubileju smiselno zaokrožila razstava iz likovnih depojev Mestnega muzeja Idrija, ki je bila v Galeriji Idrija na ogled od 13. marca do 6. aprila 2003. V praznično pregledno razstavo je bilo vključenih okrog devetdeset stvaritev petdesetih priznanih idrijskih, slovenskih in tujih avtorjev. Premišljena in poznavalska postavitev, ki je upoštevala ustrezne tematske, stilne in vsebinske kriterije, je odpirala široke razglede v umetnostne tokove 20. stoletja. Izbor del je bil dovolj raznovrsten, da je lahko zadovoljil tako zahtevne gledalce, kot tudi najširšo publiko in šolske skupine. In vendar je treba poudariti, da je bila spričo prostorske omejitve predstavljena le kaka osmina muzejskega likovnega fonda. V priložnostnem katalogu je bil namreč objavljen naslednji zanimiv podatek: celotna muzejska likovna zbirka, ki bi zaslužila temeljito študijsko obdelavo, je v pol stoletja narasla na 740 (!) umetniških del. Zbirko sestavljajo predvsem različne donacije, nakupi in zapuščine, tri donacije Valentine Orsini Mazza (1976, 1989, 1994) ter dela s sedmih idrijskih slikarskih kolonij v letih od 1968 do 1974. V pravicah zakladnici eksponatov so zastopane najrazličnejše klasične ter sodobne slikarske in grafične tehnike, primerki umetniške (izrazne) fotografije, plastike, objekti in drugi artefakti. »Obsežna in zanimiva dokumentacija o 35-letni galerijski dejavnosti je v muzeju razmeroma dobro ohranjena in urejena. Na voljo so razstavniki katalogi in priložnostne zgibanke, plakati in vabila, časopisni članki (hermeroteka), poročila in kritični zapisi po revijah, vpisne knjige obiskovalcev ter redna letna muzejska poročila in statistike. Po pregledu večine naštetega informativnega gradiva je moč ugotoviti, da se je v Galeriji Idrija od njene ustanovitve do danes zvrstilo skupno nad 300 (!) likovnih in drugih razstav ter raznih kulturnih prireditev. V omenjenem številu so torej zajete vse posamične (avtorske), skupinske in retrospektivne likovne razstave (slikarstvo, kiparstvo, grafika, foto-

grafija, druge zvrsti), pregledne tematske razstave, predstavitev zgodovinskih vsebin in etnološke dediščine, razstave naravoslovnega značaja, prikazi društvenih dejavnosti, javne razgrnitve raznih projektov in drugo. Mnoge prireditve v galeriji so bile izpeljane kot uspele kombinacije likovnih, glasbenih, literarnih in nasploh multimedijskih programov. Otvoritve razstav so pogosto predstavljale osrednje tedenske ali mesečne kulturne dogodke v Idriji, občasno pa so odmevale tudi v širšem slovenskem prostoru ali celo preko njegovih meja. Muzej je po svojih najboljših močeh in finančnih zmožnostih izdajal kataloge in zgibanke ter po ustaljeni tradiciji pripravljaval izčrpne in kakovostne otvoritvene predstavitve umetnikov. V galeriji je bila ponavadi vsakemu razstavljalcu zagotovljena vsaj štirinajstdnevna dežurna služba, tako da je bil ogled eksponatov omogočen najširši zainteresirani javnosti. » In zdaj kratek ekskurz v polpreteklo krajevno zgodovino. » Znano je, da je še leta 1968 živorebrov rudnik ustvarjal skoraj 55 % družbenega proizvoda v občini, ki je takrat združevala Idrijsko in Cerkljansko. Prav tako je znano, da je Idrijo ob koncu šestdesetih let minulega stoletja razgibal živahen utrip kulturnega življenja. Izhajale so družbeno in idejno plemične (za oblast »oporečniške«) Kaplje (1966–72), prepoved je doživljalo Dramatično društvo (1969), ustanovljen je bil znani Komorni moški zbor Zorko Prelovec (1969) in nadse obetavno so začele ambiciozno zastavljene slikarske kolonije (1968–1974) z udeležbo uveljavljenih domačih, slovenskih in tujih umetnikov. » Prav za potrebe razstav, ki so jih porajale kolonije, je bilo leta 1969 v drugem nadstropju nekdanjega žitnega skladišča urejeno likovno razstavišče, ki je nato kot Galerija Idrija do letos (2003) zvesto služilo svojemu namenu. Prostrana dvorana, bazilično razčlenjena z ohranjeno originalno lesenno konstrukcijo, se je po mnenju vidnih umetnikov in galeristov uvrstila med najprivlačnejše galerije v zahodnem delu Slovenije. Omogočala je domiselne postavitve razmeroma velikih in zahtevnih razstav, čeprav žal nikoli ni dočkala zadovoljivega ogrevanja, kvalitetne razsvetljave in posodobitve tehnične opreme. Skupaj z Mestno knjižnico in čitalnico je galerija vrsto let funkcionirala kot neformalna, pa vendar priročno kulturno središče, locirano v dominantni strateški poziciji med starim in novim mestnim trgom. Razstave so bile zlahka dostopne obiskovalcem. V prihodnje lahko upamo, da se bo občinstvo navadilo obiskovati novo galerijsko razstavišče v gradu. » Iz 35-letne galerijske kronike, ki jo je izpisalo nad 500 (!) likovnih razstavljalcev, naj bodo omenjena samo na-

Idrijska
rojakinja in rimska
galeristka Valentina
Orsini Mazza je muzeju
podarila zbirko 99
umetniških del. Galerija
Idrija, 12. 5. 1994.

Albin
Vončina:
Staro pokopališče,
1950, pastel,
39 × 49 cm.

slednja eminentna slikarska in širši javnosti znana imena (v oklepajih so letnice razstav): Ivan Seljak - Čopič (1972, 1988 - retrospektiva), Marjan Dovjak (1972, 1984 in 1991 - spominski razstavi), Miha Maleš (1972), Nikolaj Pimat (1972, 1984 - retrospektiva), Avgust Černigoj (1978 - retrospektiva, 1985, 1998), Stane Jagodič (1979), Klavdij Palčič (1980), France Peršin (1981 - retrospektiva), France Godec (1982), Tomaž Gorjup (1983), Stojan Zafred (1983), Klavdij Tutta (1983, 1989, 2001), Danica Bem - Gala (1984), Azad Karim (1985, 1997), Milko Bambič (1986 - retrospektiva), Pavel Medvešek (1988), Polde Oblak (1990), Marjanca Jemec - Božič (1992), Božidar Jakac (1993), Stane Kregar (1993), Jurij Mikuletič (1995), Izidor Rejc (1995), Pavle Sedej (1996), Olga Kolenc (1997), Boštjan Košir (1997, 1999), Franc Novinc (1998), Milan Butina (1999), Luko Paljetak (1999), Klementina Golija (2002) in številni drugi. Med domačini prednjači Rafael Terpin, ki se je od leta 1967 v Idriji predstavljal kar dvaindvajsetkrat (!). Večkrat sta nastopala Fanči Gostiša (1974, 1982, 1993) in zlasti Rudi Skočir (1980, 1982, 1985, 1990, 1997, 2001). Samostojno so razstavljali še Albin Vončina (1983 - velika retrospektiva), Jurij Pfeifer (1997), Nande Rupnik (1989) in žal že pokojna Dragica Svetličič (1993). Grafiko so zastopali: Nedeljko Pečanac (1980), Breda Jontes (1982), Vladimir Lamut (1983), Lojze Spacal (1983) in Franco Dugo (2001). Kiparji so gostovali redkeje, med njimi Janez Pimat (1969), Zmago Posega (1986), Dušan Gerlica (1988), pokojni Milan Trušnovec (1996, Mrtve ptice) in Jožef Vrščaj (1995); slednji je v času praznovanja idrijske 500-letnice in ob odprtju stalne muzejske razstave v gradu navdušil s skulpturami iz pleksi stekla in živega srebra. Med predstavniki umetniške (izrazne) fotografije se je najbolj uveljavil Rafael Podobnik (1977, 1980, 1983, 1984, 1987, 1989, 1999), ob njem pa še Marjan Bažato (1988), Metod Zavadlav (1989), Matjaž Prešeren (1990), Djuniar Svane (1990), Paolo Bonassi (1991), Zmago Jeraj (1992), Tihomir Pinter (1994), Darjo Tavčar (1994), Janez Konečnik (1996), Orio Frassetto (1998), Mario Vidor (2000), Luciano Monti (2001), Ciril Velkovič (2002) in domačin Janko Prelovec (1990). » Med dosežki galerije pomensko izstopajo - poleg velike in odmevne retrospektive protagonista slovenskega konstruktivizma Avgusta Černigoja (1978) - tudi nekatere kakovostne skupinske razstave. Na prvem mestu velja omeniti slikarske kolonije (1968-1974), ki so v Idriji ustvarjalno povežale regije ob tromeji Slovenije, Italije in Avstrije. Številni udeleženci, od katerih so nekateri prihajali

tudi iz oddaljenih dežel, so vsako leto priredili skupni nastop. Leta 1979 je v Idrijo prišla razstava Društva slovenskih likovnih umetnikov. Desetletje pozneje (1989) je navdušila Fotoideja, ki jo je zaznamovala sinteza fotografskih in slikarskih tehnik v Italiji. Tri pregledne razstave donacij Valentine Orsini Mazza (1976, 1989, 1994) so postregle z raznolikostjo litografij, serigrafij, jedkanic, monotipij, risb, kolažev, temper in mešanih tehnik; idrijska publika je lahko поблиže spoznavala avantgardne slogovne smeri šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja, številne italijanske in (tedanje) jugoslovanske umetnike, med Slovenci pa Marija Preglja, Janeza Bernika, Vladimirja Makuca, Janeza Boljko, Danila Jejčiča in še nekatere. Pozabiti ne gre na skupinske predstavitve škofjeloških (1983), žirovskih (1984, 1992), koroških (1987) in beneških (1992) likovnikov. Dokaj redno (bienalno) so od leta 1983 nastopali ljubiteljski likovni ustvarjalci občine Idrija in od leta 1986 tudi fotografi. Dobrodošlo novost je leta 2002, ob 250-letnici idrijske župnije, pomenila prva javna predstavitev idrijske sakralne umetnostne dediščine. V zadnjem desetletju (od 1995) so postale nepogrešljive prevetrilne likovne okusa redna februarjska gostovanja projekta Slovenija odprta za umetnost. Od ostalih skupinskih prireditev, ki jih žal v tem kratkem zapisu ni mogoče vseh zajeti, naj bodo naštet le sledeče: Podobe otrok v preteklosti (1980), Mala slika (1980), razstava Društva likovnih umetnikov severne Primorske (1981), Poljski plakat (1981), razstava del pacientov Psihiatrične bolnišnice Idrija (1982), Labinski ateljeji (1982), Praska (1983), razstava Društva zamejskih likovnikov (1984), Likovniki Sarajeva (1986), slikarska kolonija Zakojca (1993), donacija slovenskih umetnikov Psihiatrični bolnišnici (1994), Generacija 82 (1995), razstava del idrijskih maturantov - slikarjev (1996), prodajna razstava Rotary kluba (2001), Severnoprimerški likovniki (2001), likovna kolonija Zavratac (2001) in večkratne razstave osnovnošolcev. Skupinsko so gostovali še fotografi Foto-kino kluba Janez Puhar Kranj (1987) in Foto skupina Moste (1996), ki je razstavo Idrija - sporočilo svetlobe podarila Psihiatrični bolnišnici. » Galerija Idrija je bila resda vsa leta v prvi vrsti gostiteljica likovnih predstavitev, vendar je pogosto odpirala vrata tudi drugim razstavam in kulturnim dogodkom. Iz obsežnega seznama kakih sedemdesetih prireditev naj bodo navedene le najvažnejše. » V osemdesetih letih je serijo razstav na tematiko naravne dediščine (kras) pripravljali Inštitut za raziskovanje krasa SAZU iz Postojne. Čipkarska šola Idrija je redno prirejala poet-

Akademski
slikar Klavdij Tutta,
ustanovitelj likovne
delavnice Slovenija odprta
za umetnost, je samostojno
razstavljal v Galeriji Idrija
aprila 2001.

Fanči
Gostiša:
Stara Grilčeva hiša,
1969, olje / platno,
51 x 65 cm.

ne prikaze izdelkov svojih učencev. V sodelovanju z drugimi muzeji je bilo v galeriji postavljenih več tehtnih zgodovinskih in etnoloških razstav, kot na primer: Življenje idrijskega rudarja (1975), Šentviška planota (1986) in Panjske končnice (1999). Leta 1984 so bile na ogled Snete in prezentirane kmečke freske. Petstoletnico Idrije je počastila obsežna in temeljita razstava (skupaj z Zgodovinskim arhivom Ljubljana) Idrijski rudnik skozi stoletja (1990). Zvrstilo se je nekaj predstavitev šolstva: Od realke do gimnazije (1991), 50 let Glasbene šole Idrija (1996) in Šolstvo na Čmovrški planoti (1997). Leta 1998 so arhivisti obeležili 100-letnico Zgodovinskega arhiva Ljubljana in 25-letnico Enote v Idriji. Izmed društev so svoje dejavnosti predstavljali lovci, planinci, filatelisti in zbiralci starega denarja. Mnogo zanimanja so pritegnile kolekcije starih idrijskih razglednic (1993, 2001) ter fosilov in geoloških ekslibrisov (1998). Dobrodošli so bili prikazi

življenja in dela nekaterih književnikov (Kosovel – 1984, Gregorčič – 1986, Zlobec – 1986), zlasti dokumentarna razstava o pesniku, pisatelju in režiserju Pieru Paulu Pasoliniju (1996). Razstavi Celostna grafična podoba Idrije (1986) ter Ideja in znak (2000) je pripravila arhitektka Hedvika Petrič. Drago Jančar in Vasko Simoniti sta prispevala Temno stran meseca (1999), Mestna knjižnica in čitalnica pa Rezijo v besedi in sliki (2000). Rudniški tehniški dediščini sta bili posvečeni razstava ter knjiga In vendar se giblje (2001), delo kustosa Antona Zelenca. ■ Osební spomini in doživetja, ki me vežejo na Galerijo, zajemajo obdobje dobrih dveh desetletij. Okrog leta 1980 sem začel pripravljati otvoritvene predstavitve razstav in pisati kritiške članke v časopise in revije. V letih 1987–1999 sem kot muzejski kustos poklicno vodil galerijsko dejavnost. Ko pregledujem dokumentacijo v zasebnem arhivu, skoraj ne morem verjeti, da sem od 1980 do 2002 z

interpretacijami in komentarji otvoril skupno okrog 80 razstav. Nastopal seveda nisem samo v Idriji, temveč tudi v Cerknem, v mnogih galerijah po Sloveniji in nekajkrat v zamejstvu. Navezoval sem nadvse koristne stike s številnimi muzealci, galeristi, umetniki in institucijami. Dragoceni so mi zlasti neizbrisni spomini na sodelovanja z domačimi ustvarjalci. Ob spremljanju umetniških poti in dosežkov Rafaela Podobnika, Rafaela Terpina in Rudijskega Idrijskega sem nabiral nova spoznanja in si širil duhovna obzorja. Srečanja in razgovori z Ivanom Seljakom - Čopičem so se vedno znova iskriivo dotikali partizanskih izkušenj, pariških iskanj in dilem sodobne slovenske umetnosti. Slikarka Fanči Goštiša je do konca izžarevala kreativno energijo in pristno idrijsko identiteto. Nepozabni učitelj in slikar Albin Vončina - Činči pa je bil še z devetimi križem na plečih izjemno duhovit sogovornik ter živa enciklopedija pričevanj, anekdot, humorja in življenjskih modrosti. Svojo retrospektivno razstavo *Slike sedmih desetletij* (1983), za katero mi je uspelo evidentirati okrog 160 del, si je hodil Činči redno ogledovat - vsako dopoldne skozi tri tedne; ko je vztrajno pripešal iz Doma upokojencev v galerijo, so mu vedno živahno zažarele oči. * Sklepna ocena 35-letnega delovanja naše galerije je lahko nesporno pozitivna. Po približni oceni, ki se opira na razpoložljivo dokumentacijo, je od leta 1969 do danes gostila okrog 200.000 (!) obiskovalcev. Idrijskemu okolju je posredovala obilico bogastev iz zakladnic likovne kulture in drugih področij ustvarjalnosti.

Akademski
slikar Rafael
Terpin in fotograf
Rafael Podobnik pogosto
gostujeta v prostorih
Mestnega muzeja
Idrija. Galerija Idrija,
28. 3. 2002.

Viri

- 1 Letna poročila Mestnega muzeja Idrija (arhiv tajništva)
- 2 Katalogi, zgibanke, vabila in plakati (muzejska knjižnica)
- 3 Vpisne knjige obiskovalcev (muzejska knjižnica)
- 4 Časopisni članki (muzejska hemeroteka)
- 5 Fototeka Mestnega muzeja Idrija
- 6 Zasebni arhiv

prof. dr. Jože Čar

univ. dipl. inž. geologije

Martina Peljhan

univ. dipl. inž. geologije

Muzejska geološka zbirka

Pogled na
prvi razstveni
prostor geološke
zbirke na gradu
Gewerkenegg,
februar 1992.

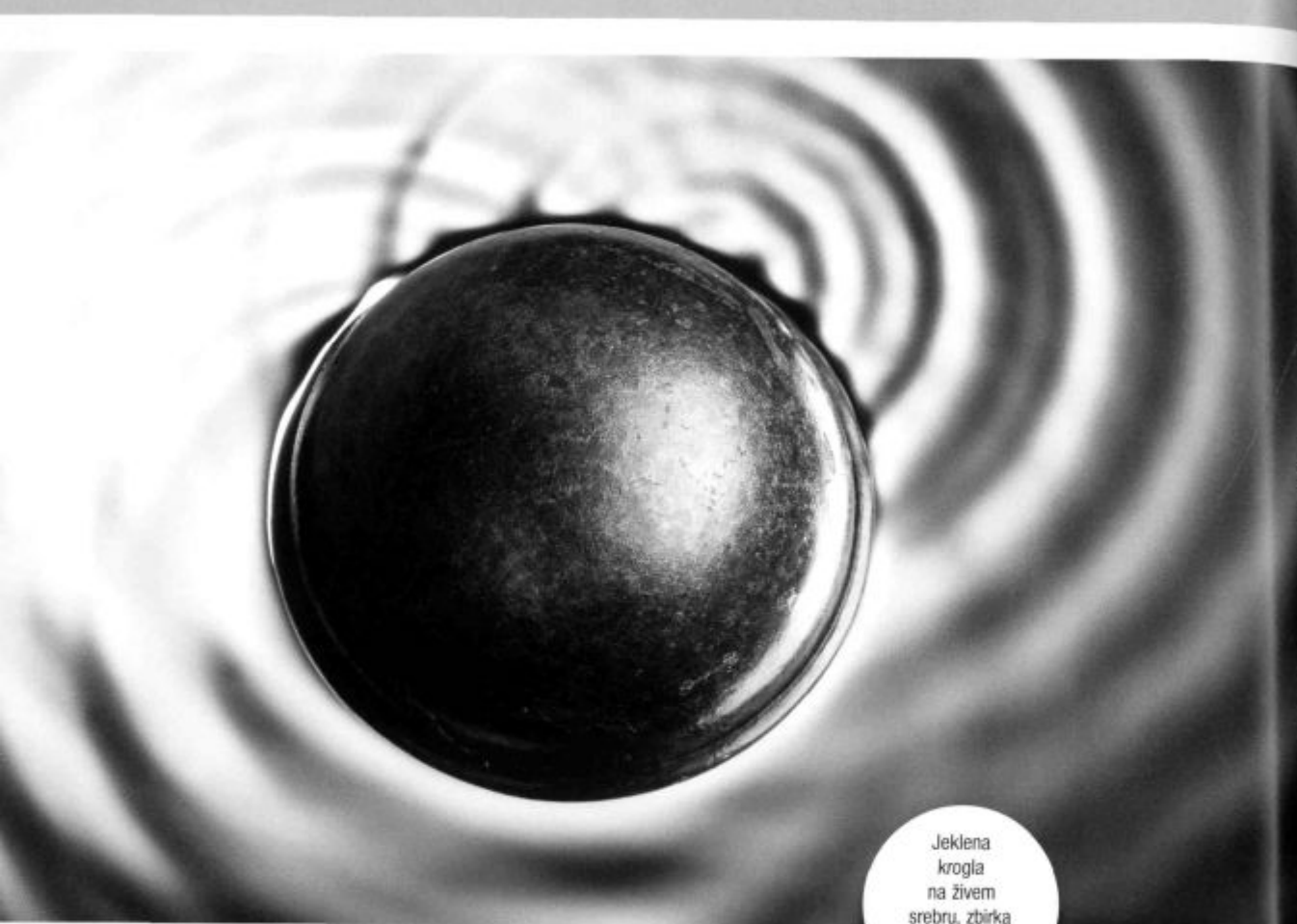
Zgodovinski pogled = Zapisov o morebitnem obstajanju take ali drugačne zbirke mineralov, rud in kamnin pri idrijskem rudniku v prvih dveh stoletjih njegovega delovanja zaenkrat še ne poznamo. Prav gotovo pa so na rudniku obstajale priročne zbirke rud, ki so bile namenjene predvsem pomembnim obiskovalcem rudnika. V 17. stoletju je bilo znanje o mineralih in kamninah še vedno v povojih, njihovo poimenovanje pa nedogovorjeno in prepuščeno iznajdljivosti posameznih raziskovalcev. Velik napredek na področju naravoslovja v drugi polovici 18. stoletja je pripeljal do postopnega oblikovanja geologije kot samostojne vede. Prej enotno ime »fossili« za vse »zemeljske produkte, izkopane iz tal« so opustili in začeli ločevati kamnine, minerale in rude. Pomembna prirodoslovca in rudniška zdravnik Giovanni Antonio Scopoli (1761) in Balthazar Hacquet (1781) sta že posedovala obsežne in dobro urejene zbirke. V drugi polovici 19. stoletja je upravljanje idrijskega rudnika prevzel Marko Vincenc Lipold. Poleg različnih kamnin je zbral veliko število fosilov in s tem utemeljil paleontološki del rudniške geološke zbirke. Njegova zbirka je bila znana kot ena najobsežnejših na Slovenskem in kasneje so jo večkrat selili. Po drugi svetovni vojni je bila najprej vključena v geološko zbirko rudniške rudarske šole, nato v geološko zbirko idrijske gimnazije, končno pa so jo preselili v muzej. Po letu 1960 so začeli rudniški geologi postopno oblikovati samostojno kolekcijo jamskih vzorcev rud in kamnin. Nastala je zelo dragocena rudna zbirka, obogatena z enkratnimi sedimentološkimi vzorci in dokazi zapletenih triasnih in terciarnih tektonskih dogajanj v rudišču. Unikatne vzorce neprecenljive znanstvene vrednosti predstavljajo tudi sedimentne rude, odkrite konec šestdesetih let v sklonca plasteh na odkopnih poljih Kropač – Ziljska, Pront in Turniš. Omeniti moramo še študijsko petrografsko zbirko 60 najpomembnejših kamnin idrijsko-cerkljanskega ozemlja. Pripravil jo je rudniški geolog Ivan Mlakar. Vse vzorce, vključene v zbirko, je mineraloško, petrografsko, sedimentološko in kemično podrobno preučil v okviru posebne raziskovalne naloge (Mlakar, 1975). Zbirka, ki je hranjena na rudniku, je pomembna in dragocena, saj podobnih, za neko ozemlje litostratigrafsko popolnih, s petrografsko vsestransko obdelanimi kamninami, v slovenskem prostoru, vsaj kolikor je nam znano, nimamo.

☞ Začetki muzejske geološke zbirke = Leta 1953 je bil v Idriji ustanovljen Mestni muzej, ki je bil prvotno zasnovan predvsem kot tehniški muzej, sčasoma pa je prerasel v muzej splošnega značaja. 3. julija 1956 so slovesno odprli bogat petrografsko-paleontološki oddenek, ki sta ga pripravila Ivan Mlakar in Ivan Gantar ob veliki prizadevnosti takratnega ravnatelja Mestnega muzeja Srečka Logarja. Zbirka je bila postavljena povsem na novo, na podlagi naj-novejših Mlakarjevih stratigrafsko-litoloških dognanj in kartiranja rudišča in širše idrijske okolice. Stare Lipoldove zbirke niso razstavili. Ostala je povsem neurejena v omarah in predalnikih. Nova muzejska zbirka kamnin, ki so jo z leti dopolnjevali z novimi vzorci, je bila na ogled v posebnem muzejskem oddelku do sedemdesetih let, ko so začeli obnavljati severovzhodni trakt idrijskega gradu. Nato jo je doletela podobna usoda kot staro Lipoldovo zbirko. Trikrat so idrijske minerale, rude in kamnine selili iz enega dela gradu v drugega, kar seveda ni ostalo brez posledic. Kljub trudu je vsekakor premalo skrbno seljenje povzročilo številne zamenjave, marsikaj pa je tudi "izginilo".

☞ Muzejska geološka zbirka danes = Ob 500-letnici idrijskega rudnika in Idrije je dozorel čas za obnovitev in ponovno postavitev geološke zbirke idrijskega Mestnega muzeja. Na podlagi strokovnih osnov, ki so bile pripravljene že leta 1982 in 1984 (Čar), ter z upoštevanjem najnovejših geoloških dognanj o idrijskem rudišču in geološki zgradbi idrijsko-cerkljanskega ozemlja smo v juniju 1991 pričeli s postavitvijo zbirke. Zaradi večkratnih selitev in popolne neurejenosti zbirke je začetno delo zahtevalo ogromno potrpežljivosti in časa. Pričeli smo s sistematično ureditvijo vzorcev kamnin, fosilov, rud in mineralov, ohranjenih v starejši muzejski, rudniški in gimnazijski zbirki, nadaljevali z dopisovanjem manjkajočih podatkov, predvsem pa zbirko dopolnjevali z novimi primerki. = Maloštevilni ohranjeni primerki fosilov nam niso dovoljevali kakovostne predstavitve okamelega življenja. Šele iz podarjene zbirke okamnin idrijsko-cerkljanskega hribovja neutrudnega zbiralca Rafaela Terpina lahko zaslutimo bogastvo fosilnih nahajališč. Marsikateri dragoceni kos rude pa je del rudniške zbirke. Izredno skromen začetni izbor mineralov so obogatili ljubiteljski zbiralci z lastnimi primerki. Večje število vzorcev so zbiralci darovali muzeju v trajno last, nekateri pa so razstavljeni samo začasno. = Tako obnovljena in dopolnjena zbirka je bila obiskovalcem prvič predstavljena v februarju 1992. Zbirka je

Okamenela
lupina morskega
ježka, zbirka kamnin
in fosilov idrijsko
- cerkljanskega
ozemlja.

Jeklena
krogla
na živem
srebru, zbirka
živosrebrvih
rud.

postavljena v treh razstavnih prostorih, ki so vsebinsko ločeni na kamnine in fosile idrijsko-cerkljanskega območja, rudno zbirko in mineraloško zbirko. Po zapletenosti geološke zgradbe in pisanosti kamnin prištevamo idrijsko-cerkljansko ozemlje med najzanimivejša, pa tudi najbolj raziskana območja v Sloveniji. V prvem prostoru si lahko ogledamo celo paleto kamnin od najstarejših karbonskih in permskih do najmlajših eocenskih. V osrednjem prostoru so predstavljeni zgradba in nastanek idrijskega rudišča, bogati različni živosrebrovih rud, minerali, kamnine in tektonske posebnosti idrijskega rudišča, cinabaritne rude tujih rudišč ter druga rudna nahajališča idrijsko-žirovskega hribovja. V tretji sobi so razstavljeni slikoviti minerali, prineseni z različnih predelov sveta. Razvrščeni so glede na kemično sestavo. Mineralna zbirka je zaradi raznovrstnosti in pisanosti prava paša za oči. Prikazan je tudi pregled kamnin, ki so glede na nastanek razdeljene na magmatske, sedimentne in metamorfne. Vzorci kamnin so zbrani s celotnega slovenskega prostora. Po petinšedemdesetih letih je bil ponovno predstavljen del Lipoldove zbirke iz obdobja 1853–1883. Izbrani razstavljeni primerki kamnin in fosilov so opremljeni z originalnimi opisnimi lističi. Že v prejšnjem stoletju je bila zbirka znana kot ena najboljših na Slovenskem. Lipold je zbiral kamnine in fosile z različnih predelov nekdanje Avstro-Ogrske, pa tudi na Idrijskem in Cerkljanskem ter v idrijskem rudišču. Koliko vzorcev je zbirka prvotno vsebovala, ne vemo. Danes je iz nje ohranjenih še okoli 400 primerkov. Geološka zbirka Mestnega muzeja v Idriji z več kot 2000 vzorci je do danes navdušila marsikaterega obiskovalca. Popoln pregled litoloških različkov kamnin in vseh doslej najdenih fosilnih ostankov Idrijsko-cerkljanskega ozemlja je verjetno prvi tako široko zasnovan geološki pregled geografsko zaključenega slovenskega ozemlja, gotovo pa sodi med najpopolnejše v Sloveniji. Izjemni vzorci nekaterih redkih cinabaritnih rud – karoli ruda, koralna ruda in nekatere sedimentne rude – nesporno dajejo rudni zbirki tudi mednarodni pomen.

Samorodno
živo srebro
v karbonskem
skrilavem glinovcu,
zbirka živosrebrovih
rud.

Jože Janež

univ. dipl. inž. geologije

Idrijski razgledi 1956–2003

Mestni muzej me je zaprosil naj ob njegovi 50-letnici napišem nekaj o Idrijskih razgledih (v nadaljevanju IR), ki izhajajo že od leta 1956 in so pomemben člen v delu muzeja, upam pa, da tudi v kulturnem življenju Idrijskega in Cerkljanskega. Pri odločitvi, kako pisati o zgodovini IR, sem izhajal iz naslednjih izhodišč:

- temeljni zgodovinski prerez čez IR in komentar je napisal Jože Čar (IR, 1995) in ga nisem nameraval ponavljati, osnovne značilnosti IR je zapisal tudi Janez Kavčič (revija Komunitator, oktober 2003),
- pričujoči tekst ne more biti zgodovinska študija, ker zgodovina ni moja stroka,
- zapisana opazovanja in poudarki, za katere menim, da niso zabeležke slučajnih pojavov, temveč spontanah in nezavednih zgodovinskih tendenc, so izrecno moji in ni nujno, da izražajo mnenja drugih, ki so seznanjeni z vsebino in zgodovino IR,
- zavedam se večjih pomanjkljivosti, ki jih ima besedilo. Velika vrzel, ki je nisem mogel zapolniti, je natančnejša predstavitev sodelavcev IR, vsaj tistih, ki so na reviji pustili pomemben pečat; možna zanimiva tema za raziskave je tudi primerjava vpetosti IR v zgodovinski trenutek ter interakcija s prostorom, v katerem so izhajali; obe tematiki odpiram kot izziv bodočim raziskovalcem in piscem.

Tako Jože Čar (IR, 1995) kot Janez Kavčič (Komunitator, 2003) sta ugotovila, da so imeli IR v svojem izhajanju 3 obdobja:

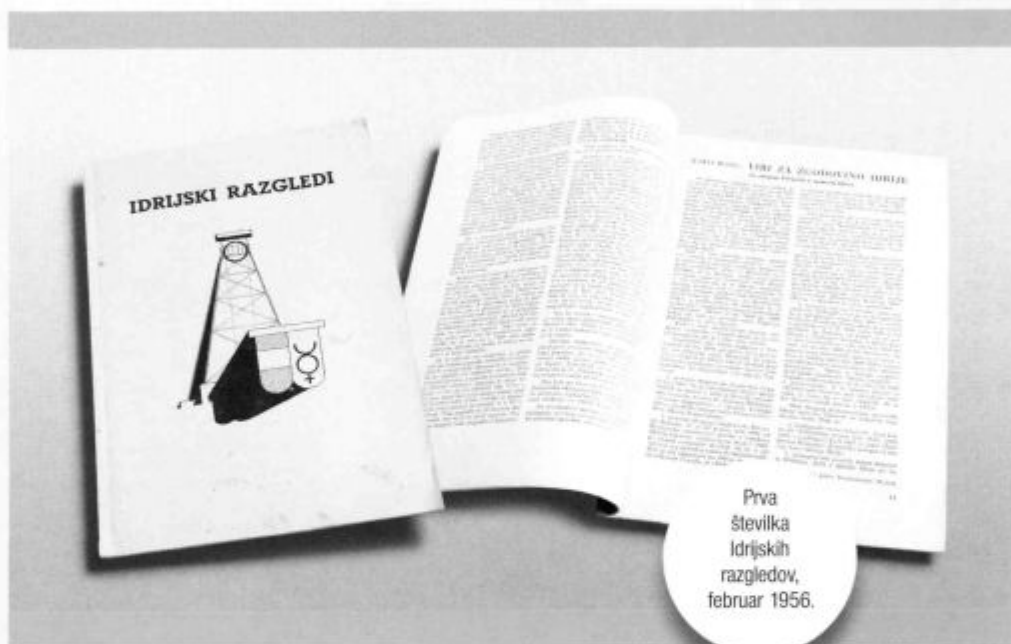
- od 1956 do 1976, ko so izhajali štirikrat letno kot trimesečnik,
- od 1977 do 1985, ko so bili zasnovani kot zbornik, ki naj bi izšel enkrat letno,
- od 1986 do danes, ko zasledujejo koncept kulturne revije, ki naj bi izšla dvakrat na leto.

Vsako od teh obdobij ima še nekaj podfaz, ki so nastale pod vplivom sprememb v uredniškem odboru (menjave glavnega urednika, oblikovalca in tehničnega urednika) oziroma, bolj skrito, pod vplivom družbenih sprememb.

Obdobje 1956–1976 • IR so začeli izhajati leta 1956. Izdajatelj je bil Mestni muzej v Idriji. Prvo številko je tiskala tiskarna Jadran v Kopru, od četrte številke naprej pa tiskarna Primorskega tiska v Kopru. Prvi uredniški odbor so sestavljali Lado Božič, Janez Jeram, Ivan Gantar, Stanko Murovec, Slavica Božič in Zinka Turk. Odgovorni urednik je bil Srečko Logar. Format revije je bil približno A4 z besedilom,

postavljenim v dveh stolpcih. Na prvi strani prve številke je fotografija idrijskega gradu, št. 2 stavba gimnazije, št. 3 fotografija rudarja. Prva številka ima 48 strani. »Uredništvo, ki se je zavedalo pomena pisane in tiskane besede, je v zadnji št. prvega letnika zapisalo, »... da nas bodri zavest, da smo začeli veliko vrzel, ki je nastala takrat, ko je prenehal izhajati pri nas napredni list 'Naprej'.« » Prvi zvezki IR so prinesli nekaj zgodovinskih člankov, letna poročila Rudnika živega srebra, članke o šolstvu in kulturni dejavnosti, komunalni, pa tudi o proučevanju

se nadaljuje z enakim konceptom. Izšle so 4 številke. Med avtorji velja omeniti Ivana Beričiča, Karla Bezga, Franca Bezeljaka, Lada Božiča, Silvija Blaja, Slavico Božič, Ivana Gantarja, Ivana Hlačo, Cveta Hvalo, Silva Kavčiča, Franja Kordiša, Cveta Kristana, Srečka Logarja, Franca Mohoriča, Janeza Pirca, Dušana Pirha, Srečka Poljanca, Cirila Prohinarja in Nika Riharja. Ob tematiki NOB-ja so objavljeni še članki o RŽS, šolstvu, idrijskem gozdarstvu in kmetijstvu. Zapiske je največ podpisoval S.L. » Letnik 1959 (4 številke) so pisali Jurij Bavdaž, Slavica

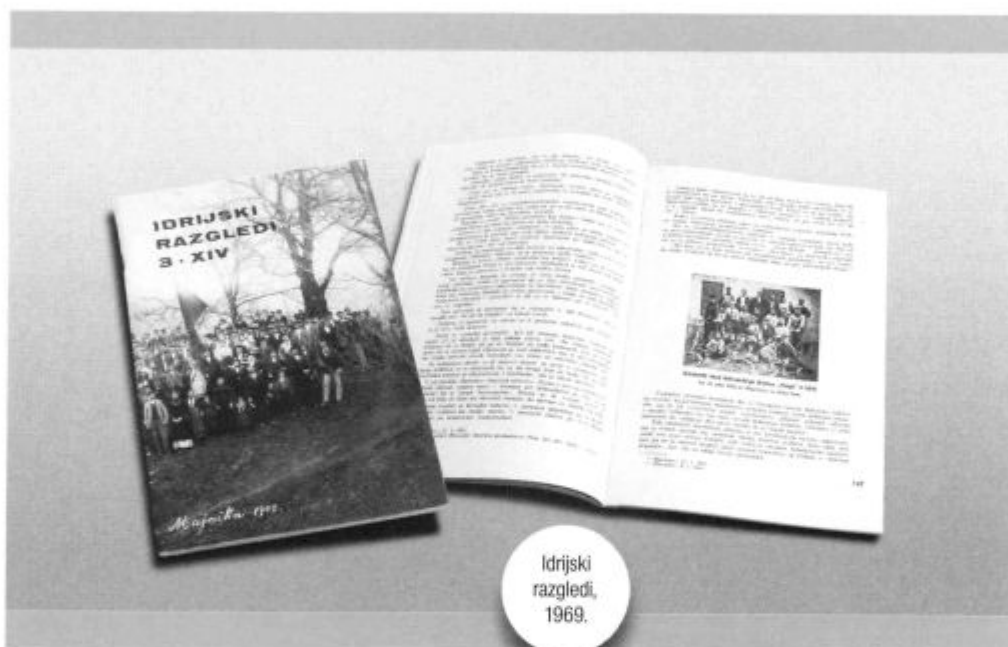

idrijskega krasa. Prvi štirje zvezki letnika 1956 so imeli skupaj 188 strani. Pomembnejša avtorja sta bila Lado Božič in Karel Bezeg. Pod Zapiski je večinoma podpisan S.L. » Letnik 1957 je prav tako prinesel 4 zvezke. Na prvih straneh so bile fotografije maršala Tita, stare idrijske hiše, bolnice za duševne bolezni in hiše na idrijskem podeželju. Vsebinsko se je nadaljeval koncept letnika 1956 (članki, uradne objave, zapiski). Poleg zgodovinskih člankov so zanimivi tisti bolj aktualni, ki imajo naslove: Na obisku pri tov. Titu, Nekaj misli in smernic za izboljšanje prometne povezave našega mesta, O nekaterih naših osnovnih gospodarskih in komunalnih problemih, Bolnišnica za duševne bolezni v Idriji, V novo obdobje naše občine. Od avtorjev člankov naj izpostavim Lada Božiča, Emilijana Cevca, Ivana Gantarja, Sergija Keserja in Srečka Logarja. » Letnik 1958

Božič, Ivan Gantar, Sergije Keser, Poldka Kos, Cveto Kristan, Srečko Logar, Anica Munda, Tomaž Pavšič, Janez Peternelj, Marjan Poljanšek, Anton Rems, Roman Savnik, Anton Šivic, Srečko Tušar, Ivan Winkler in Anton Vončina. Prve strani so opremljene z arhivskimi fotografijami. Na novo se je pojavil Mladinski kotiček, v katerem prvič zabeležimo imena avtorjev, kot so Jože Čar, Marko Kerševan in Marija Cigale. Tematike glavnih člankov so bile NOB, RŽS Idrija, idrijska zgodovina in geografija. » Letnik 1960 ima štiri številke na skupaj 122 straneh. Na fotografijah s prve strani so idrijsko hribovje (dvakrat), dom rudarjev na Vojskem in France Bevk. Tematike člankov so šolstvo, jamarstvo, gozdarstvo, zgodovina, zdravstvo, družbeno življenje. Med avtorji omenimo Slavico Božič, Jožeta Čarja, Franja Kordiša, Sergija Keserja, Bojana Križaja, Srečka Logarja,

Tomaža Pavšiča. V Mladinskem kotičku se pojavijo Jože Felc, Janez Kavčič in Jelko Podobnik. »Letnik 1961 je prinesel v štirih zvezkih le 97 strani. Avtorji člankov so bili Lado Božič, Jože Čar, Pavla Jerina - Lah, Silvester Kleindienst, Albin Koželj, Martin Likar, Srečko Logar, Stanko Lužnik, P.A. Ogarev, Dušan Pirih in Marijan Poljanšek. Tematike so segale od gospodarskega in družbenega razvoja občine do jarmarstva, NOB, RŽS in SZDL. Urednik Srečko Logar je takrat zapisal: »Vzdržali smo šest let in prav nič ne mislimo odjenjati!« Med članki naj izpostavim

1964 je imel v štirih zvezkih skupaj le 85 strani (okrog 20 na številko). »Leta 1965 opazimo nekaj sprememb. Odgovorni urednik je še vedno Srečko Logar. Št. 1/1965 ima sicer le 24 strani, zato pa jih ima št. 2 kar 79. Slikovnega gradiva je že precej več. Opazne so spremembe v tisku, čeprav zanj še vedno skrbi tiskarna Primorskega tiska v Kopru. Avtorji glavnih člankov so Srečko Logar, Janez Kavčič, Lado Božič, Vinko Vršec, Janez Istenič, Slavica Božič, Tomaž Pavšič, Jože Felc, Sergij Pelhan, Jože Čar, Andrej Mažgon, Marko Kerševan, Lojze Sočan,

več razgovorov z direktorji idrijskih podjetij. Leta 1961 je prišel v uredništvo IR Jurij Bavdaž, kasnejši ravnatelj MM in urednik IR. »Enak videz in koncept so IR ohranjali do leta 1964. Članki govorijo največ o gospodarstvu, zgodovini, krasoslovju (Jože Čar) in geologiji (npr. Ivan Mlakar: Plazu pri Berniku, Gradbena tla v Idriji), gozdarstvu (Franjo Kordiš), NOB in šolstvu. Obvezne so objave Občinskega ljudskega odbora in Zapiski, ki jih še vedno največ piše S.L. Med avtorji so opazni Lado Božič, Jože Čar, Srečko Logar, Martin Likar, Albin Koželj, Ivan Mlakar, Ivan Gantar, Jurij Bavdaž, Tomaž Pavšič, Marijan Beričič, Franjo Kordiš, Ivan Bizjak, Tomaž Marušič, Janez Dolenc, Janez Kavčič in Anica Štucin. Vse več je fotografij Rafaela Podobnika. Zadnje strani so bile namenjene reklamam! Čudovit je reklamni slogan ŠIRITE IDRIJSKE RAZGLEDE. Letnik

Milan Stergulc, Jurij Bavdaž, Ljubomir Koler, Emil Miklavčič je objavil nekaj pesmi. V uredniški odbor je vstopil Jože Čar in v njem ostal do danes. Drugo številko je opremil Milan Božič, ilustriral pa Rafko Terpin. »Tudi leta 1966 so izšli štirje zvezki. V uvodnem članku je urednik zapisal, da je »... v preteklem letu zelo slabo kazalo za naše Idrijske razglede, ker so se stroški tiskanja povečali ...« IR so se še tiskali v Primorskem tisku v Kopru v 1000 izvodih. Uredništvo je tudi ostro zapisalo: »V starih časih je socialdemokratski mesečnik Naprej izšel tudi v 1200 izvodih. Že iz tega lahko sklepamo, kako visoko zavest so imeli nekoč napredni ljudje! Kje pa je danes ta zavest?« Odgovorni urednik je še bil Srečko Logar, člani uredniškega odbora pa Ivan Gantar, Anica Munda, Jurij Bavdaž, Slavko Poljanšek, Jože Čar in Milan Božič. Teme člankov so bile cerkljanska lau-

farija, partija, turizem, zgodovina, pridobivanje živega srebra, NOB in šolstvo. Veliko fotografij je še naprej prispeval Rafael Podobnik. »V letu 1967 se IR oblikovno in vsebinsko niso spremenili. Vinko Cuderman je začel prvo številko s člankom Nekaj misli ob idrijski kulturi problematiki in zapisal: »Tisti, ki trdijo, da s kulturnim življenjem v Idriji ni vse tako, kot bi moralo biti, imajo prav.« Kot avtorji se pojavijo še Andrej Pagon - Ogarev, Jože Čar, Srečko Logar, Svetko Lapajne, Janez Jeram, Tomaž Pavšič, Jože Zupancič, Uroš Lipušček in Slavica Pavlič. Prvič se v

in Rafko Terpin. IR se še vedno tiskajo v Primorskem tisku v Kopru. Številka 1/1969 prinese veliko vsebinsko novost, besedila z javnega razgovora med marksisti in kristjani na temo »Ali je Bog mrtev?«. Avtorji glavnih člankov so Jože Pfeifer, Marija Verbič, Franjo Kordiš, Jurij Bavdaž, Ljubo Koler, Tone Ferenc in Ana Štucin. Ilustracije so bile delo Rafka Terpina in Ivana Seljaka - Čopiča. »Letnik 1970 je oblikovno in vsebinsko nadaljevanje prejšnjega. Uredništvo in tiskarna sta ista. Avtorji važnejših člankov so Marija Verbič, Marjan Groff, Jože Felc, Stan-

IR pojavi rubrika Lovstvo. »1968. leta zasledimo nekaj novosti. Naslovnica ima umetniške ambicije in kaže na vpliv sočasnega izhajanja literarne revije Kaplje. Glavni urednik je postal Jože Čar, uredniški odbor pa so sestavljali še Ivan Gantar, Jurij Bavdaž, Vinko Cuderman, Rafko Terpin in Damjan Flander. Članke so prispevali Srečko Logar (spomeniško varstvo), Vinko Cuderman (kultura), Miloš Šulin (RŽS Idrija), Andrej Mažgon (telesna vzgoja), Srečko Logar in Anton Vovčina (šolstvo), Rafael Podobnik (Zaganjalka), Ivan Gantar (urbanizem), Milan Božič (spomeniško varstvo) in Vlado Lenardič (NOB). »Leta 1969 doživijo IR prvo korenito oblikovno spremembo. Format se zmanjša. Izidejo štirje zvezki. Uredniški odbor sestavljajo Ivan Gantar, Jurij Bavdaž (glavni in odgovorni urednik), Anton Bolko, Vinko Cuderman, Jože Čar, Damjan Flander, Srečko Logar

ko Majnik, Jurij Bavdaž, Tomaž Pavšič, Lado Božič, Milica Kacin - Wohinz, Ivan Mlakar, Jože Čar, Jože Krall in Ferdinand Tancik. Še vedno se objavljajo Zapiski, zadnje strani pa so namenjene reklamam. »Letniki 1971, 1972 in 1973 izstopajo po zunanji podobi in formatu. Manjše spremembe od 1968 naprej so kulminirale v umetniško poudarjenem modernističnem videzu opremljevalca Silvija Jereba. Tematike se nadaljujejo (NOB, šolstvo v Idriji, zgodovina RŽS, gozdarstvo, geologija, zgodovina). Vidno mesto dobijo namesto Zapiskov predstavitev razstav, knjig idr. Od novih avtorjev izstopata Ignacij Pišljari in Lado Placer. Številka 3/1971, ki jo je prvič tiskal Ofset tisk OS Idrija, je v celoti posvečena Francetu Bevku. Leta 1972 sta izšli dve dvojini številki. Leta 1973 izidejo trije zvezki (1, 2, 3-4). Uredništvo je isto kot leta 1969. »Letnik 1974 prinese

spet nekoliko bolj pokončen format. Oblikovalec je še vedno Sivij Jereb, glavni urednik pa Jurij Bavdaž. Letnik začne Vlado Sedej z aktualnim člankom o strukturnih spremembah v gospodarstvu idrijske občine. Tematike drugih člankov so živo srebro, geologija, ekologija, zgodovina. V številki 3-4 je objavljeno obsežno delo geologa Ivana Mlakarja Osnovni parametri proizvodnje rudnika Idrija skozi stoletja do danes. IR krasijo fotografije Rafaela Podobnika. »Leta 1975 (dvajseti letnik) izideta dva zvezka (1-2, 3-4). Teme člankov so arhitektura, demogra-

Obdobje 1977-1985 »Leta 1977 izidejo IR v obliki zbornika (81 strani). Jože Čar piše o krizi Hg, Darinka Sikošek o ekologiji. Drugi avtorji so še Marko Cigale, Jože Pfeifer, Stanko Majnik, Janez Jeram in Ina Slokar. Zabeleženo je, da je zbornik izšel z veliko zamudo, ker Mestni muzej ni mogel zagotoviti potrebnih sredstev. IR je tiskala tiskarna Mestnega muzeja v Idriji. »Naslednji zbornik je izšel za leti 1978-79 (236 strani). Ana Štucin je objavila obsežno besedilo Gradivo za zgodovino OF na Idrijskem in Cerkljanskem (147 strani), Jože Pfei-

Idrijski
razgledi,
1985.

fija, ekologija, RŽS, NOB, zgodovina, sociala in etnologija. Zelo močna je rubrika Obvestila, poročila, recenzije, kritike. Gradivo z naslovom Življenje idrijskega rudarja je izšlo tudi v posebnem odtisu. Ne gre spregledati sicer kratkega članka Alda Černigoja Sodelovanje primorskih revij (Obale, Srečanj, Idrijskih razgledov). Jože Čar je kasneje (1995) pisal, da je prišlo leta 1976 bolj iz političnih razlogov kot iz resničnih potreb do združitve IR, goriških Srečanj in koprskih Obale v skupno revijo Primorska srečanja. IR pa naj bi Mestni muzej tiskal enkrat letno v obliki zbornika. »Letnik 1976 prinese član o svetovni krizi živega srebra, nekaj zgodovinskih člankov in literaturo Rafaela Terpina. Posebno mesto imajo še umetniške fotografije Rafaela Podobnika. Kot posebna priloga revij Obala, Srečanja in Idrijski razgledi so izšli Literarni listi. Priloga se ni obdržala

fer daljši članek Idrijski ranocelniki v prvi polovici in sredi 18. stoletja (24 strani), Stanko Majnik pa znameniti Slovarček idrijskih besed. Uredniški odbor so sestavljali Jože Čar, Ivan Gantar, Silvo Kovač, Sonja Mervic, Franko Podobnik, Peter Rupnik, Darinka Sikošek, Filip Šemrl in Milan Trušnovc. Glavni urednik je bila Ingrid Kermavnar, odgovorni pa Jurij Bavdaž. »Zbornik za leto 1980 je izšel ob 25-letnici IR. Uredništvo ni bilo optimistično in je zapisalo: »V prihodnje pa bo treba najti trajno rešitev za vprašanje založništva, kajti Mestni muzej je premajhen kolektiv, da bi mogel v današnjih razmerah sam nositi breme izdajanja zbornika.« Med članki omenimo Mineralno bogastvo idrijske občine (Jože Čar, 37 strani) in Prebivalstvo in delovna sila kot dejavnik družbenega razvoja občine Idrija (49 strani). Avtorji drugih člankov so še Niko Jereb, Silvij Blaj, Marko

Cigale, Tomaž Pavšič in Stanko Majnik. »Krizno obdobje IR se nadaljuje in naslednjič izidejo IR šele po petih letih, leta 1985, in sicer kot zbornik za leta 1981, 1982 in 1983. Avtorji pretežno zgodovinskih člankov so Marko Cigale, Jože Pfeifer, Cvetko Budkovič, Franc Pavšič, Milan Dolenc, Ana Štucin in Andrej Vovko. Tomaž Pavšič je prispeval Kazalo IR 1956–1980.

Obdobje 1986–2003 »Zadnji zvezek zbornika IR izide leta 1986 in sicer za »manjkajočih« let 1984, 1985 in 1986, tako da so IR ujeli korak s časom. Tokrat je opazen cel kup novosti, ki niso samo zaključki starega, temveč že pomenijo prehod v novo obdobje. Nov uredniški odbor sestavljajo Jože Bavcon, Jurij Bavdaž, Samo Bevk (odgovorni urednik), Jože Čar (glavni urednik), Jože Janež, Franjo Jereb, Janez Kavčič, Ivana Leskovec, Jože Pfeifer, Rudi Skočir, Filip Šemrl in Milan Trušnovc. Tehnična urednika sta Franjo Jereb, ki je skrbel tudi za tehnično izvedbo (tisk), in Rudi Skočir. Novosti se navzven kažejo skozi novo oblikovno podobo IR. Zbornik prinaša predvsem krajše in daljše predstavitev predavanj iz cikla Muzejski večeri v letih 1984, 1985 in 1986. Kot novost se pojavijo Likovne priloge (risbe Nandeta Rupnika) in literarna priloga (Jože Janež, Pesmi). Obe sta ostali pomemben del revije vse do danes. Letnik je bil tiskan v 1100 izvodih, število naročnikov pa je s 140 zrastle kar na okrog 700. »V naslednjih letih do 2003 je v IR literaturo objavljalo 30 avtorjev, nekateri tudi večkrat: Jože Felc, Dušan Moravec, Andrej Lutman, Darko Kaurič, Ivanka Čadež, Jožek Štucin, Franko Vihetelič, Rafko Terpin, Robi Pajer, Janez Podobnik, Mia Skvarča, Franjo Frančič, Sonja Votolen, Tomaž Kosmač, Barbara Kacin - Gračner, Edelman Jurinčič, Jože Janež, Aleš Čar, Gorazd Trušnovec, Dorica Tominec, Marija Vogrič, Marija Cigale, Liljana Homovec, Olga Kolenc, Dragica Krapež, Luko Paljetak, Jernej Sever, Rok Šinkovec, Dimitar Anakiev in Ana Balantič. Literarno rubriko je ves čas urejal Jože Janež. »Likovne priloge so prispevali Jurij Pfeifer, Rafael Terpin, Ivan Seljak - Čopič, Fanči Gostiša, dr. Milan Papež (fotografska zapuščina), Rudi Skočir, Rafael Podobnik, Paolo Bonassi, učenci OŠ Idrja in Cerkno, France Peternej (fotografska zapuščina), Tanja Simonič, Aleš Mikuž, Milan Trušnovec, Olga Kolenc, Marinka Bočin Persoglia, Danilo Hvala, Luko Paljetak, Janko Prelovec, Drago Kuralt, Gregor Zupančič, Anita Vidic Grah in Nande Rupnik. »Leta 1987 sta izšli dve številki. V prvi najdemo poleg

zgodovinskih prispevkov (Janez Kavčič, Anica Štucin, Stanko Majnik) nekaj aktualnih prispevkov (Celostna grafična podoba Idrje – Hedvika Petrič, Krajinski park Zgornja Idrja – več avtorjev, ekologija). V drugi številki je večji blok posvečen rudniku v zapiranju in prostorski ureditvi Idrjice. »Tudi 1988 sta izšla dva zvezka. Vsebinsko se IR zelo razširijo. Aktualnemu dogajanju so posvečeni uvodnik, blok o HE Trebuša in Krajinskem parku Zgornja Idrja, ekologija in Zapisi. Oblikuje se rubrika Naše znamenite osebnosti. »Leta 1989 izide ena dvojna številka. Takšne redukcije v izhajanju so vedno kazale na finančne ali organizacijske težave. Številka je posvečena 500-letnici Idrje. Avtorji številnih prispevkov so Ivica Kavčič, Marjan Beričič, Jože Felc, Matija Drogenik, Jože Janež, Darinka Soban, Aleksandra Žakelj, Slavica Plahuta, Ivan Križnar, Jože Čar, Ivana Leskovec, Samo Bevk, Djuro Šmicberger, Franc Pavšič, Janez Jeram, Ciril Štokelj, Rafael Podobnik, Marjan Podobnik, Marija Bavdaž, Milan Božič in drugi. Prvič se pojavi rubrika Razmišljanja. »Tudi dvojna številka za leto 1990 je posvečena 500-letnici Idrje. Ob nekaj zgodovinskih člankih je aktualnejši del namenjen Srečanju slovenskih geologov 18.–19. maja 1990 v Idrji. »Leta 1991 sta izšli dve številki. Na mestu glavnega urednika je Jožeta Čarja zamenjala Ivana Leskovec. Številka 1/1991 je posvečena preminulemu dr. Jožetu Pfeiferju. Zapiše ob 500-letnici Idrje nadaljujeta prispevka Toneta Wraberja in Ivica Kavčič. Članki so tematsko vezani na zgodovino šolstva, RŽS in zdravstva, laufarijo, znamenite osebnosti, kulturne spomenike, naravne znamenitosti, spomine in raziskave. Številka 2/1991 ima uvodnik (Janez Podobnik), posvečen razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije. O 500-letnici Idrje pišejo Matjaž Kmecl, Janez Podobnik, Lojze Peterle in Ciril Zlobec. Jože Janež in Ivana Leskovec sta pripravila Kazalo IR 1981–1990. »V letih 1992, 1993, 1994 in 1995 izide po en zvezek, običajno z nekajmesečno zamudo. Letnik 1992 ima zelo pestro vsebino. Nadaljujejo se zapisi ob 500-letnici Idrje, članki o znamenitih osebnostih, razni zgodovinski članki, opisi kulturnih in naravnih spomenikov, rubrike Ekologija, Literatura, Zapisi, Raziskave, Predstavitve, Šport, In memoriam in Informacije. »Leta 1993 sestavljajo uredniški odbor Jože Bavcon, Samo Bevk (odgovorni urednik), Jože Čar, Jože Janež, Franjo Jereb (tehnični urednik), Janez Kavčič, Romana Kokošar, Ivana Leskovec (glavna urednica), Rudi Skočir (tehnični

urednik), Igor Šebenik, Filip Šemrl, Gorazd Trušnovc in Milan Trušnovec. IR v nakladi 1000 izvodov tiska Franjo Jereb. Tokrat se zaključijo zapisi ob 500-letnici Idrije. Zanimiva novost je blok Žiri se predstavijo s prispevki Mihe Nagliča, Franca Teme-lja, Matevža Pečelina, Jožeta Petemelja in Franca Kopača. Posebej se predstavi tudi Gimnazija Jurija Vege Idrija. » Teme letnika 1994 so zgodovina (Ra-fael Terpin, Ana Štucin, Darko Viler), znamenite osebnosti (Slavica Pavlič), naravne znamenitosti, ekologija, predstavitev, odmevi, zapisi, raziskave,

Tematsko ni večjih novosti: arheologija Divjih bab, zgodovina RŽS in šolstva, Razmišljanja, Literatura, Likovne strani, Filatelija, Predstavitve, Poročila, Po-topisi, Spomini, In memoriam, Informaci-je. » Uredniški odbor v letu 1997 sestavljajo Jože Bavcon, Samo Bevk, Jože Čar, Jože Janež, Janez Kavčič (glavni urednik), Romana Kokošar, Ivana Le-skovec (odgovorna urednica), Karmen Simonič Mervic, Heda Petrič Moravec, Filip Šemrl, Gorazd Trušnovec in Milan Trušnovec. Oblikovanje in teh-nično urejanje je prevzela arhitektka Heda Petrič

šport, In memoriam in informacije. » Letnik 1995 je posvečen 40-letnici izhajanja IR. Opozoriti moram na temeljito komentiran zgodovinski oris, ki ga je napisal Jože Čar. To je do danes, kolikor mi je zna-no, najpomembnejši zapis o IR. Naredimo še pre-gled avtorjev člankov leta 1995: Alfred B. Kobal, Mira Hodnik, Karmen Simonič Mervic, Rafko Terpin, Milan Gregorič, Tadeja Primožič, Janez Kavčič, Do-rica Tominec, Martina Pišljari in Tomaž Klemenčič, Mira Hodnik, Mirjam Gorkič in Anica Cematič Gre-gorič, Marjan Beričič, Stane Murovec, Zvonko Perat, Bojan Režun, Darko Viler, Jožica Dolenc in Milanka Trušnovec. » Z letom 1996 se je za IR končalo te-žavno obdobje 1992–1995. Spet izideta dve številki. Oblika je nova (kvadratni format), oblikovalec Božo Kralj. Glavna in odgovorna urednica je Ivana Leskovec. IR začne tiskati Gorenjski tisk v Kranju.

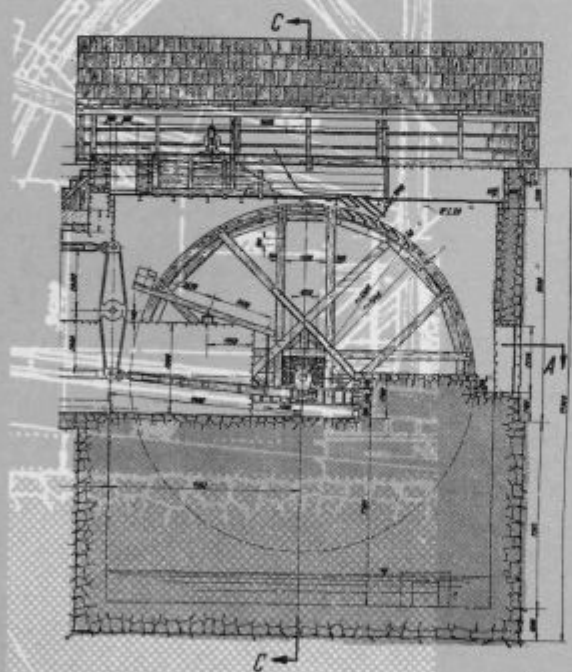
Moravec, kar je opaziti v profesionalnem videzu re-vije (rumeno obdobje IR 1997–2001). V številki 1/1997 je prvi večji razdelek posvečen zapiranju RŽS, drugi pa prenovi zgradbe Švica v Idriji. Številka 2/1997 nas preseneti s kar 173 stranmi. Kot novost se v IR pojavi intervju z znanim kulturnim ustvarjal-cem (Rafael Podobnik). » Leta 1998, ko je izšla samo ena dvojica številka, postane glavni urednik Jože Janež. Obsežna številka ima kar 190 strani. Enega pomembnejših in odmevnejših uvodnikov (Križa ustvarjalnosti in neodmevni prostor) sploh je prispeval Jože Čar. Številka prinaša prispevke o Čipkarskem festivalu, rudniku leta 1966, zgodovini, znamenitih ljudeh, zanimivostih na Idrijskem in Cer-kljanskem, predstavitev knjig in poročila. » Leta 1999 izideta dve številki. V prvi naletimo na večji intervju z gledališkim igralcem Ivanom Rupnikom.

Objavljen je prvi članek na temo preobrazbe novega placa v Idrji. Uvedena je nova rubrika Mnenja. V številki 2/1999 je drugi članek o Mestnem trgu (Podrecca), večji blok o Banski Štiavnici, prejšnja rubrika Razmišljanja se je razširila v Esej. »Letnik 2000 nadaljuje s kontekstom prejšnjega. V intervjuju je predstavljen dr. Franjo Kordiš. Literatura in likovna priloga sta posvečeni pomembnemu hrvaškemu književniku, deloma tudi idrijskemu rojaku, Luku Paljetku. V številki 2/2000 najdemo obsežen blok o dediščini in vizijah Idrje. Druge rubrike so Esej, Literatura, Likovna priloga, Mnenja, Ljudje in njihov čas, Zgodovina, Spomini, Zanimivosti, Predstavitve, Poročila. Karmen Simonič Mervic je objavila Kazalo IR 1991–1999. Opazimo, da je naklada IR padla s 1000 na 800 izvodov! » V številki 1/2001 je Rafael Terpin objavil enega od številnih člankov o idrijskih ulicah in hišah. Na serijo Terpinovih člankov (Anton Kos, 1996 (deloma); Ulica svete Barbare, 1997; Novi plac, 1999; Zgornja Gasa, 2001; Spodnja Gasa, 2002) posebej opozarjam iz treh razlogov: ker se mi zdi pomembna, ker še ni doživela ustreznega odmeva in ker si zasluži celovito objavo v knjigi. Omeniti velja še dva temeljna literarna eseja: Zorka Velikajneto o literaturi Jožeta Felca in Aleša Čarja o Andreju Lutmanu. » Leta 2002 je oblikovalec postal Marjan Močivnik, kar se opazi v nekoliko spremenjenem videzu revije (po »rumenemu« se začne »sivo« obdobje IR). Izideta dve obsežni številki (197 in 176 strani). V uvodniku je zapisan aktualen koncept revije – odprta revija za družbena, kulturna in zgodovinska vprašanja Idrjskega in Cerkljanskega. Poudarjena sta dva temelja, na katerih so zgrajeni IR – Mestni muzej (izdajatelj) in avtorji (ustvarjalci). Številka 1/2002 je sicer posvečena 100-letnici idrijske realke, prinaša pa še druge, že uveljavljene vsebine: zgodovino, intervju (Darinka Soban), esej, literaturo in likovno prilogo, mnenja, kulturne znamenitosti, naravne znamenitosti, okolje, predstavitve in poročila. V številki 2/2002 najdemo nekaj prispevkov s simpozija Kulturna dediščina v geologiji, rudarstvu in metalurgiji, Idrja, 17–21. 6. 2002. » Končajmo s številko 1/2003. V intervjuju je predstavljena gledališka igralka Mira Lampe Vujičić. Objavljena sta še dva prispevka z že zgoraj omenjenega simpozija. Večji blok prikazuje idrijsko sakralno likovno dediščino. Predstavljena sta Damir Feigel in Henrik Freyer. Navedimo še sedanji uredniški odbor: Jože Bavcon, Samo Bevk, Jože Čar, Jože Janež (glavni urednik), Robert Jereb, Janez Kavčič, Ivana Leskovec (odgovorna urednica), Karmen Simonič Mervic, Klemen Pust, Ksenija Šabec in Anton Zelenc.

26 Leta 2006 bodo IR doživeli 50 let!

Muzej so vodili

STRAN 22 OD 24

Zmago Logar

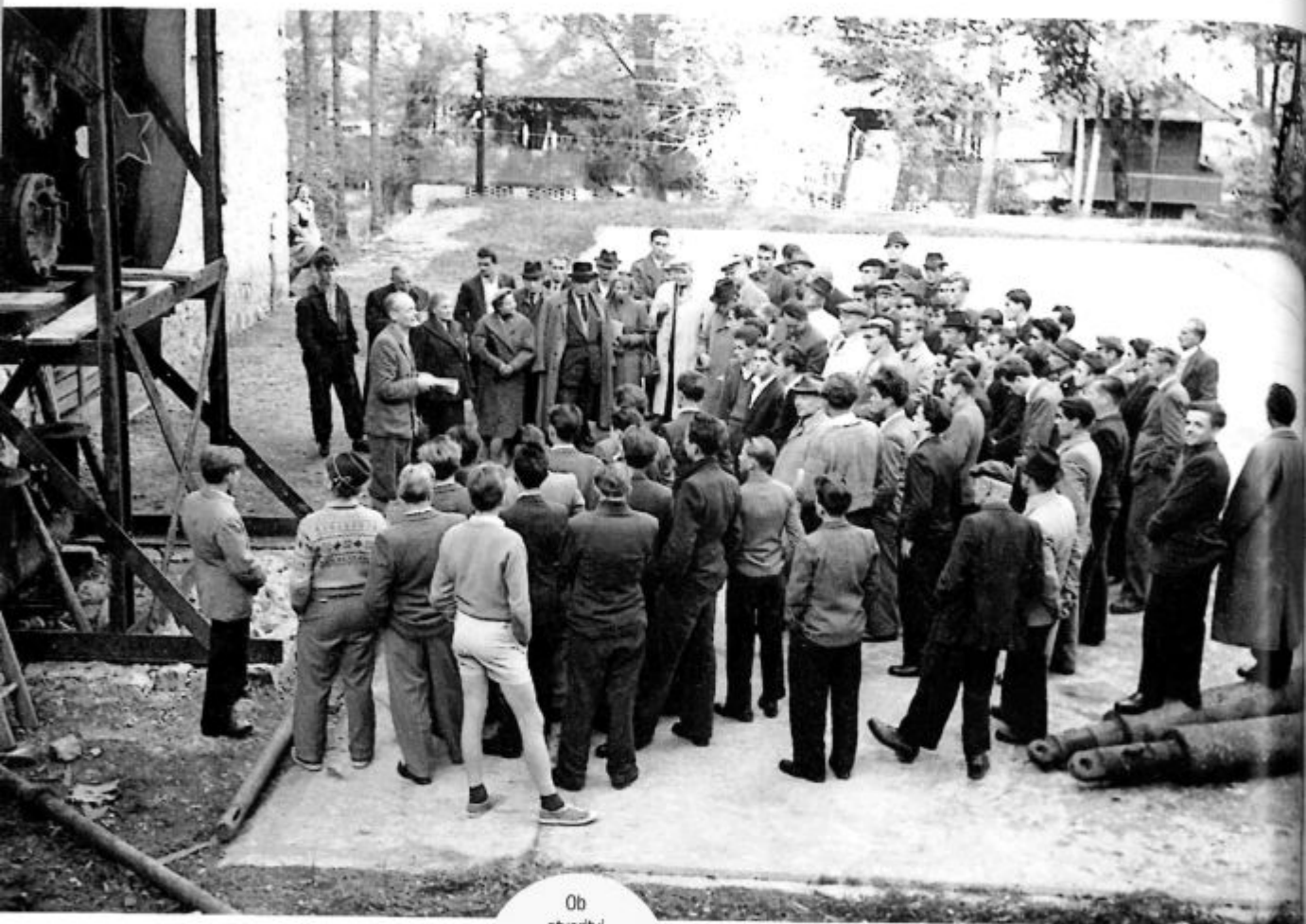
univ. dipl. inž. kemijske tehnologije

Spomini na očeta, Srečka Logarja, prvega direktorja muzeja v Idriji

Srečko
Logar govori ob
otvoritvi kamšči,
9. 10. 1954.

Za vršilca dolžnosti direktorja Idrijskega muzeja je bil oče imenovan z odločbo Ljudskega odbora mestne občine Idrija 7. oktobra 1953. Kot ravnatelj je nastopil službo 1. 8. 1955. Teh dogodkov se ne spominjam, ker sem bil premajhen. Seveda pa sem pozneje kot samoumevno sprejel dejstvo, da je oče v službi v muzeju in da dela v gradu. Moji prvi spomini v zvezi z muzejem so, ko je oče zbiral različne predmete, danes bi rekli etnološke, stare umetnostne, doma in v bližnji okolici in jih odnašal v muzej. Sledi spomin na zbirko orožja, ki je bila shranjena v okroglem severovzhodnem stolpu. Kot fanta me je močno privlačila, a mi je oče prepovedal zahajati tja. Če nas je otroke dobil tam, smo jo jadrno popihali, doma sem jih pa slisal, tudi s palico vzgoje. Veliko dela je imel z zbiranjem gradiva za Pimatovo zbirko. Pogosto je sodeloval z različnimi ljudmi, predvsem s pokojnim rudniškim inženirjem Ivanom Gantarjem. Njuna zasluga je bila, da pri urejanju mestnega parka, ko so odstranili cerkev sv. Barbare, niso podrli stropa kripe in je zasuli. Na to, da sta v tistem času uspela, je bil močno ponosen. Velikokrat sem bil z očetom, ko je vodil obiskovalce po muzejskih zbirkah in glasno razlagal. Tako sem si zapomnil razlage in pozneje nemalokrat sam vodil obiskovalce skozi mineraloško zbirko, Pimatovo sobo itd. Velik vtis je name naredila posoda z živim srebrom in plavajočo železno kroglo. Takrat so obiskovalci živo srebro še lahko potipali in se prepričali, da je krogla zares težka. Kljub opozorilom je živo srebro kdaj pa kdaj poškodovalo kak prstan. Očetova pripoved o takih dogodkih je bila zanimiva, a kako se je izmazal, ne vem. Vedno pa je, ko je odpiral pokrov, opozarjal obiskovalce na točnost zlata in srebra v živem srebru in na to, da snamejo prstane. Še nečesa se spominjam. Mulci, predvsem iz Riž, so tekmovali, kdo bo uspel s kamnom razbiti več šip na gradu. Metali so kamenje čez Nikovo, kar je daleč in še zadeti je treba. Seveda so delali škodo. Oče je enkrat zasačil dečka, ki je razbil šipo. V preprosti naivnosti ga je odvelkel na postajo milice, ki je bila takrat še v mestu. Hotel je prijaviti škodo. Miličniki pa so mu razložili, da ne sme izvajati nasilja nad mladostniki osebami in da naj bo vesel, če ga starši ne bodo ovadili. Seveda je doma negodoval nad oblastjo, ki ne zna preprečiti, da mulci ne bi delali škode. Kaj ga lomijo šele »ta drugi.« Danes je seveda vse drugače, takrat se starši niso pritožili. Malo ga je pa vseeno skrbelo – represivno oblast je jemal skrajno resno, saj je imel veliko izkušenj še izpred vojne. V poznih petdesetih letih sta z dr. Romanom Savnikom iz postojnskega inštituta za raziskovanje kra-

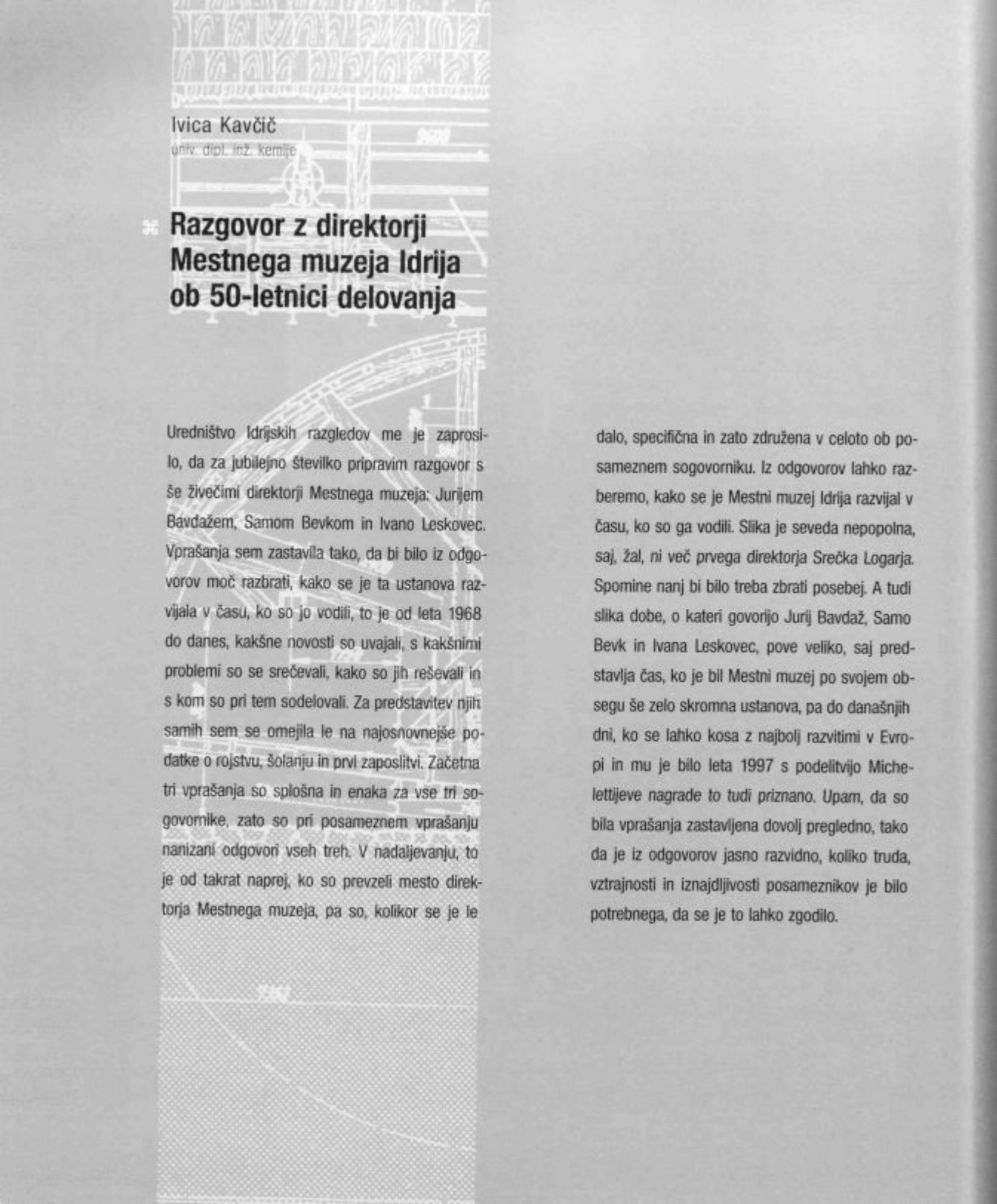

Ob
otvoritvi
kamšti,
9. 10. 1954. Zada
se lepo vidi
Mejca.

sa začela organizirati jamarstvo v Idriji. Vključil se je verjetno zato, ker sta ga planinstvo in jamarstvo vedno privlačila. Iz teh aktivnosti se je razvil močan jamarski klub, ki je bil tesno povezan z muzejem. Seveda sem capljal in hodil z očetom naokrog. Rad je delal z mladimi, posebno če so kazali zanimanje za naravo. In bilo je kar nekaj takih v jamarski družbi, ki so bili zelo uspešni študenti in pozneje uspešni tudi v svojem idrijskem okolju. O iskanju Ravenske jame bi lahko napisali posebno zgodbo. » Začetka izhajanja Idrijskih razgledov se spominjam, ker sem jih moral raznašati naročnikom po Idriji. Da bi bila cena čim nižja, so imeli navađen format in slab papir. Vem, da je hodil po Idriji in zbiral denar po podjetjih. Vsebinsko se je nagibal k tehnični in naravoslovni usmerjenosti časopisa. O dogajanjih v uredniškem odboru doma ni prav veliko govoril. Bil je urednik, pisal je prispevke in prosil someščane zanje. Člani uredniškega odbora in tudi muzejskega odbora so pomagali. Pozneje so prišli mlajši in Idrijski razgledi so se razvijali. Spominjam se, kako je negodoval, ker so se mu zdele slike mladega idrijskega slikarja Rafka Terpina preveč moderne in jih ni razumel. Objavljene so bile kljub temu. » Zanimivo se mi zdi, da je cenil čipkarstvo in se zavedal tudi gospodarskega, ne samo etnološkega pomena te obrti. Kot muzealec in turistični delavec je sodeloval pri organizaciji prvih Čipkarskih festivalov v Idriji in promociji idrijske čipke. Dogajalo se je seveda v Mejci. In kako je bil nervozen, če je grozilo slabo vreme! Zanimivo je, da je že takrat gledal na turizem kot na gospodarsko priložnost Idrije. » V nekem intervjuju za časopis je oče opisal samega sebe: »Že ob rojstvu me je poljubila trma.« Kako mu je to prišlo na misel, ne vem, bilo pa je res. In še nekaj, bil je skoraj samouniče valno pošten. Zato lahko rečem, da sta bila Muzej in Idrijski razgledi tudi njegova otroka. Kot mladenič sem bil kar ljubosumen na njegovo razdajanje. Danes razumem in sem ponosen. Silno vesel je bil Valvasorjeve nagrade, priznanja za svoje življenjsko delo. Leta 1969 se je upokojil po padcu v Pološki jami pod Rdečim robom. » Mestni muzej Idrija se je od skromnih in revnih začetkov razvil v strokovno in prijazno organizacijo, ki ima kaj pokazati. Lahko zaključim, da bi bil na dosežke zadnjih let ponosen tudi moj oče.

Ravnatelj
Mestnega muzeja
razkazuje lastnosti
živega srebra obis-
kovačkama, okrog
leta 1960.

Ivica Kavčič

univ. dipl. inž. kemije

Razgovor z direktorji Mestnega muzeja Idrija ob 50-letnici delovanja

Uredništvo Idrijskih razgledov me je zaprosilo, da za jubilejno številko pripravim razgovor s še živečimi direktorji Mestnega muzeja: Jurijem Bavdažem, Samom Bevkom in Ivano Leskovec. Vprašanja sem zastavila tako, da bi bilo iz odgovorov moč razbrati, kako se je ta ustanova razvijala v času, ko so jo vodili, to je od leta 1968 do danes, kakšne novosti so uvajali, s kakšnimi problemi so se srečevali, kako so jih reševali in s kom so pri tem sodelovali. Za predstavitev njih samih sem se omejila le na najosnovnejše podatke o rojstvu, šolanju in prvi zaposlitvi. Začetna tri vprašanja so splošna in enaka za vse tri sogovornike, zato so pri posameznem vprašanju nanizani odgovori vseh treh. V nadaljevanju, to je od takrat naprej, ko so prevzeli mesto direktorja Mestnega muzeja, pa so, kolikor se je le

dalo, specifična in zato združena v celoto ob posameznem sogovorniku. Iz odgovorov lahko razberemo, kako se je Mestni muzej Idrija razvijal v času, ko so ga vodili. Slika je seveda nepopolna, saj, žal, ni več prvega direktorja Srečka Logarja. Spomine nanj bi bilo treba zbrati posebej. A tudi slika dobe, o kateri govorijo Jurij Bavdaž, Samo Bevk in Ivana Leskovec, pove veliko, saj predstavlja čas, ko je bil Mestni muzej po svojem obsegu še zelo skromna ustanova, pa do današnjih dni, ko se lahko kosa z najbolj razvitimi v Evropi in mu je bilo leta 1997 s podelitvijo Michelettijeve nagrade to tudi priznано. Upam, da so bila vprašanja zastavljena dovolj pregledno, tako da je iz odgovorov jasno razvidno, koliko truda, vztrajnosti in iznajdljivosti posameznikov je bilo potrebnega, da se je to lahko zgodilo.

Osnovni podatki o rojstvu, šolanju in zaposlitvi

Jurij Bavdaž * Rojen je bil 4. 9. 1928 v Kanalu ob Soči, osnovno šolo je obiskoval v Kanalu, nato licej v Gorici, kjer je maturiral leta 1947. Vpisal se je na Pedagoško akademijo v Ljubljani – smer zgodovina. Po končani akademiji je bil februarja 1955 razporejen za učitelja na osnovno šolo v Idrji. Od leta 1960 do 1965 je bil zaposlen na Inštitutu za delavsko gibanje v Ljubljani, od 1965 do 1966 kot referent za šolstvo na občini Idrja, od 1966 do 1967 ponovno na osnovni šoli v Idrji, nato od 1968 do 1987 kot direktor Mestnega muzeja Idrja. Z mesta direktorja je leta 1987 odšel v pokoj. Za svoje delo je dobil leta 1987 visoko republiško priznanje – Valvazorjevo nagrado ter Pimatovo nagrado občine Idrja.

Samo Bevk * Rojen je bil 27. 8. 1956 v Ljubljani. Osnovno šolo je obiskoval v Idrji. Leta 1975 je maturiral na Gimnaziji Junja Vege v Idrji. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je študij zgodovine in umetnostne zgodovine sklenil z diplomom leta 1980. V oddelku Mestnega muzeja Idrja v Cerknem se je zaposlil še kot absolvent leta 1979 in nato redno leta 1980. Leta 1986 je bil imenovan za direktorja Mestnega muzeja v Idrji, kjer je ostal do leta 1995. Leta 1994 je bil izvoljen za župana občine Idrja. Na tej funkciji je ostal do leta 1997. Dvakrat zapored leta 1996 in leta 2000 je bil izvoljen za poslanca Državnega zbora Republike Slovenije. To funkcijo opravlja tudi danes.

Ivana Leskovec * Rodila se je v Cerknem leta 1960. Osnovno šolo je obiskovala v Cerknem, gimnazijo pa v Idrji, kjer je maturirala leta 1979. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je študirala etnologijo in zgodovino. Diplomirala je leta 1984 z nalogo Cerkno in Cerkljani 1910–1945, za katero je prejela študentsko Prešemovo nagrado. Istega leta se je zaposlila kot kustosinja etnologinja v Mestnem muzeju Idrja. Mesto direktorice je prevzela leta 1995. To dolžnost še vedno opravlja.

Vprašanja za vse tri sogovornike

Kaj je bil glavni razlog, da ste se po končani srednji šoli odločili za študij zgodovine oziroma etnologije?

Jurij Bavdaž: Čas, ko sem se odločal za nadaljevanje študija po končani maturi leta 1947, je bil izjemen. Po koncu druge svetovne vojne je bilo v Kanalu ob Soči kot tudi drugod na Primorskem zaradi načrtnega 25-letnega italijanskega zatiranja in preganjanja slovenske inteligence veliko pomanjkanje izobraženih ljudi. V interesu oblasti je bilo, da se to čimprej nadoknadi. Zato je občina objavljala razpise za štipendije predvsem za dveletni študij na Pedagoški akademiji v Ljubljani, med drugim tudi za zgodovino. Snov me je zanimala, pa tudi štipendija je bila zelo ugodna in zato sem se vpisal.

Samo Bevk: Zgodovina me je že od nekdaj zanimala. Že v osnovni šoli je bil to eden mojih priljubljenih predmetov. Sicer pa sem kar nekaj časa razmišljal, da bi se vpisal na Visoko šolo za oblikovanje v Zagrebu. Prav zaradi veselja do slikarstva sem se odločil tudi za študij umetnostne zgodovine. Za zgodovino pa so me navdušili moji profesorji, predvsem Lojze Švab, Janez Kavčič in Anica Štucin. Na fakulteti pa me je s svojimi predavanji navdušil dr. Metod Mikuž, ki je predaval novejšo zgodovino, od tod tudi moje zanimanje za drugo svetovno vojno. Profesor Mikuž je bil po osnovni izobrazbi teolog, duhovnik, pred vojno je bil osebni tajnik nadškofa Gregorija Rožmana. Med vojno se je priključil narodnoosvobodilnemu gibanju. Doktoriral je tudi iz zgodovine. Izredna osebnost. Zanimivo je bilo, da so v prejšnjem sistemu njegova predavanja na velikonočni ponedeljek, iz spoštovanja do cerkvenega praznika, vedno odpadla. Poleg novejša zgodovine pa sem zelo rad poslušal predavanja iz grške in rimske zgodovine in umetnosti.

Ivana Leskovec: Kot šolar in dijak sem bila »vsestranski«¹ otrok. »Ležali«² so mi tudi naravoslovni predmeti. V osnovni šoli sem veliko časa preživela pri matematičnem krožku z učiteljem Maksom Pagonom, ki je bil izjemen pedagog. Z etnologijo sem se srečala v 3. letniku gimnazije, kjer se nas je sku-

pina dijakov odločila in z nalogo o življenjskih šegah in navadah sodelovala v tekmovanju Znanost mladini. Z nalogo nismo dosegli nič pomembnega, je pa to bila vez do skupine študentov Filozofske fakultete, ki je v tistem poletju zbirala gradivo o partizanskem gospodarstvu na Cerkljanskem. Z mentorji s fakultete in Slovenskega etnografskega muzeja so živeli v Labinjah, Počah, Trebenčah, mi pa smo jim pomagali vzpostavljati kontakte na terenu in tudi zbirati gradivo. S tem gradivom so bile postavljene osnove Cerkljanskega muzeja. Po tistem sem pogosto svoj del delovnih počitnic preživela v muzeju.

Kje in na kakšnem mestu ste bili zaposleni, preden ste nastopili mesto direktorja Mestnega muzeja? Kaj vam je iz tistega obdobja ostalo najbolj v spominu?

☞ **Jurij Bavdaž:** Po končanem študiju zgodovine na Pedagoški akademiji sem bil leta 1955 razporejen za učitelja na osnovno šolo v Idriji. Zelo me je zanimala zgodovina delavskega gibanja, zato sem se veliko pogovarjal s starimi rudarji, predvojnimi komunisti, kot je bil Janez Krašnar, ustanovitelj komunistične partije leta 1919 v Idriji, ki je imela takrat okrog 500 članov in je bila ena najmočnejša v Julijski Krajini, pa z Martinom Likarjem, ki je bil najbolj izobražen politik – rudar. Imel je shranjeno vso tedanjo literaturo. To je bila skupina rudarjev, ki ni pristopila k tretji internacionali, rekli so jim poldrugl (nekaj med drugo in tretjo internacionalo). Z njimi sem se pogovarjal tako o politiki, kot tudi o tehnologiji in rudniku. Spoznal sem tudi Dragotina Gustinčiča, ki je bil šest mesecev direktor konzumnega društva v Idriji, pa Ivana Regenta in še druge. Sodeloval sem z Inštitutom za delavsko gibanje v Ljubljani, kar je bil razlog, da so me povabili k sebi v službo. Službo sem sprejel leta 1960 in ostal tam do leta 1965. Nato sem se vrnil v Idrijo in bil eno leto referent za šolstvo na občini. Leta 1966 sem šel ponovno na osnovno šolo, kjer sem učil zgodovino, in nato 1968 za direktorja na Mestni muzej.

☞ **Samo Bevk:** Moja prva zaposlitev je bila v Mestnem muzeju v Idriji. Tu sem se zaposlil že leta 1979 kot absolvent in po letu dni nastopil redno službo kustosa za novejšo zgodovino v muzejskem oddelku v Cerknem. Imel sem srečo, da so ravno v tistem času v slovenskih muzejih pospešeno zaposlovali predvsem kustose za zgodovino narodno-osvobodilne borbe. Muzeji so bili takrat na splošno kadrovsko zelo šibko zaseleni, kustose bi, če malo pretiravam, prešteli na prste ene roke. Moja mentorica je bila zgodovinarica Anica Štucin, ki me je vpeljala v skrivnosti muzejskega dela ter navdušila za raziskovanje lokalne zgodovine. Takratni ravnatelj muzeja, Jurij Bavdaž, pa me je že v gimnazijskih in študentskih letih vpeljal v galerijsko dejavnost. Sicer pa smo že kot otroci radi zahajali na grajsko dvorišče in se igrali na starih rudniških strojih, občudovali nagačenega medveda in druge živali ter se čudili, kako je mogoče, da železna krogla plava

na živem srebru. » Ob nedeljah sem se v prostorih muzeja kot osnovnošolec redno udeleževal tradicionalnih srečanj članov filatelističnega društva. Tako sem tudi spoznal prvega ravnatelja Srečka Logarja, ki je vodil filatelistični krožek na osnovni šoli.

Ivana Leskovec: Uradno sem začela službovati v Mestnem muzeju v Idriji avgusta 1984, pred tem pa sem tu delala kot študentka in dijakinja. Moje začetne teme so bile čipke, ki pa sem jih iz previdnosti prepuščala ravnatelju Juriju Bavdažu, začela sem zbirati gradivo o cerkljanskih laufarjih, ukvarjala sem se s splošnimi etnološkimi temami predvsem na Cerkljanskem. Veliko sem delala z obiskovalci in mislim, da nas je vse idrijske muzealce na tem področju ogromno naučil Jurij Bavdaž. Zanj so bili gosti sveti in ta odnos do njih – spoštovanje oz. upoštevanje njihovih želja, potreb, zahtev – je prenesel tudi na nas. To znam še posebej ceniti danes, ko na svoje delo gledam z mesta direktorice te pomembne kulturne ustanove. » Med strokovne uspehe svojega začetnega obdobja z neskromnostjo štejem najprej svojo diplomsko nalogo nato pa plodno in učinkovito ter vsestransko sodelovanje z osnovno šolo v Cerknem. Izvajanje projekta »Raziskovanje načina življenja v vaseh na Cerkljanskem« je bilo rezultat zamisli njihove učiteljice zgodovine Vido Bajt, ki sem mu etnološke prvine dodala jaz. V projektu so se nama pridružili še slavisti, fotografi, likovniki pa tudi zunanji sodelavci – filmarji. Z nostalgijo se spominjam dni, preživetih na terenu v Zakrižu, Policah, Labinjah in Zakojci, v družbi z otroki in Vido Bajt, Slavico Bric, Marijo Jež, Rafkom Terpinom. Rezultat našega dela so bile lepe »šolske« razstave v Cerkljanskem muzeju in publikacije, ki smo jih ob tem izdajali.

Kako ste se odločali za prevzem direktorskega mesta v Mestnem muzeju? Kdo vas je predlagal oziroma je imel pri tem odločilno besedo?

Jurij Bavdaž: Direktor sem postal leta 1968. Takrat sem bil tajnik ZKO Idrija, profesor Vinko Cuderman pa predsednik. Ker se je bil tedanji direktor muzeja Srečko Logar nenadoma hudo poškodoval v Pološki jami, je bilo treba hitro ukrepati. Profesor Cuderman mi je rekel, naj prevzamem mesto direktorja v muzeju. Njegovo pobudo sem sprejel brez posebnih pomislekov. Postopek je stekel brez težav.

Samo Bevk: Tisti, ki so takrat odločali, so očitno imeli dobro mnenje o mojem sedemletnem delu v muzeju. V tistem času sem začel z organizacijo Muzejskih večerov, bil pobudnik ustanovitve Muzejskega društva Idrija, iz mrtvila smo ponovno obudili idrijske razglede. Za svoje delo sem že leta 1984 dobil nagrado Občine Idrija. Kolikor vem, sta me takrat odločilno podprla Lojze Švab, ki je bil predsednik SZDL, in, če se ne motim, Vi, gospa Ivica Kavčič, takratna predsednica Skupščine občine Idrija. Dobil sem tudi soglasno podporo Muzejskega sveta. Seveda pa je bila v končni fazi odločitev moja. To ni bilo tako enostavno, kot je videti danes, imel sem komaj 30 let in potrebno je bilo tudi nekaj korajže.

Ivana Leskovec: Odločitev, da se prijavim na mesto direktorice Mestnega muzeja Idrija, je padla čez noč. Zakaj pa ne, sem si rekla. Po 10-letnem delu kustosa in v stalni vpetosti tudi v organizacijsko delo muzeja in posebej oddelka v Cerknem se mi je zdelo, da vidim toliko stvari, ki jih je treba postaviti, da se s tem lahko soočim oz. delo nadaljujem tam, kjer ga moj predhodnik končuje, obenem pa ga lahko tudi nadgradim. Delo v stroki je seveda s tem šlo v drugi plan. Tega ne gre na glas obžalovati, saj sem se zavestno odločila za nekaj drugega. Vsega skupaj oz. hkrati se pač ne da početi. Pogrešam le to, da delovno mesto etnologa ni moglo biti nadomestno zapolnjeno in je zato delo muzeja v tem pogledu zelo okrnjeno.

☞ **Jurij Bavdaž – direktor
od 1968 do 1987**

**Kako ste prevzeli dolžnost direktorja
v Mestnem muzeju? Vam je prejšnji direktor
Srečko Logar predal posle? Kakšne spomine
imate nanj?**

☞ Primopredaje seveda ni moglo biti, saj je bil Srečko Logar zelo težko poškodovan in se nikoli več ni povsem pozdravil. Edino napotilo, ki mi ga je dal kasneje, je bilo povezano s kripto cerkve sv. Barbare. Zadolžil me je, da naredim vse, da se krita odkoplje, ker da so v njej grobovi neznanih rudarjev. Sicer pa mi je v spominu ostala predvsem njegova izjemna delavnost in skromnost. V vseh letih direktorovanja je imel samo 17 dni dopusta. Varčeval je prav pri vsem. Nobenega nepopisanega papirja se ni smelo vreči v smeti, dopise so pošiljali na poštinih dopisnicah, ker je bilo to ceneje, vsak telefonski razgovor je bilo treba zabeležiti v posebno knjižico, in to zelo natančno: kam se je telefoniralo in koliko časa je pogovor trajal. Ko me je kasneje obiskal in je videl, da ni več knjižice, je bil dobesedno ogorčen. Zelo se je zavzemal za ohranitev starih objektov, kot je npr. rudniški magazin. Rekel mi je, da je imel zaradi tega nekaj sitnosti pri oblasteh, pa se je izmazal tako, da jim je rekel: »Tako so mi ukazali v Ljubljani.«

Kakšno je bilo takrat stanje v Muzeju?

☞ Muzej je bil takrat občinski. Vse je bilo zelo siromašno. Župan je sicer imel posluh za lokalno zgodovino, a sredstev ni bilo in smo v bistvu životalili. Občina nam je zagotavljala le minimum sredstev za plače, od tega pa samo še 10 % za materialne stroške. Edini vir za najnujnejše vzdrževanje objektov – gradu, Franje, Tiskarne Slovenija – je bila vstopnina od Franje. Cerkljani so nam zato očitali, da se sredstva iz Franje prelivajo v Idrijo, med drugim tudi za tiskanje Idrijskih razgledov, kar pa ni držalo, saj smo zaradi izdajanja Idrijskih razgledov imeli vsi zaposleni v Muzeju tedaj za 10 % nižje plače. Tudi kadrovska je bila ustanova zelo siromašna. Bil sem ravnatelj in obenem edini strokovni delavec z višjo izobrazbo. Vsi ostali – oskrbniki, vzdrževalec, čistilka, administratorka in računovodkinja – so bili pomožni delavci le z najosnovnejšo izobrazbo. Arhivar Ludvik Kovačič je bil zaposlen za 4 ure samo zato, da je reševal arhiv. Kadrovsko stisko sem začel reševati tako, da sem angažiral nadarjene gimnazijske dijake, med prvimi so bili Karmen Hladnikova, Črtomir Knap in Cveto Koder.

V kakšnem stanju so bili v začetku vašega direktorovanja muzejski objekti? Kako ste se lotili reševanja?

Stanje rudniških tehniških objektov in spomenikov je bilo katastrofalno. V Idriji jih 40 ali celo 50 let ni nihče vzdrževal. Ko sem se zaposlil v Muzeju, se je kamšt zaradi bočnega pritiska Smukovega griča začela rušiti, v gradu se je pojavila lesna goba. Poskrbeti je bilo treba za ohranitev Partizanske bolnice Franja in Tiskarne Slovenija. Franja bi se z vstopnino sicer lahko sama vzdrževala, ne pa tudi tiskarna, saj ni imela nobenega dohodka. Vstopnina v gradu je bila komaj dovolj za to, da smo ogrevali majhno pisarno, ki je bila obenem tudi depo, in vzdrževali grajsko streho, največkrat kar tako, da smo pobirali bobrovce s streh idrijskih rudniških objektov. Ob vsem tem sem zadovoljen, da v letih mojega direktorovanja v muzeju nismo dopustili, da bi propadel en sam objekt zgodovinske dediščine v naših krajih. Pri reševanju so mi bili v veliko pomoč Muzejski svet in njegov prvi predsednik inženir Ivan Gantar. Nasploh sem veliko sodeloval z gospodarskimi podjetji, predvsem z Rudnikom. Tudi midva sva sodelovala pri razkrivanju skrivnosti izdelave cinobra. Sicer sem pa dobival veliko moralno pa tudi strokovno pomoč od eminentnih obiskovalcev. Prvi rektor ljubljanske univerze, profesor strojništva dr. Albert Struna, se je živo zanimal za naše objekte, predvsem za kamšt in klavže. Ko je videl, kako propada kamšt, me je najprej ozmerjal češ, kakšni smo Idrijčani, da pustimo propadati te slovenske piramide. Zadevo si je ogledal poznan strokovnjak za potrese profesor dr. Ribnikar in po tehtnem premisleku predlagal takšno rešitev problema, da se objekt s presekom loči od pobočja. Naredili smo tako, kot je predlagal, in kamšt je bila rešena. Ko se je v gradu začela pojavljati hišna goba in je kazalo, da se bo vse podrlo, saj se je goba zelo hitro širila po ometu in se je strop v oddelku glasbene šole kar sesul, sem se obrnil na specialistko, kolegico Stano Hočvarjevo na Republiškem zavodu za gozdno in lesno gospodarstvo Ljubljana. Po njenem nasvetu smo vrgli ven ves nosilni les in vllili betonske plošče. Na srečo goba ni prizadela strešne konstrukcije, ker je pod streho zelo zračno. Problem so bile tudi strehe na objektih. V Franji so bile barake pokrite z bukovimi deskami, in kamši in klavžah pa z lesenimi škodlami – šinklini. Vse to je pod vplivom vremenskih razmer začelo propadati. Šel sem v Pinus Rače pri Mariboru. Tu so bukov les impregnirali z bitumnom pod pritiskom pare. Impregnirani bukov les je bil idealen za razmere v Franji, kjer je

bilo veliko vlage. Tako impregnirane deske še danes, po 30 letih, držijo, čeprav so razmere zdaj, ko je tam več svetlobe, manj ugodne. Kemik, ki je nasledil Hočvarjevo, mi je povedal, da smo tak način impregnacije bukovega lesa v Sloveniji iznašli celo prej kot Američani!

Zadeve v zvezi s financiranjem so se kasneje spremenile. Kdaj in kako?

Korenito so se razmere v kulturi spremenile po letu 1970 s sprejemom nove jugoslovanske ustave, ki je dala veliko več samostojnosti republikam, in z ustanovitvijo republiške in občinskih kulturnih skupnosti. Takrat se je število zaposlenih v kulturi v Sloveniji naenkrat povečalo za 5-krat. Seveda ne povsod enako – odvisno od pomembnosti ustanove in od agresivnosti vodstva. V goriškem muzeju se je npr. število zaposlenih zvišalo od 2 na 12. V Idriji je bilo vse odvisno od razpoložljivega kadra. Namestili smo prva kustosa. To sta bila Tomaž Pavlič in Samo Bevk.

Na novo ste uredili oddelek muzeja v Cerknem. Čigava je bila pobuda? Kako ste zadevo izpeljali?

Pobuda je prišla od organizacije Zveze borcev iz Cerknega in naše muzejske sodelavke profesorice zgodovine Anice Stucin. Zamišljeno je bilo, da bi Cerkno dobilo muzej NOB, kjer bi se obiskovalci Franje lahko ustavili in dobili dodatne informacije o partizanski saniteti. Ko je bila zgrajena nova osnovna šola, so se učenci in učitelji izselili iz stavbe nekdanje sodnije in se preselili v nov šolski objekt. Tedaj so sicer govorili, da je stara stavba v slabem stanju, v resnici pa je bila odlično grajena v skladu s predpisi, sprejetimi po katastrofalnem ljubljanskem potresu. Ko je bila prazna, smo se enostavno vselili in začeli urejati zbirke. Največji problem je bil seveda spet denar. Ker ga ni bilo, smo muzej urejali udarniško. Vsa mizarska dela je opravil naš hišnik Jože Gantar, Zveza borcev pa je honorirala zidarja. Najprej je bila postavljena razstava partizanske sanitete. Bila je zelo kakovostna, saj je akcijo vodil sam dr. Volčjak, sodelovali pa so še drugi, dr. Franja, dr. Pavla in številni sanitetci, ki so darovali svoje osebne predmete za postavitve razstave. V Cerkijanskem muzeju sem postavil še eno razstavo, na katero sem zelo ponosen. To je bila razstava o razvoju elektroindustrije v Cerknem od Rempoda do Ete. Pri njeni postavitvi smo z Eto izvrstno sodelo-

Udeleženci
slikarske kolonije
pred hotelom Nanos
v Idriji poleti 1973.
Drugi z desne:
Avgust Čemigoj.

vali. Kompletni arhiv Rempoda in Ete so mi pripeljali v muzej. Jaz pa sem čez zimo pregledal arhivsko gradivo in oblikoval vsebinsko zasnovo postavitve. Tedaj sta še živela prvi direktor Rempoda Štrukelj in njegov pomočnik Kranjc, s katerima sem se dolge ure pogovarjal in črpal dragocene informacije za razstavo. Eta je zagotovila sredstva za postavitve, za pol leta mi je dala na razpolago tehnika, ki je vodil zbiranje predmetov. Pokrila je tudi vse materialne stroške za postavitve razstave. Na tej razstavi smo prikazali popolno sliko razvoja Ete. Zelo sem prizadet in razočaran, da je zdaj od obeh razstav ostalo razstavljenih le kakšnih 10 % eksponatov.

Oba vaša sodelavca, kasnejša direktorja Mestnega muzeja, Samo Bevk in Ivana Leskovec, mi pripovedujeta o tem, da ste imeli izjemen odnos do obiskovalcev in ste tak odnos privzgojili tudi njima. Mi lahko poveste kaj več o tem?

☞ Da, obiskovalci so bili zame vedno najvažnejši. Brez njih bi bil muzej nepotreben. V časih, ko so se jih drugi otepali, saj so imeli z njimi le delo, sem jih v Idrijo, kolikor je le bilo mogoče, privabljal. Od obiskovalcev sem se tudi veliko naučil, pomagali so mi razvozlati marsikakšen strokovno zahteven problem. Nekatere sem že omenil. Spomnim se npr. nekega profesorja iz Gradca. Prišel je vprašat, kako je s klavžami, ker da so v Avstriji ohranili smo dvojce, z nami pa kar 50 let niso imeli stikov. Posadil sem ga v avto in ga odpeljal na Idrijske in Belične klavže. Ko je videl, kako so ohranjene, je bil presunjen. Povedal je tudi, da naše – Mrakove klavže prekašajo avstrijske tako po estetskem videzu, kot tudi po statiki. Direktor španskega rudnika Almaden mi je poslal v španščini napisano študijo o zgodovini Almadena itd. Zelo sem se trudil za pridobivanje obiskovalcev, zlasti iz drugih držav. 3–4 mesece na leto sem vsako soboto in nedeljo spremljal po 2–3 avtobuse obiskovalcev – največ iz italijanske province Emilie Romagnie – v Franjo. V Idrijo je takrat prihajalo do 6000 Italijanov letno. Vsak je takrat tu tudi kosil, zato je bila to zlata doba za idrijsko gostinstvo.

Na vašo pobudo je v začetku sedemdesetih let skupščina občine Idrija proglasila Divje jezero za muzej v naravi, kot prvi tovrsten muzej v Sloveniji. Kako je prišlo do te zamisli?

Jurij Bavdaž je veliko časa posvetil delu z mladimi obiskovalci muzeja, 70. leta 20. stoletja.

☞ Pobudo za to je dalo Prirodoslovno društvo v Ljubljani, s katerim sem dobro sodeloval tudi zaradi žene Marje, biologinje. Na obisk v Muzej je prišel predsednik društva Ivan Vadnal in rekel, da imajo zamisel, da bi Divje jezero postalo prvi muzej v naravi. Za zamisel sem se takoj navdušil, saj je bilo Divje jezero za Idričane že od nekdaj kraj posebnega pomena. To je bil pilotski projekt, ki je moral med drugim rešiti tudi vprašanje estetike informativnih tabel, da bi jih čim manj moteče postavili v naravno okolje. Trajalo je skoraj dve leti, da smo izbrali prave, trpežne materiale in izdelali napise, ki so nato postali vzorčni za vso Slovenijo. Glavna dela sta opravila strokovnjaka z Zavoda za spomeniško varstvo iz Ljubljane, inženir Franc Vardjan in inženir Baldomir Svetličič. Ne samo, da sta se odločala o strokovnih vprašanjih, delala sta tudi fizično od 8. do 16. ure ter urejala stezo in stopnišče. Cestno podjetje iz Nove Gorice je po skici inženirja Vardjana uredilo odcep k Divjemu jezeru v Podroteji, parkirišče, Gozdna uprava in Krajevna skupnost Idrija pa most v Stanovcu.

Razrešili ste tudi vprašanje idrijskega krajevnega grba.

☞ V Idriji so sto let uporabljali napačen grb. Že Karel Treven, zadnji slovenski župan po prvi svetovni vojni, se v svojih spominih sprašuje, kateri grb je pravi, ali tisti z Merkurmjem ali tisti, ki je na občinski stavbi. Ta polemika se je nato nadaljevala in odpirala ob raznih priložnostih. Zdelo se mi je pomembno, da se to vprašanje razreši strokovno po pravilih heraldike. Zato sem se obrnil na strokovnjaka za heraldiko ali grboslovje profesorja Ferdinanda Tancika iz Ljubljane. On je zadevo temeljito proučil in o tem leta 1970 napisal članek v idrijskih razgledih. Od takrat naprej je točno znano, da je krajevni idrijski grb tak, da je na srebrnem ščitu antična podoba Merkurja (znamenje živega srebra), ki je oblečen v rdeč plašč.

Veliko ste se ukvarjali s čipkami, se pogovarjali s klekljavicami, organizirali razstave, imeli predavanja ob Čipkarskih festivalih in z vsem tem nedvomno vzbudili zanimanje za čipko. Kaj je bil glavni razlog za vaše tako veliko zanimanje za čipko?

☞ Pred mojim prihodom na mesto direktorja je bila v muzeju le rudniška zbirka, ki jo je zgledno uredil inženir Ivan Gantar. Drugih razstav ni bilo. Zato sem

Na zaledeneli poti v bolnico Franja, februar 1985.

se najprej lotil postavitve razstave o čipkarstvu. Takrat, okrog leta 1970, je bilo namreč čipkarstvo v Idriji v tako katastrofalnem stanju, da smo z razstavo želeli vsaj dokumentirati njegovo zgodovino. Bila je omejena le na najrevnejšo izvedbo iz ozkega risa. Risarka vzorcev Zorka Rupnikova mi je rekla, da je tedaj veljala ena sama zahteva: narisati vzorce za čipko primeme velikosti, ki naj zahteva čim manj ur dela. V Idriji je bilo tedaj vsega 20 klekljarič, ki so še znale klekljati staro čipko s širokim risom, medtem ko so jo v Žireh in Železnikih še vedno izdelovali. Problem upadanja znanja in zanimanja za čipko sem sprožil na Etnografskem muzeju v Ljubljani. Tedanji direktor dr. Boris Kuhar je bil zelo odprt človek in je čipko takoj vključil v program dela muzeja. Strokovno se je z njo pričela ukvarjati dr. Marija Makarovič, ki je v Idriji preživel kar cele 3 mesece. Skupaj z Etnografskim muzejem smo organizirali zelo odmevno razstavo v Ljubljani in jo nato preselili v Idrijo, kjer je še vedno, vendar zelo reducirana.

V času svojega direktorovanja ste pričeli v Mestnem muzeju tudi z založniško dejavnostjo. V okviru muzeja ste imeli celo tiskarno. Nam lahko poveste kaj več o tem?

Bili smo edini muzej s tiskarno in smo zato uživali velik ugled med muzealci. Imeli smo odličnega tiskarja in se nam je to plačalo. Imeli pa smo tudi veliko potreb, predvsem za galerijsko dejavnost – za razne kataloge, vabila itd. Tiskali smo celo kataloge za Narodno galerijo v Ljubljani. Letno smo npr. natisnili 50.000 izvodov zloženke za Franjo. Odlično sem sodeloval s člani partizanske sanitete, predvsem z dr. Petrom Galo in dr. Viktorjem Volčjakom. Leta 1983 smo izdali in založili njegovo knjigo »Partizanska bolnišnica Franja«. Natisnili smo jo v sodelovanju z Dravsko tiskarno v Mariboru v nakladi 8000 izvodov. To je bil obsežen projekt, ki mi je vzel veliko časa. Nešteto krat je bilo treba z dr. Volčjakom v Ljubljano in sploh urejati vsa mogoča opravila. Vendar mi ni žal, saj je to imenitna knjiga, ki je lahko vzor za to, kako se take knjige piše. Zadeva s tiskarno se je končala tako, da je svet Mestnega muzeja ugotovil, da tiskarna ne spada k dejavnosti muzeja. Štirje tiskarji so se priključili Ateleju za projektiranje in odpeljali s seboj ves strojni park, vreden po nekaterih ocenah za dva srednja mercedesa. Ni mi bilo vseeno in sem že kar težko čakal, da končam mandat, pri čemer me je veselilo, da se je za direktorsko mesto odločil Samo Bevk, s katerim sva imela vseskozi dobre odnose.

Več let zapored ste v Idriji organizirali mednarodno likovno kolonijo. V pripravi na razstavo so takrat v Idriji ustvarjali in nato razstavljali znani domači in tuji likovni umetniki, kar je prinašalo v naš kraj posebno kulturno vzdušje. Kdo je dal pobudo za kolonijo in katerih dogodkov v zvezi s tem se najraje spominjate?

Pobudo za organizacijo mednarodne likovne kolonije je dal pokojni akademski slikar, Idričan, Ivan Seljak - Čopič. Z njegovo pomočjo smo v naše rudarsko mesto privabili številne domače in slikarje iz drugih dežel: iz Avstrije, Italije in celo iz Japonske. Občina je prispevala sredstva za ureditev idrijske galerije po načrtih arhitekta Eli Likarjeve, muzej pa je skrbel za izvedbo. Pravzaprav sem zanj skrbel sam, le prvo leto mi je pomagal nekakšen organizacijski odbor. Čeprav so bili ti dnevi zame izredno naporni, so bila moja poletna druženja s slikarji eno najlepših obdobij mojega direktorovanja. To so bili izjemni dogodivljaji, ki so jih, žal, presekali tudi tragični dogodki, kot je tisti, ko se je slikar Dovjak na izletu v Trnovskem gozdu pri padcu v skalovju smrtno ponesrečil. Najpomembnejši udeleženec je bil slikar Avgust Černigoj iz Trsta. Prav na koloniji se je porodila zamisel, da bi pripravili retrospektivno razstavo njegovih del. In tako smo prav v Idriji Sloveniji prvi predstavili konstruktivistično gibanje v slikarstvu, ki je bilo dotlej spregledano. Pregledno razstavo del Avgusta Černigoja štejem med svoje največje uspehe v času svojega direktorovanja v muzeju. Razstava je nato gostovala v vseh glavnih muzejih moderne umetnosti v tedanji državi: v Moderni galeriji v Ljubljani, v Zagrebu, Beogradu in Trstu. Slikar Avgust Černigoj sam mi je poklonil največjo pohvalo v vseh 19 letih mojega muzejskega dela, ko je rekel, da bi bil brez Idrije slovenski konstruktivizem zamolčan.

☞ **Samo Bevk – direktor
od 1987 do 1995**

Kaj vam je ostalo najbolj v spominu iz prvih let, ko ste bili kustos v Cerkljanskem muzeju? Morda kaj v zvezi z bolnico Franjo, pa s samo zdravnico dr. Franjo Bojc - Bidovec, dr. Viktorjem Volčjakom in drugimi člani osebja in ranjenci? S čim ste se poleg Franje v Cerknem še ukvarjali?

☞ Že par let pred mojim prihodom v Cerkno leta 1979 je idrijski muzej pod vodstvom direktorja Bavdaža obnovil pritličje stare osnovnošolske stavbe. Pri obnovi so sodelovali tudi številni člani krajevnih organizacij Zveze borcev. Muzejski oddelk v Cerknem sem nato vodil od leta 1980 do 1987. Imel sem izredno srečo, da sem lahko osebno spoznal in potem tudi več let aktivno sodeloval z dr. Franjo in dr. Volčjakom. Zelo intenzivno je bilo sodelovanje, ko smo ob 40-letnici ustanovitve Partizanske bolnišnice Franja izdali obsežen zbornik, katerega urednik je bil dr. Viktor Volčjak. Dr. Franji sem pomagal pri zbiranju arhivskega gradiva za njene spomine, ki jih je izdala v knjigi Ni neskočnih poti. V arhivu sem takrat našel celotni dosje o sodnem procesu proti njej in dr. Volčjaku iz leta 1944, ki pa se je zanj srečno končal. To grenko izkušnjo je tudi podrobno opisala v svojih spominih. Zelo dobro se še danes razumem s partizansko zdravnico in častno občanko občine Idrija dr. Pavlo Jerina-Lah. Nikoli tudi ne bom pozabil poletnega jutra 1984. leta, ko smo se odpravili na ogled arheoloških izkopavanj v Divje babe pri Šebreljah. Upokojenemu ravnatelju cerkljanske osnovne šole Jožetu Štucinu je takrat na spolzki poti nesrečno spodrsnilo, padel je v prepad in se smrtno ponesrečil. Sicer pa je bilo delo v muzeju zelo zanimivo. Zbirali smo gradivo za muzejsko razstavo o tovarni ETA Cerkno, različne druge predmete in arhivsko gradivo, sodelovali smo z osnovno šolo, pogosto pa sem vodil šolske skupine in turiste v bolnišnico Franja. Posebej sem ponosen na svojo prvo razstavo o Partizanski bolnišnici Franja iz leta 1986. Izjemen podvig je vezan tudi na Partizansko tiskarno Slovenija, ko smo ob njeni 40-letnici usposobili strojnico in znameniti tiskarski stroj ter ponatisnili prvo številko Partizanskega dnevnika iz septembra 1944. Zelo zahtevno restavratorsko delo so opravili tiskarji iz časopisnega podjetja Delo. Številni presenečeni obiskovalci tiskarne, iz katere je zadišalo po sveži tiskarski barvi, so tako v roke dobili faksimile originalnega partizanskega časopisa.

Mesto direktorja Muzeja ste prevzeli leta 1987. V kakšnem stanju so bili takrat muzejski objekti grad, Franja, Tiskarna Slovenija, kamšt, klavže, idrijska hiša, Bevkova domačija in drugi? katerih problemov ste se najprej lotili in kako?

Objekti so bili vsi po vrsti potrebni temeljite obnove in revitalizacije. Se v najboljšem stanju sta bili Partizanska bolnišnica Franja in Tiskarna Slovenija, na drugih objektih so sicer občasno potekala manjša obnovitvena dela, vendar sredstev za celovito sanacijo ni bilo. Vodenje muzeja sem prevzel v času, ko se je Idrija že pripravljala na praznovanje 500-letnice mesta in rudnika živega srebra leta 1990. Skupščina občine Idrija je že leta 1986 imenovala organizacijski odbor, pripravili pa smo tudi dolgoročni program, ki je obsegal več spomeniškovarstvenih akcij. Poleg tega so potekale priprave na 100-letnico rojstva pisatelja Franceta Bevka in otvoritev njegove domačije v Zakojci. Tudi tu je muzej igral eno izmed vodilnih vlog. Predvsem sem najprej pripravil temeljito inventuro stanja. Skupaj s sodelavci, pristojnimi institucijami in zunanjimi sodelavci smo pričeli pripravljati projektno dokumentacijo, pridobivati ustrezna upravna dovoljenja ter se prijavljati na razpise za pridobivanje republiških in državnih sredstev. Uredil sem tudi lastništvo za večino muzejskih objektov in spomenikov, ki smo jih imeli v upravljanju. Že leta 1988 smo pričeli temeljito obnovo idrijskega gradu Gewerkenegg, na Cerkljanskem pa smo s finančno pomočjo slovenskega elektrogospodarstva na novo elektrificirali bolnišnico Franja s širšo okolico. Izredno pomemben je bil natančen geodetski posnetek celotne soteske Pasice z vsemi bolnišničnimi objekti, ki smo ga izdelali slabo leto pred veliko naravno nesrečo v Franji. Bil je osnova za vsa nadaljnja sanacijska dela.

Največji problem v času vašega direktorovanja je bil nedvomno reševanje Franje po katastrofalnem udaru kamenja in peska v sotesko Pasice januarja 1989. Takrat sva tudi veliko sodelovala. Kaj mislite, kako bi bilo, če bi se ta nesreča dogodila danes, bi se še reševalo s tako solidarnostjo kot takrat?

Sanacija Partizanske bolnišnice Franja me je zaposlovala polno leto in pol, vse do junija 1990, ko smo spomenik ponovno odprli za obiskovalce. Toda obremen je bil to čas, ko smo vodili

največ spomeniškovarstvenih in drugih muzejskih akcij istočasno. Danes še sam ne vem, kako mi je vse to uspelo. Prav gotovo je bila v veliki meri prisotna izjemna naklonjenost pristojnih na vseh ravneh tako za projekt Franja, kot tudi za projekte v okviru 500-letnice Idrije in rudnika. Povsod sem imel odprta vrata in to ugodno klimo sem stoodstotno izkoristil. Za sanacijo Franje sta bila ustanovljena republiški odbor, ki ga je vodil predsednik SZDL Jože Smole, in operativni odbor, ki ste mu predsedovala vi, gospa Ivica Kavčič, predsednica takrat še skupne občine Idrija. To je bil izjemno zahteven organizacijski in strokovni podvig, ki smo ga nadvse uspešno zaključili. Se posebej sem bil prijetno presenečen nad odzivom ljudi doma in v tujini, zlasti v zamejstvu, nad solidarnostno akcijo za zbiranje sredstev za obnovo. Več kot tretjino vseh sredstev za obnovo so prispevali posamezniki in organizacije iz zamejstva in tujine. Težko je ocenjevati, kaj bi se zgodilo s solidarnostno akcijo danes, prav gotovo je tako široko in uspešno ne bi več mogli organizirati. Posebej mediji so se izkazali, saj za oglaševanje niso zaračunali niti dinarja. Kako uspešna je bila akcija, pove podatek, da je bilo na račun Mestnega muzeja Idrija nakazanih 1854 nakazil posameznikov, podjetij, društev, šol, političnih organizacij in krajevnih skupnosti ter občin, za katerimi je po moji oceni stalo okrog 100.000 posameznih darovalcev.

V vašem času ste v muzeju uvedli kar nekaj pomembnih novosti. Med drugim ste preselili stare rudniške stroje v stavbo jaška Frančiške. Odločilno vlogo je pri tem delu odigrala ekipa bivših rudniških delavcev pod vodstvom Rafaela Mlakarja. Kako ste prišli do te zamisli? Kako ste se dogovarjali z vodstvom rudnika? Je bilo pri sami selitvi in rekonstrukciji veliko problemov in kakšni so bili le-ti?

Priprave na selitev starih rudniških strojev so se pričele že leta 1988, kar je bilo tesno povezano z velikopotezno sanacijo gradu. Kot najbolj idealna nova lokacija se je pokazal jašek Frančiške, posebej zaradi dejstva, da je bila tam leta 1895 montirana Kleyeva pama črpalka, ki danes slovi kot največji še ohranjen pami stroj v Evropi. Rudniška uprava nam je šla naproti in z direktorjem mag. Markom Cigaletom sva ves čas mojega direktorovanja zelo dobro sodelovala. Odločilno za uspešno selitev, začeli smo jo pomladi 1990, pa je bilo oblikovanje ekipe

upokojenih idrijskih rudarjev pod vodstvom Rafaela Mlakarja, ki je potem več kot deset let nepretrgoma delala, najprej preseljevala in kasneje restavrirala stare rudniške naprave. Ko je Mlakar pristal na sodelovanje, je sestavil ekipo, v kateri so bili poleg njega še Aleksander Mohorič, Srečko Tratnik in Albin Vihtelič. Naprave smo preselili na parkirišče pred gradom, potem pa na območje jaška Franciške, kjer smo prvi dve dvorani z restavriranimi stroji za obiskovalce odprli leta 1992. Strokovno je pri obnovi sodeloval konservator Tadej Brate z Zavoda RS za varstvo naravne in kulturne dediščine. »Problemov je bilo veliko, toda z izjemno iznajdljivostjo ter odličnim znanjem različnih obrtnih veščin so bili Mlakar in njegovi tovariši kos vsem nalogam.

Kustos
Samo Bevk
z obiskovalci
v Partizanski
bolnici Franja,
24. 6. 1983.

Urejanje gradu je bila velika preokupacija že vaših predhodnikov in še naprej zaposluje tudi sedanjio direktorico Ivano Leskovec. V času, ko ste bili vi direktor, pa je bila narejena najboljšežnejša prenova. Lahko opišete, kaj vse ste naredili in kako ste pridobivali finančna sredstva? Takrat je bil minister za kulturo naš rojak Sergij Pelhan. Je bila njegova pomoč odločilna? Kako gledate na to danes, ko ste poslanec in ste bliže sistemu odločanja oziroma dodeljevanja sredstev?

☞ Za prenovu gradu je bilo potrebno pripraviti najbolj osnovne stvari. Naročil sem izdelavo konservatorskega programa ter projektne dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja. Konservatorski program sta izdelala arhitekt Brane Zbačnik in umetnostni zgodovinar Robert Červ z Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice, projekte pa projektantska podjetja, ki so izšla iz nekdanjega idrijskega Ateljeja za projektiranje – Kamšt, Unia in Elpro. Ko smo imeli razčiščene vse konservatorske in programske dileme, je bilo na vrsti zbiranje denarja. Tudi posredno. Tako je občina zagotovila tri stanovanja za preselitev stanovalcev. Idrijska podjetja, Kolektor, Lesna industrija in Rotomatika, so imela na svojem plačilnem spisku dva zidarja, ki sta bila stalno zaposlena z obnovitvenimi deli. To posrečeno rešitev je vpeljal že moj predhodnik Jurij Bavdaž. »Prenova gradu je bila zasnovana zelo širokopotezno, nič več ni šlo za posamezna nujna vzdrževalna dela, temveč za celovito prenovu z natančno izdelanim programom. Grad smo tako rekoč na novo »zidali«, potrebno je bilo zamenjati vse lesene konstrukcijske elemente z armiranobetonskimi ploščami in statično sanirati objekt. Ostale so samo še gole stene, vse drugo pa smo zgradili na novo. »Sredstva sta do leta 1990 prispevali občinska in republiška kulturna skupnost, nekaj pa je bilo lastnih muzejskih sredstev. Prav gotovo je bila odločilna pomoč našega rojaka Sergija Pelhana, predsednika Kulturne skupnosti Slovenije v obdobju od 1986 do 1990. Pelhan je bil nato v letih 1993–1996 tudi minister za kulturo. »Odlično sem sodeloval tudi z drugimi ministri, dr. Andrejem Capudrom, Bonutom Šukljutom in dr. Janezom Dularjem. Prav z vsemi sem odpiral nove muzejske pridobitve. Poleg gradu in Franje smo namreč v času mojega vodenja muzeja odprli še Bevkovo domačijo v Zakojci. Velik del so realizirali že pred tem, saj so zgradili nadomestno hišo za stanovalce Bevkove domačije. Drugi večji spomeniškovarstveni projekti so bili še sanacija Brusovih in Putrihovihi klavž na Belci, prekritje Idrijskih klavž ter obnova znamenite idrijske kamšti. Pri obnovi slednje nam je uspelo skoraj nemogoče, orjaško leseno kolo se je po skoraj polstoletnem mirovanju ponovno zavrtelo. »Kot poslanec lahko danes pomembno vplivam na odločitve, povezane s posameznimi investicijami v družbeno infrastrukturo, posebej na področju kulture, saj sem bil predlagatelj dveh zakonov o kulturnem tolarju. Ministrstvo za kulturo je v obdobju od 1997 do 2003 za obnovo nepremične kulturne dediščine prispevalo okro-

Govor ob
predstavitvi
zbornika Idrjska
obzorja na gradu
Gewerkenegg,
16. 4. 1993.

gilih 300 milijonov tolarjev. V občini Cerkno je bilo iz državnega proračuna financiranih sedem objektov v višini 75 milijonov tolarjev, v občini Idrija pa osemnajst objektov v skupni višini 224 milijonov tolarjev, večina z naslova zakona o kulturnem tolarju. Za obdobje od 2004 do 2008 je v zakonu rezerviranih 787 milijonov tolarjev. Od višine deleža lokalne skupnosti in (ne)pripravljene dokumentacije lastnikov spomenikov ter objektov pa bo odvisno učinkovito črpanje sredstev.

V obnovljenih prostorih ste na novo postavili tudi razstave. Kakšen je bil osnovni koncept nove razporeditve, kaj ste opustili, kaj postavili na novo, kdo vse je sodeloval pri zasnovi in realizaciji, kaj vam je povzročalo največ težav?

☞ Najbolj opazni posegi so bili obnova čelne grajske fasade ter prenova dvorišča, notranjih fasad z odprtjem arkad in rekonstrukcija poslikave. Pred posegi je bilo potrebno izseliti vrsto strank, kar je bilo povezano tudi z denarjem. Velik del prostora smo v gradu pridobili z izselitvijo stanovalcev v druga stanovanja, Idrjskega arhiva in muzejskih depojev v stavbo stare osnovne šole, na staro pošto pa smo kasneje preselili tudi podjetje Varnost. » Pritličje gradu je bilo namenjeno prireditvam na prostem, trgovski in gostinski ponudbi ter muzejski recepciji in sanitarijam. Žal trgovski lokali niso zažive- li, mislim pa, da bo muzejsko gostišče kmalu ponovno odprto. Uspešno so se uveljavili tudi Grajski večeri, poletne prireditve, ki sem jih zasnoval leta 1992. » Prvo in drugo nadstropje je bilo namenjeno muzejskim razstavam. » Še posebej sem ponosen, da je razstava v prvem nadstropju o Idriji in rudniku, ki smo jo odprli maja 1995, že čez dve leti dobila pomembno evropsko nagrado za najboljši tehniški

Slovesnost
ob 400-
letnici vodnega
kanala – rak,
5. 9. 1996.

muzej stare celine. Na tem projektu smo začeli delati leta 1990 in po petih letih dokončali razstavo, ki se razteza na več kot 800 m². Bilo mi je v veliko čast in zadovoljstvo, da sem lahko vodil in sodeloval v tem projektu ter imel pri tem zelo dobre sodelavce. Tu mislim predvsem na muzejska kolega in kustosa zgodovinarja Janeza Kavčiča in etnologinjo Ivano Leskovec, geologinjo Martino Pišljari in prof. dr. Jožeta Čarja, arhitektko in oblikovalko razstave Hedviko Petrič ter lektorico Slavico Makuc - Bric. Izdali smo tudi muzejski zbornik z naslovom Idriska obzorja, pri katerem so sodelovali Rafael Bizjak, mag. Marko Cigale, prof. dr. Jože Čar, Ivica Kavčič, Janez Kavčič, dr. Franjo Kordiš, Branko Korošec, Ivana Leskovec, dr. Jože Pfeifer, Slavica Pavlič, Janez Pirc, Martina Pišljari, Rafael Terpin in dr. Marija Verbič. » Leta 1995 in 1996 sem kot direktor muzeja in župan (od decembra 1994 do oktobra 1995 je Samo Bevč obenem opravljal funkcijo direktorja muzeja in župana občine Idrija, op. I. K.) vodil tudi prenovo glasbene šole v grajskih prostorih. V ta namen smo prenovili velik del podstrešja, šola je dobila večnamensko dvorano, muzej pa vrsto novih prostorov. Tu smo združili sredstva šolskega in kulturnega ministrstva, občinska proračunska in lastna muzejska sredstva. Investicija je bila takrat vredna več kot 120 milijonov tolarjev.

Dejavnost muzeja je strokovno in tudi po obsegu raznolika in zahtevna. Kako se je v času, ko ste bili vi direktor, Mestni muzej spreminjal organizacijsko in kadrovske? Katere sodelavce ste pridobili in kakšne naloge ste jim poverili? S katerimi zunanjimi strokovnjaki ste največ sodelovali?

Dejavnost muzeja je res zelo pestra od strogo muzejskega, do raziskovalnega in pedagoškega dela. Značilnost našega muzeja je tudi, da ima zelo veliko obiskovalcev ter izjemno veliko objektov, ki jih je potrebno vzdrževati. Bi pa rad izpostavil en vidik muzejskega poslanstva. Ena glavnih nalog je pozitiven odnos do obiskovalcev. Obiskovalec muzeja je »kralj«. Tak odnos do muzejskih obiskovalcev, turistov, šolskih skupin in drugih smo vsi strokovni delavci podedovali od svojega predhodnika Bavdaža. Muzej brez obiskovalcev ni vreden skoraj nič in prav zaradi tega ni bil med prenovo gradu niti en dan zaprt. Uvedel pa sem tudi »totalni umik«, to je odprtost vse dni v letu od 1. januarja

Župan občine Idrija Samo Bevč, državna sekretarka Ministrstva za šolstvo in šport Tea Valenčič in minister za kulturo RS dr. Janez Dular odpirajo prenovljene grajske prostore glasbene šole in muzeja, 23. 9. 1996.

do 31. decembra. Spominjam se, da smo celo med sanacijo bolnišnice Franja leta 1989 do vhoda v sotesko Pasice pripeljali na ogled več kot 3000 turistov iz Nizozemske. » Kadrovske se je muzej oblikoval za časa direktorja Jurija Bavdaža. Pri tem je imela pomembno vlogo zgodovinarica Anica Štucin, ki je opravljala tudi delo honorarne kustosinje in je prvih nekaj let vodila cerkljanski oddelek muzeja. Prav ona se je zelo zavzemala za kadrovske okrepitve muzeja. Prvi kustos je bil Tomaž Pavšič, kmalu zatem sem dobil službo jaz, kustosinja Ivana Leskovec pa je prišla v muzej leta 1984. Ob upokojitvi direktorja Jurija Bavdaža leta 1987 se je kot kustos za starejšo zgodovino v muzeju zaposlil Janez Kavčič. Leta 1994 je na mesto Tomaža Pavšiča, ki je postal konzul RS v Trstu, v muzej prišel zgodovinar Darko Viler. Moram povedati, da smo bili odličen kolektiv. Ob mojem odhodu oktobra 1995 so bili v muzeju zaposleni še: računovodkinja Nastja Oblak, tajnica Marija Pavšič, hišnik Slavko Kunc, snažilki Velinka Žilič in Slavica Bohar ter oskrbniki bolnišnice Franja in Tiskarne Slovenija Roman Obid, Marjan Peternelj in Albin Skok. » Poleg tega smo imeli še celo

vrsto zunanjih sodelavcev, ki sem jih večinoma imenoval že kot sodelavce pri muzejski razstavi Pet stoletij rudnika in mesta. Pri spomeniškem varstvu sem največ sodeloval z gradbenim inženirjem Borisom Rajkovičem, gradbenikom Ljubomirjem Carlom, elektroinženirjem Francem Hitljem, statikom Vojkom Mlakarjem ter drugimi strokovnjaki Ateleja za projektiranje iz Idrije. Sodelavci so bili še Franc Vardjan, Stojan Ribnikar, Darij Humar, Brane Zbačnik, Rudi Pergar in številni drugi. » Na različnih drugih področjih so sodelovali Danilo Šuligoj, Viktor Prezelj, Zdravko Stravs, Janko Kenda, Franc Hvala, Franc Pavšič, Janko Prelovec, Jožko Janež, Nande Rupnik, Jože Rupnik, Rudi Skočir, Cveto Koder, Milan Trušnovec, Franjo Jereb idr.

Ustanovili ste Muzejsko društvo. Od kje je prišla pobuda, kakšna je bila osnovna zamisel o njegovem delovanju? V kakšno smer mislite, da bi se moralo razvijati?

☞ Muzej je imel toliko zunanjih sodelavcev in pristnih prijateljev, da sem po zgledu iz nekaterih drugih okolij predlagal ustanovitev Muzejskega društva. Društvo je bilo ustanovljeno 12. marca 1986, na ustanovnem sestanku se je zbralo 36 ljubiteljev muzejstva in muzejske dejavnosti. Njegov namen je bil združiti vse tiste prebivalce idrijske občine, idrijske in cerkljanske rojake in druge zainteresirane osebe, ki so bili pripravljeni sodelovati pri varstvu naravne in kulturne dediščine ter pri razvoju muzejske dejavnosti v občini. Prvi predsednik je postal dr. Franjo Kordiš, podpredsednik Milan Trušnovec, tajnica Ivana Leskovec, blagajničarka Fani Hvala, člani izvršnega odbora pa smo bili Jurij Bavdaž, Samo Bevk, Anica Božič, dr. Jože Čar, dr. Jože Pfeifer, Janez Kavčič, Vili Makuc, Tomaž Pavšič in Anica Štucin. Društvo je imelo že v prvem letu delovanja 10 ustanovnih in 55 rednih članov. » Muzejsko društvo je odigralo zelo pomembno vlogo tudi pri oblikovanju predloga programa ob 500-letnici rudnika živega srebra in mesta Idrija. Predlog je bil pripravljen na dveh sejah posebne skupine Muzejskega društva Idrija 6. novembra in 18. decembra 1986, ki so jo sestavljali dr. Franjo Kordiš, dr. Jože Čar, Tomaž Pavšič, Jurij Bavdaž, Vojko Božič, Lidija Kleindienst, Ivana Leskovec in Samo Bevk. Program je potem dopolnila in sprejela Skupščina občine Idrija, predsednica odbora za proslavo 500-letnice pa je postala Ilica Kavčič. Ko danes pogledam ta program, lahko zagotovo potrdim, da je šlo za pomemben dokument, ki je dolgoročno zaščitl kulturni program

mesta Idrija in občine kot celote. » Mislim, da lahko Muzejsko društvo Idrija postane naša kulturna vest, zato sem bil zelo vesel njegove zadnje pobude, s katero je opozorilo na nekatere aktualne načrte lokalne politike v zvezi z izrabo prostora v mestu Idrija ter probleme tehniške dediščine po dokončnem zaprtju rudnika. Nujno je, da društvo tudi v bodoče posega v aktualno dogajanje na lokalni ravni.

Začeli ste z Muzejskimi večeri, ki še danes zelo uspešno potekajo. Ste imeli takrat v mislih, katere teme bi prvenstveno obravnavali?

☞ Muzejske večere sem zasnoval leta 1984 in pripravil program za 12 sezon vse do leta 1995. V tem okviru smo organizirali različna predavanja ter okrogle mize s področja kulture in znanosti. Sprva je bil poudarek na krajevni zgodovini, zgodovini medicine, arheologiji, etnologiji, varstvu naravne in kulturne dediščine, muzeologiji, naravoslovju, geologiji, gozdarstvu. Muzejski večeri so bili tudi uvertura v proslavljanje častitljivega poltisočletnega jubileja rudnika in mesta leta 1990. Njihov namen je bil dvigniti in prebuditi zgodovinsko zavest, zamisliti se nad narodovo bogato preteklostjo in za hipec ulti vsakdanjku in pehanju za materialnimi dobrinami, obenem pa opozoriti na probleme spomeniškega varstva in muzejstva ter popularizirati ti dve dejavnosti. Ti večeri so brez dvoma popestrili utrip kulturnega življenja v Idriji, ljudje pa so s številčno udeležbo plebiscitarno odločili in potrdili, da je bila pobuda na mestu in da jim ni vseeno, kakšen je naš odnos do kulturne dediščine in našega nadaljnjega kulturnega razvoja. Program smo širili tudi na druge teme, širše zgodovinske, pa tudi na okoljevarstvena in razvojna vprašanja, s katerimi se je soočala Slovenija v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. » Kot predavatelj sem najprej povabil domače strokovnjake, idrijske rojake in tesne sodelavce muzeja, kasneje pa tudi uveljavljene strokovnjake in znanstvenike z različnih področij. Denarja za organizacijo ni bilo na pretek, predavateljem smo pokrili le potne stroške in dnevnico, vrsto let pa smo jih obdarjali z grafikami, ki nam jih je podaril akademski slikar Rafael Terpin. Pokrovitelj in sponzor Muzejskih večerov je bila od vsega začetka družba Kolektor iz Idrije. Danes gre že za pravo »institucijo«, sodelovati na njih je čast in vprašanje prestiža. Tudi zato se predavatelji zlahka odzovejo vabilu kustosa Darka Vilerja, ki je za menoj prevzel organizacijo Muzejskih večerov.

Pomemben del muzeja je publicistična in založniška dejavnost. Posebno mesto pri tem imajo Idrjski razgledi, izhajajo pa še druge pomembne publikacije. Kako ste reševali finančne probleme, ki so pri tem nastajali? Ste imeli še kakšno zamisel, ki je morda niste uspeli uresničiti, pa se vam zdi pomembna?

- ☞ Leta 1986 je bil na pobudo nekaterih urednikov oblikovan nov uredniški odbor Idrjskih razgledov. Revija je bila takrat kar nekaj let v resni krizi. Glavni urednik je postal dr. Jože Čar, z njim sem ves čas tvorno sodeloval, sam pa sem prevzel mesto odgovornega urednika. Literarni urednik je postal Jožko Janež. Isto leto smo izdali trojno številko zbornika (1984–1986), število naročnikov je s 140 naraslo kar na okrog 700 in zbornik je bil v celoti razprodan. Revijo smo tematsko popestrili, uvedli smo literarni del in likovne priloge, spremenili smo njen format in jo notranje na novo uredili. Kot sponzorje smo pritegnili idrijska podjetja Kolektor, Iskro in Lesno industrijo ter nekatere druge. » V okviru petstoletnice je že leta 1986 Soško gozdno gospodarstvo izdalo monografijo dr. Franja Kordiša Idrjski gozdovi skozi stoletja. V istem obdobju smo v muzeju začeli z bogato založniško dejavnostjo. Najpomembnejše izdaje so bile knjige Janeza Kavčiča Prva slovenska realika, dr. Jožeta Pfeiferja Zgodovina idrijskega zdravstva, najuspešnejša pa je bila fotomonografija dr. Rafaela Podobnika Osojna Primorska, saj je bila celo ponatisnjena. » Predstavitev Podobnikove fotomonografije smo leta 1989 organizirali na 11. obzorju rudnika in je bila deležna izjemne medijske pozornosti. Tudi to je bila moja ideja, kajti leto pred tem sem v Idrjskih razgledih objavil članek Odprimo idrijski rudnik javnosti. Prvo tovrstno idejo pa sta že leta 1980 na Svetu Mestnega muzeja Idrija predstavila takratni direktor muzeja Jurij Bavdaž in rudniški strokovnjak dr. Jože Čar. Za muzejsko predstavitev rudniškega podzemlja je bil odločilen sestanek pristojnih strokovnjakov 12. septembra 1988, na katerem smo v celoti podprli ideje o usposobitvi dela rudnika za ogled in ukrepe za zavarovanje tehniške dediščine Rudnika živega srebra. Že čez nekaj let je rudnik odprl Antonijev rov, kar je bila nova prelomnica v našem odnosu do bogate rudarske dediščine.

Kot poslanec se zelo zavzimate za to, da bi prišla Franja, pa tudi Idrija, na seznam svetovne kulturne dediščine pri UNESCO. Kakšni so izgledi danes?

- ☞ Ob izidu svoje knjige Franja – muzej človeške plemenitosti sem decembra 1999 v okviru poslanske pobude slovenski vladi predlagal, da prične s postopkom vpisa Partizanske bolnišnice Franja na Seznam svetovne dediščine pri Unescu. Vlada je pobudo sprejela in že leta 2000 je bila Franja vpisana na t.i. poskusni seznam svetovne dediščine. Tri leta smo trdo delali na tem projektu, pripravili obsežen elaborat za nominacijo, vendar smo na priporočilo poznavalcev tik pred zasedanjem komiteja za svetovno dediščino pri Unescu v Parizu julija letos kandidature umaknili. Razlog je bilo negativno mnenje nemškega strokovnjaka dr. Christoph Machata iz Kölna, uradnega ocenjevalca projekta, ki vpisa iz meni nerazumljivih razlogov ni podprl. Umik predloga nam omogoča, da bomo v naslednjih dveh ali treh letih kandidature dodatno utemeljili in poskušali znova. Med drugim bomo organizirali mednarodno ekspertno konferenco in poskušali prepričati strokovnjake, da vpis Partizanske bolnišnice Franja podprejo. » Optimist sem zaradi tega, ker nam je švedski strokovnjak Bengt O.H. Johansson iz Stockholma leta 2001 v fazi priprave elaborata podal pozitivno mnenje in se zavzel za njen vpis. » Glede druge kandidature, to je rudarskega mesta Idrije, ki je na poskusni liste svetovne dediščine že od leta 1994, pa bo potrebno spodbuditi pristojne na državnem nivoju, da se na novo oblikuje skupina strokovnjakov, ki bo pripravila zahtevno dokumentacijo in pričela postopek za vpis ter ga privedla do odločanja na Komiteju za svetovno dediščino pri Unescu. Obenem pričakujem tudi jasno stališče lokalnih idrijskih oblasti do tega projekta, saj brez sodelovanja občine ne moremo pripraviti tako zahtevnega projekta. Na potezi sta torej država in občina. Projekt pa smo že podprli na posvetovanju Muzejskega društva Idrija letos spomladi. V Idriji imamo dovolj strokovnjakov in znanja, da lahko elaborat za kandidature uspešno pripravimo.

**Ivana Leskovec – direktorica
od leta 1995**

Ko ste prevzeli vodenje Mestnega muzeja, ste nekatere projekte nasledili, druge pa zastavili po lastni iniciativi. Nam lahko predstavite prve in druge in poveste, kako ste premagovali težave?

36 S prihodom novega direktorja se seveda svet ni postavil na glavo. Ob odhajanju Sama Bevka sem videla veliko stvari, ki jih je bilo potrebno pripeljati do konca, ob tem pa graditi nove. Med tiste nadaljevalne spada vsekakor na prvem mestu skrb za objekte, v katerih delamo in ki jih tudi prezentiramo kot spomenike kulturne dediščine. To je v prvi vrsti Partizanska bolnica Franja, ki zaradi klimatskih in geografskih razmer, v katerih se nahaja, zahteva neprestano vzdrževanje in obnavljanje, posebej pa veliko strokovne angažiranosti. Tu so neprestano prisotna vprašanja o bolj ali bolj pravilnih postopkih konserviranja in restavriranja stavbne dediščine. Zlasti se je to pokazalo ob preverjanjih oz. ocenjevanjih Franje v postopku za njen vpis na Unescovo listo dediščine. Odpirale so se številne dileme o načinih konserviranja in spoznanja, da se mi s tem vsekakor nezadostno ukvarjamo. Slovenska stroka nasploh. Dejstvo je tudi, da smo ob kandidaturi Franje za Unesco spoznali, da sami nismo kos vsemu. Za tak projekt, kot je vpis spomenika na listo svetovne dediščine, rabimo več denarja, ekipo strokovnjakov in zunanje sodelavce – specialiste, ki se s tem stalno ukvarjajo, a jih mi nimamo. Naslednji je grad. V njem smo od 1996 do danes pridobili nekaj nepogrešljivih prostorov, namenjenih obiskovalcem, katerih število se je v zadnjem desetletju bistveno povečalo – primemo urejeno recepcijo in muzejsko trgovino ter sanitarije, nove razstavne prostore v 2. nadstropju za stalno razstavo o življenju na Idrijskem v 20. stoletju in pravkar urejene prostore za občasne razstave v kleti oz. pritličju muzeja. Tu so stroji in naprave ter lokomotive iz zapuščine Rudnika živega srebra – razstave, odprte v letih od 1996 do 2000 –, ki spadajo v sklop oddelka tehniške dediščine. Zdaj je v delu največji in edini še neobnovljeni stroj z nekdanjega grajskega dvorišča – Kleyeva črpalka. Klejevko smo začeli restavrirati in jo postavljati na mesto, kjer je nekoč že stala in obratovala, letos, ko se je občina Idrija odločila, da bo bistveno zmanjšala sredstva, namenjena muzeju za vzdrževanje dediščine. Delo je vendarle steklo zahvaljujoč vodstvu Rudnika živega srebra, ki je akcijo podprl na račun obnove stavbe jaška Franciške. Bistvena razlika v primerjavi s prejšnjimi leti je, da strokovna dela opravlja-

mo z lastnim kustosom, specialistom za tehniško dediščino, in nismo v vsem odvisni od zunanjih strokovnjakov. Leto 2003 je tudi leto, ko je stekla že zdavnaj zastavljena obnova Kanomejskih klavž. Projekt je podprt s finančnimi sredstvi iz kulturnega tolarja Ministrstva za kulturo. Svoj delež pa bodo prispevale tudi Soške elektrarne iz Nove Gorice, ki bodo objekt uporabile za zajezitev za svojo malo hidrocentralo. Zelo sem si prizadevala za ureditev delovnih razmer v Cerkljanskem muzeju, saj sem jih poznala iz lastnih izkušenj. V kleti so se nekdaj sprehajale miši, na podstrešje je pozimi metel sneg, po celi stavbi, ki je bila seveda neogrevana, je pozimi puščala voda, prostori za razstave so bili slabo osvetljeni itd. Leta 1998 smo začeli s celovito obnovo. Občina Cerkno, ki je sicer to investicijo vodila, me je imenovala za vodjo gradbenega odbora. Hiša je bila v celoti, razen kleti, obnovljena do konca leta 2001. Odločitev, da gremo v podoben projekt kot v Idrji, kjer sta skupaj muzej in glasbena šola, se je izkazala za pravilno tudi v Cerknem, kajti le tako je bilo moč zbrati dovolj denarja za obnovo hiše (Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Občina Cerkno in muzej). Pri skoraj vseh obnovitvenih delih v gradu in v celoti pri obnovi Cerkljanskega muzeja sem se srečevala s problemom razstav, ki so bile v muzeju že postavljene in smo jih zaradi sanacijskih del podrl, potem pa postavili nove. Prenove prostorov smo se lotili zato, ker za razstavno dejavnost niso bili več primerni oz. so bili celo nevarni, ker niso bili ogrevani, ker je bila slaba razsvetljava itd. Prenova prostorov je priložnost tudi za nove sodobnejše muzeološke in oblikovalske postavitve, kot tudi nove vsebinske zasnove. To nenazadnje od nas terja čas, predvsem pa obiskovalci. No, in v nove prostore so novi kustosi postavili nove razstave. Pri tem je potrebno poudariti, da je v besedi in sliki ostalo zabeleženo vse, kot je bilo, in da so se predmeti iz razstavnih samo preselili v depojske prostore. Nič ni izgubljenega. Ob tem, na zunaj najbolj vidnem delu je še ogromno notranjega, na prvi pogled nevidnega, večini neznanega dela. To pa je tisto, pri čemer si prizadevam, da bi postali urejena, profesionalna ustanova. Muzej namreč! Osnovna muzejska dejavnost je zbiranje, hranjenje, varovanje in prezentiranje premične kulturne dediščine. Želim, da bi kustosi lahko delovali vsak na svojem strokovnem področju na vseh teh področjih. Da zbrano gradivo obdelujejo in pripravljajo tematske razstave. V bližnji prihodnosti bomo končali s postavljanjem temeljev – stalnih muzejskih postavitev in bomo svojo aktivnost bolj

usmerjali v to področje. V tem kontekstu si bom morala (ali pa moj naslednik) prizadevati za dodatne strokovnjake – nimamo etnologa, arheologa – in pridobitev dodatnih prostorov. Naš muzej nima niti ustreznih niti zadostnih depojev. Nujno potrebuje skladiščne površine za predmete, tudi za velike in težke. S 300 m² površin, kot jih imamo sedaj, smo omejeni pri svojem delu.

Mestni muzej Idrja je leta 1997 prejel evropsko nagrado kot najboljši tehniški muzej leta. Kaj je prevladalo pri tej odločitvi? Kaj menite, bomo imeli še kdaj podobno priložnost?

Mestni muzej Idrja je leta 1997 prejel Michelettijevo nagrado in bil razglašen za najboljši evropski muzej industrijske in tehniške dediščine. To je bilo za nas veliko priznanje, ki nam ga je dala evropska strokovna javnost. Nagrade namreč podeljuje oz. muzeje v ta namen ocenjuje EMF – Evropski muzejski forum, ki deluje pod okriljem Sveta Evrope in ima sedež v Londonu. Ocenjeval nas je nizozemski strokovnjak Wim van der Weiden, dolgoletni direktor velikega naravoslovnega muzeja Naturalis v Leidnu. Ko je spoznaval nas in naše delo, se je pravzaprav srečal s popolnim nasprotjem svoje institucije – majhen muzej z malo denarja, veliko število raznolikih objektov, malo zaposlenih, a vsestransko aktivni, in splošno razvejana dejavnost. Prav ta vsestranskost in številne dejavnosti, nanižane ob muzejski, so na ocenjevalca in očitno tudi na komisijo naredili največji vtis. Povod, da smo se na to »tekmo« sploh lahko prijavili, pa je bila razstava, ki smo jo odprli pred tem: 500 let rudnika živega srebra in mesta Idrja. In to je tudi edini pogoj oz. na drugi strani priložnost, da lahko kandidiraš – nova ali prenovljena razstava, muzejska zbirka. Glede na to bi rekla, da formalno priložnost še imamo, vendar je v množici izjemno kakovostnih in velikih evropskih muzejev, ki se vsako leto potegujejo za te nagrade, težko pričakovati, da bi lahko bili tako zelo uspešni. Najbrž pa smo take priložnosti tudi v preteklosti že imeli. V mislih imam prenovljeno Franjo po veliki naravni nesreči, ki se je zgodila 1989. S Franjo bi zaradi njene izjemne vsebine lahko posegli tudi po splošni nagradi »muzej leta«. Vendar je prva odločitev na nas samih. Na to ocenjevanje ali tekmovanje se je potrebno prijaviti. Torej upati se izpostaviti merilom širših dimenzij, kot smo jih vajeni doma, se soočiti s strokovnjaki svetovnega formata. Moj pogum je bil v našem pri-

meru poplačan z nagrado, v nasprotnem pa bi bili najbrž deležni tudi kakšnega pomilovalnega pogleda in poduka, češ »kaj se pa greste«.

Obseg dela Mestnega muzeja Idrija – muzeja za Idrijsko in Cerkljansko postaja iz leta v leto večji. Odpirajo se novi oddelki, vključujejo novi objekti, vedno več je obiskovalcev. Kako rešujete kadrovske in finančne probleme? Kakšne možnosti za zaposlitev imajo mladi, primerno izobraženi in perspektivni kadri?

☞ Obseg Mestnega muzeja Idrija je izjemno velik. V tem pogledu smo tudi izjemni v slovenskem prostoru, saj s takšnim številom objektov ne upravlja nihče. Problemi so vedno in povsod. Najbrž danes niso nič večji pa tudi nič manjši, kot so jih v muzeju imeli moji predhodniki. Denarja ni nikoli dovolj, želela bi samo, da bi se naši lastniki – občini Idrija in Cerkljevo – zavedali, da smo v marsikaterem pogledu v samem vrhu slovenskega pa tudi evropskega muzealstva. V tem smislu bi nas morali podpreti. Vendar naša osnovna dejavnost – to pomeni: postavljanje razstav, izdajanje publikacij, odkupi muzealij – v občinskih proračunih skorajda nima podpore. Stvari se celo slabšajo. Občina Idrija je v letu 2003 za 50 % zmanjšala delež sredstev za obnovo spomenikov (to je stavb, ki so njena last). Nimamo niti moralne podpore. V Cerkljem se že 5 let trudimo, da bi eno od občinskih priznanj ob občinskem prazniku prisodili tudi muzeju ali njegovim delavcem, pa doslej še nismo bili uspešni ...

»Velik problem našega muzeja so kadri oz. pomanjkanje le-teh. Kot velik uspeh štejem dejstvo, da je leta 2002 Ministrstvo za kulturo dalo soglasje k sistemizaciji našega muzeja, ki vključuje tudi kustosa za tehniško dediščino. Čeprav je to delovno mesto trenutno še vedno lahko zasedeno le za določen čas, upam, da se bo zadeva v najkrajšem času spremenila v stalno zaposlitev. Muzej bi želela okrepiti vsaj še z dvema kustosoma in nekaj srednješolsko izobraženimi ljudmi, ki bi delali kot vodiči ter na področju dokumentiranja in varovanja gradiva. Vendar se bojim, da so to le pobožne želje. Na to uho ne sliši ne država ne občina. Sami pa seveda nimamo možnosti zaposlovanja.

Za vsako kulturno ustanovo je zelo pomembno, da je odprta v svet. Idrijski Mestni muzej se najbrž lahko pohvali s tem, saj postaja

vse bolj osrednja kulturna ustanova v kraju. Poleg čiste muzejske vključuje še založniško dejavnost, galerijo, razna posvetovanja, prireditve, kot so Grajski in Muzejski večeri, pa obeležitve pomembnih obletnic in najbrž še kaj. Nam lahko vse to na kratko predstavite in poveste, s kakšnimi kadrovskimi in finančnimi problemi se spopadate?

☞ Muzejsko delo je kompleksno. V javnosti smo sicer najbolj razpoznavni po svojih objektih in stalnih muzejskih postavitev. Ob teh pa muzej pripravlja tudi druge t. i. občasne in galerijske razstave. V Mestni galeriji, kjer smo doslej postavljali te razstave, se jih je vrstilo od 5 do 10 letno. Nekaj, od 3 do 4, jih postavimo v Cerkljanskem muzeju. Tam skupaj z Muzejskim klubom organiziramo tudi predavanja – Muzejska srečanja. Priprava vsakršne razstave terja svoj čas, ljudi, strokovno delo in denar. Predvsem je postavitev stalne razstave zahtevno skupinsko delo hišnih in zunanjih strokovnjakov. Ob dejstvu, da naš muzej »premore« le tri stalno zaposlene kustose in da se mora vsak od njih ukvarjati še s pedagoškim delom, obdelavo muzejskega gradiva (inventarizacija, hranjenje, obdelava, publiciranje), trdim, da delamo optimalno. Naš muzej se pogosto pojavlja kot organizator ali soorganizator različnih zborovanj in posvetovanj. Leta 1995 smo imeli v Idriji uspešno, predvsem pa delovno zborovanje Slovenskega muzejskega društva, v okviru katerega smo govorili tudi o problematiki varovanja in prezentiranja tehniške dediščine. Leta 2001 smo bili soorganizatorji (skupaj z Inštitutom za slovensko narodopisje SAZU in Raziskovalnim središčem Bistra s Ptujem) mednarodnega strokovnega srečanja, ki je potekalo v Cerkljem o pustu, maskah in maskiranju. Na to temo je izšla tudi knjiga, v kateri je tovrstna tradicija Idrijskega in Cerkljanskega ustrezno predstavljena. Prav tako smo skupaj z Rudnikom živega srebra in idrijskim oddelkom Zgodovinskega arhiva Ljubljana poleti 2002 v Idriji organizirali mednarodni simpozij Kulturna dediščina v geologiji, rudarstvu in metalurgiji. Trije strokovni delavci muzeja so prispevali svoje referate. »Letos oktobra smo bili soorganizatorji mednarodnega posvetovanja na temo Življenje in delo Balhasarja Hacqueta, ki je potekalo v našem muzeju. In nenazadnje, v letu 2004 nameravamo 60-letnico delovanja Partizanske tiskarne Slovenija praznovati tudi z delovnim srečanjem novinarjev iz vse Evrope, ki se ukvarjajo z manjšinsko problematiko. O tem se pogovarjamo z vodstvom Primorskega dnevnika v Gorici (Italija), ki

je naslednik Partizanskega dnevnika. Idej in načrtov ni malo, manj je denarja. » In kar se tiče financiranja, bom zelo kritična. Za izvajanje osnovne muzejske dejavnosti občini Idrija in Cerkno ne glede na vsakoletni program, ki jim ga posredujemo in ga tudi uresničujemo, prispevata izjemno malo, manj kot 10 % sredstev za posamezen projekt. Ob tem naj dodam, da se tudi država obnaša vedno bolj mačehovsko. Iz proračunskih sredstev niso v celoti pokriti niti materialni niti programski stroški naše ustanove, pač pa le 60–70 %. To pomeni, da smo v zelo veliki meri odvisni od lastnih prihodkov, donacij in sponzorstev. Ta delež v našem muzeju predstavlja preko 25 % vseh sredstev za redno dejavnost (tu so izvzete spomeniškovarstvene akcije), kar nas uvršča med najuspešnejše slovenske muzeje in tudi omogoča tako pestro dejavnost muzeja.

Sestavni del muzejske dejavnosti so tudi Idrijski razgledi, ki izhajajo neprekinjeno že vse od leta 1956. Najbrž je edinstven primer v Sloveniji, da je pisanje člankov in uredništvo izključno na prostovoljni osnovi. Imate kakšno zamisel, kako bo s tem v bodoče?

- ☞ Med posebno dejavnost našega muzeja sodi izdajanje Idrijskih razgledov. Žalostno je, da nujnosti in pomembnosti izhajanja te publikacije nihče pri memo ne prizna. Financirajo se iz naročnine, lastnih sredstev muzeja ter podpore občine Idrija, ki je za leto 2003 znašala 900.000 SIT, in občine Cerkno v višini 150.000 SIT. Da smo si lahko privoščili pričujočo jubilejno številko, sem za prvo številko v letu 2003 morala denar pridobiti pri sponzorjih. Tega še zdaleč ni dovolj za to, da bi pisce prispevkov ali delo uredništva honorirali. Kakšnih revolucionarnih zamisli na tem področju ne premorem, pa tudi energije za iskanje sponzorjev mi zmanjkuje. Kajti potrebujemo jih za to, da imamo Grajske večere, Muzejske večere, da izdajamo Idrijske razgleda, da obnavljamo prostore, da organiziramo simpozije – našega letošnjega mednarodnega simpozija o življenju in delu Balthasara Hacqueta ni podprlo ne kulturno ministrstvo ne občina. Veste, to daje grenak priokus naši muzejski odličnosti.

Mestni muzej je v letošnjem letu pridobil dve pomembni izvirni deli J. A. Scopolija – Floro Carniolico in Entomologio Carniolico. Kako nameravate urediti hrambo in vsaj občasno razstavo teh in še drugih pomembnih del?

Mestni muzej Idrija hrani veliko izjemnih predmetov, knjig in fotografij. Deli, ki jih omenjate, sta vsekakor velika pridobitev za naš muzej. V smislu kulturne dediščine predstavljata izjemno vrednoto. Obenem pa sta kot muzealiji dokaz, da vsem finančnim težavam navkljub vendarle posamezniki, podjetja in institucije podprejo prave ideje. Obe deli smo v muzej dobili kot donacijo – darila ob naši 50-letnici. Opozorila in vzpodbuda za nakup obeh pa nam je dala velika poznavalka Scopolija dr. Darinka Soban, ki je tudi sodelavka in velika prijateljica našega muzeja. Za take in tem podobne predmete je še posebej potrebno zagotoviti ustrezno hrambo – varno, strokovno in kakovostno v smislu zagotavljanja ustreznih klimatskih razmer. Naše osnovno poslanstvo je gradivo s področja naše zgodovine, umetnostne zgodovine, tehnične zgodovine, likovne umetnosti in etnologije zbirati, hraniti, varovati, nuditi uporabnikom za raziskave, če je primerno ali potrebno pa ob tematskih razstavah tudi razstaviti. To pa je velika zahteva, za katero moram reči, da ji naš muzej v splošnem ni kos. V mislih imam depoje – muzejska skladišča, ki jih imamo absolutno premalo in so premalo strokovno opremljena. » Zaradi takih in podobnih izjemnih pridobitev v muzeju v bodoče načrtujemo priložnostne občasne mini razstave pod skupnim imenom »Vitrina meseca«, kjer bodo kot samostojni eksponati krajši čas na ogled javnosti.

Antonijev rov, ki nedvomno spada v muzejsko dejavnost, je organizacijsko vključen v Rudnik živega srebra Idrija v zapiranju. Leto 2006, ko bo zapiranje rudnika končano, se zelo hitro približuje. Ali kaj razmišljate o tem, da bi to dejavnost priključili Mestnemu muzeju? Se morda o tem, kot tudi o predstavitvi Špirek peči in vsega žgalniškega kompleksa, pogovarjate z vodstvom Rudnika?

- ☞ Ohranjanje tehniške (in seveda drugih kategorij) nepremične dediščine je v prvi vrsti naloga lastnika. Muzeji smo ustanovljeni zato, da skrbimo za premično kulturno dediščino – poenostavljeno rečeno za predmete. Stavbe so stvar lastnikov in v strokovni domeni zavodov za varstvo kulturne dediščine. » Kar se tiče Antonijevega rova, je seveda predvsem odločitev lastnika oz. njegovega ustanovitelja, kaj bo z delovanjem te institucije po zaprtju rudnika. Jaz kot direktorica muzeja ne morem odločati o tem, ali se bodo kam priključili ali ne. O tem lahko odloča Rudnik in na drugi strani naš ustanov-

Prenovljeno
muzejsko stavbo
v Cerknem so odprli:
predsednik državnega zbora
RS Janez Podobnik, direktorica
muzeja Ivana Leskovec
in državni sekretar na
Ministrstvu za kulturo RS
Silvester Gaberšček,
23. 9. 1999.

vitelj, to sta obe občini, Idrija in Cerkno, ki morata v primeru javnega zavoda, kar naš muzej je, zagotavljati sredstva za delovanje. » Razgovori o sodelovanju, povezovanju in skupnih akcijah stalno potekajo, vendar v dediščino – toliko kot je ima Idrija – nihče ni pripravljen vlagati zadostnih sredstev. Ne država, še manj pa občina. Obnova topilnice in postavitev ter prezentacija Čermak-Špirekove peči terjata velika sredstva, ki pa bi morala biti zagotovljena v letu ali dveh. Obnova teh kompleksov se ne more vleči desetletje ali dve kot npr. obnova gradu. Tudi če se Antonijev rov in Mestni muzej združita, problem s tem ne bo rešen. » Seveda pa imamo o tem tako v muzeju kot na rudniku skupno mnenje. Vsi menimo, da je potrebno ohraniti raven hranjenja in prezentiranja dediščine, za katero zdaj skrbi rudnik preko Antonijevega rova. To je vsekakor v interesu stroke, mislim pa, da bi moralo biti tudi v interesu turistične ponudbe Idrije. Vendar je problem vzdrževanja in financiranja takega kompleksa, kot je Antonijev rov, izjemno zahteven.

Za bolnico Franja je že vse kazalo, da bo sprejeta v seznam svetovne kulturne dediščine pri Unescu. O tem, kakšni so izgledi danes, smo vprašali že vašega predhodnika, zdaj poslanca v državnem zboru, Sama Bevka. Kako vi gledate na ta problem? Si boste še naprej prizadevali za njegovo realizacijo?

Partizanska bolnica Franja je spomenik nepremične kulturne dediščine. To ni le muzej, ampak prvenstveno avtentično ohranjen spomenik z muzejsko zbirko v sebi. Muzejski segment Franje so torej le njeni predmeti in oprema in ozko strokovno gledano bi se mi morali ukvarjati samo s tem. V kolikor bo Franja vpisana na listo dediščine, se bo to zagotovo spremenilo in obseg spomenika, za katerega bo upravitelj skrbel, se bo bistveno povečal. To ne bodo le barake v soteski in dostopne poti, ampak ozemlje, veliko 55,67 ha z vsem tamkajšnjim življenjem. » Vpis Franje na Unescovo listo dediščine je zadeva oz. postopek, ki ga vodi država Slovenija. In samo če bo interes države, predvsem pa interes lastnika oz. lokalne skupnosti, v tem primeru občine Cerkno, dovolj močan, se bo proces nadaljeval in bo, prepričana sem, tudi uspel. Naš muzejski prispevek k temu je strokovno delo oz. servisiranje delovnih teles, ki na tem projektu delajo, s podatki, informacijami, zgodovinskimi gradivom. Zame osebno pomeni vpis sicer uspeh za državo ter veliko priznanje za Franjo in njeno sporočilnost, za naš

muzej pa izgubo. Trdim, da s Franjo dobro upravljamo, zanjo strokovno skrbimo in si prizadevamo za njeno popularizacijo, saj to doprinaša tudi k prepoznavnosti našega muzeja. Potem pa jo bomo izgubili. Ne vem in niti ne znam predvidevati, kdo bo z našim delom nadaljeval. Upam, da se ne bo na novo odkrivala Amerika, ker je že odkrita, ampak se bo nadaljevalo z delom v interesu ohranjanja Franje in njenih izjemnih sporočilnih vrednot, predvsem pa, da bo na prvem mestu strokovna skrb za spomenik. Le to bo pogoj za uspešno življenje Unescovega spomenika in za njegovo uspešno turistično uveljavljanje.

Imate veliko zunanjih sodelavcev? Kako sodelujete z ustanovami in podjetji?

Sodelavcev muzeja je res veliko – posameznikov, ustanov, podjetij – domačih in tujih. Sama se skozi vrsto let svojega službovanja v muzeju z nekaterimi srečujem že vse od začetka. Strašno nerada govorim o imenih. Vse je nemogoče naštet. Nehote koga pozabiš, koga postaviš pred drugega, vsi pa so za delovanje muzeja pomembni. Pomoč vsakogar od njih je neprecenljiva – strokovna, finančna politična itd. Vsi, s katerimi sodelujem, so dobri sodelavci. Nekateri so zmeraj v prvih vrstah in zanje vsi vemo, so pa tudi tisti v ozadju, prav tako pomembni, a vedno neimenovani, ki so mi s svojim razumevanjem, vzpodbujanjem in tudi neposredno pomočjo v veliko oporo. Hvala vsem. » V letu 2002 sem naštetla več kot 100 različnih imen in institucij, s katerimi sem sodelovala pri različnih nalogah in projektih – restavraciji, konservatoriji, arhitekti, gradbeniki, zgodovinarji, geologi, botaniki, muzealci, slavisti, oblikovalci, tiskarji, fotografi, umetniki, arheologi, prevajalci, politiki. Naj se spomnim nekaterih: Zidgrad, Rudnik živega srebra in Kolektor iz Idrije, A-banka iz Ljubljane, Zavarovalnica Triglav iz Nove Gorice, Botanični vrt iz Ljubljane, Naturhistorisches museum z Dunaja, Goriški muzej, Zavod za varstvo kulturne dediščine Nova Gorica, Glasbena šola Idrija, Jerneja Batič in dr. Jelka Pirkovič z Ministrstva za kulturo, Stane Mrvič z Uprave za kulturno dediščino, Anica Sirk, Slavica Plahuta in Andrej Malnič iz Goriškega muzeja, Ernesta Drole in Darji Humar z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Nova Gorica, dr. Mitja Ferenc s Filozofske fakultete, mag. Goja Pajagič Bregar iz Narodnega muzeja Slovenije in dr. Marjeta Mikuž iz Muzeja novejših zgodovine, mag. Marko Cigale z Rudnika živega srebra Idrija v zapiranju, Igor Božič z Zidgrada, Ivica Kavčič iz Mu-

zejskega društva Idrja, dr. Jože Čar, dr. Darinka Šoban, dr. Tone Wraber, Jože Janež, dr. Janez Šumrada, Heda Petrič, Marko Lavrenčič, Drago Svobljak, Samo Bevk, Janez Kavčič, Igor Peršolja, Marija Zajc, Tatjana Dizdarevič, Rafko Terpin, Marijan Močivnik, Suzana Stančič, Klemen Pust, dijaki idrijske gimnazije, ki nam pomagajo pri dežurstvu v muzeju, in številni drugi. » Med vsemi temi sodelavci bi posebej kot naše partnerje želela omeniti Občino Idrja in Občino Cerkno. Sodelovanje z županoma, zdaj sta to Damjan Krapš, pred njim je bil Cveto Koder, in Jurij Kavčič, ter strokovnimi službami je korektno. Seveda pa bi si z njihove strani želeli več podpore v smislu financiranja programov, ki jih izvajamo.

Letošnje leto je za Mestni muzej Idrja – muzej za Idrjsko in Cerkljansko jubilejno. Preteklo je 50 let za muzej v Idrji in 25 let za muzej v Cerknem. Kakšni so bili vaši načrti za to obeležitev in kako se uresničujejo?

50-letnico idrijskega muzeja in 25-letnico njegovega cerkljanskega oddelka smo obeležili delavno. V obeh muzejskih hišah smo lahko upravičeno praznovali. Glavnina obeh muzejskih zgradb je obnovljena, ne pa še v celoti in nekaj dela s področja gradbeništva me še čaka. Letos smo odprli dve novi stalni postavitvi. S prvo – Idrjsko v 20. stoletju – v Idrji zgodbo petstoletne zgodovine počasi zaključujemo, medtem ko smo v Cerknem z zgodovinskim pregledom Cerkljanska skozi čas postavili šele temelje. Čaka nas še arheološka predstavitev območja, temeljita raziskava in predstavitev partizanske sanitete s poudarkom na Partizanski bolnici Franja in seveda prezentacija etnološko zanimivih in znamenitih cerkljanskih lautarjev. V Idrji v ta sklop spadajo Idrjske čipke. » S prazničnimi dogodki smo sicer začeli marca 2003, ko smo v galeriji postavili slikarsko razstavo iz depojev Mestnega muzeja Idrja, zaključujemo pa z izdajo te posebne številke Idrjskih razgledov, v kateri predstavljamo svojo dejavnost in 50-letno zgodovino. » Ne gre prezreti tudi nove pridobitve v idrijskem gradu – novih prostorov za občasne in slikarske razstave, ki smo jih svojemu namenu predali 24. oktobra 2003 z odprtjem razstave akademskega slikarja Rudija Skočirja. Dejavnost te galerije bi radi v letu 2004 obarvali izrazito idrijsko – predstavili slikarje Rafka Terpina, Jurija Pfeiferja in Nandeta Rupnika.

Ministrica za kulturo RS Andreja Rihter si je z zanimanjem ogledala novo stalno postavitev Mejniki 20. stoletja, 17. 4. 2003.

Zadovoljstvo ob odprtju stalne razstave Cerkljanska skozi stoletja, 20. 6. 2003. Z leve: avtorica razstave Milojka Magajne, Stanislav Mrvič, Samo Bevk, Ivana Leskovec.

Za zaključek nam povejte še, kakšni so vaši načrti in želje za razvoj Mestnega muzeja v bodoče. Kakšne spremembe pričakujete na področju muzejske dejavnosti po vključitvi Slovenije v Evropsko skupnost?

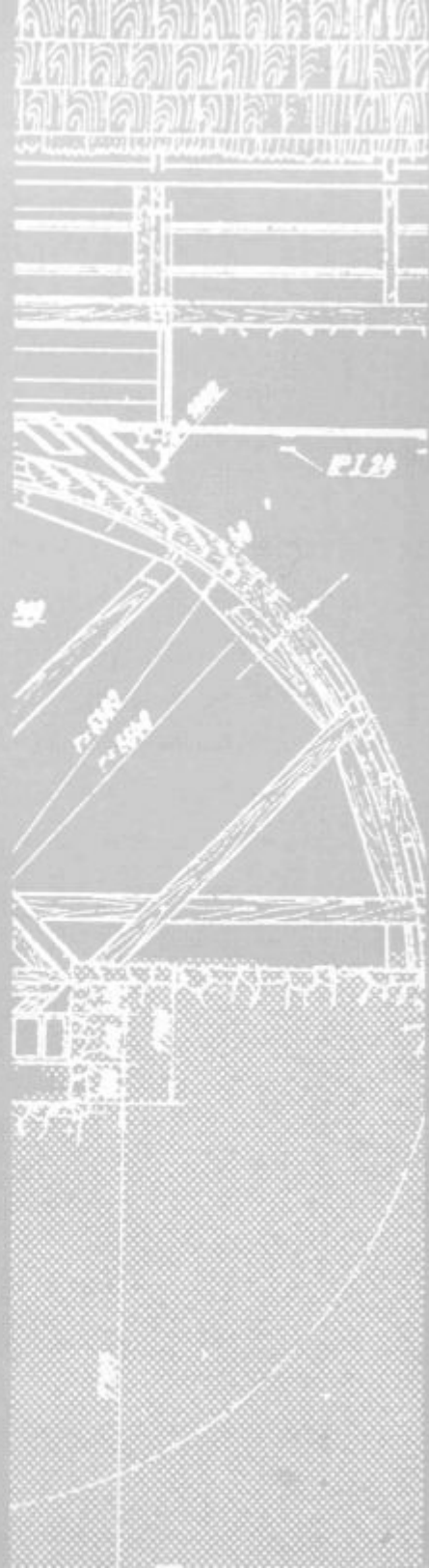
☞ Predvsem želim, da bi se muzej razvijal v smislu strokovnosti in profesionalnosti, v smislu izpolnjevanja poslanstva, za katerega smo ustanovljeni in ki smo ga sami sprejeli. » Poslanstvo našega muzeja je trajna in kontinuirana skrb za premično dediščino na območju Idrijsko-Cerkljanske regije oz. današnjih občin Idrija in Cerkno s področja zgodovine, novejšje zgodovine, etnologije, zgodovine umetnosti in tehniške dediščine, kot določa Uredba o vzpostavitvi muzejske mreže (Ur. l. RS št. 97/00 in št.105/01). To pomeni, da predmete na terenu zbiramo, jih hranimo, varujemo, raziskujemo, razstavljamo in preko tega skrbimo za popularizacijo svoje ustanove in dediščine na splošno. Pomembno vlogo želimo imeti v izobraževalnih procesih, zlasti pri domoznastvu, kjer muzej s svojimi stalnimi in občasnimi razstavami predstavlja vez med zgodovino v učbenikih in resničnimi ostanki preteklosti na terenu. Opozarjamo na pomen in vlogo preteklosti, kar je pomembno pri utrjevanju identitete prostora in narodne zavesti. To pa tudi pomeni, da svojo dejavnost opravljamo v za to primernih prostorih in z ustrezno opremo. Muzej je v zadnjih 15 letih pridobil oz. uredil kakovostne prostore za razstavljanje, nimamo pa jih za hranjenje in varovanje gradiva. V ta namen je potrebno pridobiti vsaj 1000 m² urejenih površin za skladiščenje muzejskih predmetov. Za njihovo varovanje pa potrebujemo opremo konservatorske delavnice in kader. Zavedati bi se morali, da je na stalnih razstavah le 10 % predmetov, vsi ostali, ki prav tako pričajo o naši preteklosti, ustvarjalnosti, iznajdljivosti itd., pa so hranjeni v depojih. Vsak od njih bi moral biti v takem stanju, da ga lahko v katerem koli trenutku najdemo, izvemo o njem vse, kar je možno (vsebino, opis, lastnika, material ...), in ga takoj postavimo na razstavo (je zaščiten in restavriran). Tega danes žal ne moremo zagotoviti. » Bodočnost tega muzeja vidim tudi v razširitvi njegove dejavnosti. Področje, ki ga pokrivamo, je popolnoma neraziskano z vidika arheologije. Matično službo v tej smeri opravlja Goriški muzej, ki pa ima obsežno ozemlje delovanja in premalo kadra. Vsi arheološki poskusi zunanjih institucij na tem terenu so prinesli rezultate (Divje babe, Jelenšek, Reka ...), zato ne gre enostavno predvidevati, da se v prazgodovini tukaj ni dogajalo nič. Za

sistematično delo na tem področju torej potrebujemo kustosa – arheologa. » Želim si, da bi se naša institucija kadrovske krepila, s tem utrjevala svoje mesto v muzejski stroki in da se ne bi cepili in delili v manjše lokalne institucije (Idrija, Cerkno), kajti realnih možnosti za kakovostno delo v njih ni. So premajhne in v njih se mora vsakdo ukvarjati z vsem, medtem ko bi se naši kustosi strokovno morali razvijati v smeri specializacij in ne obratno. » Osebnostno tudi nisem navdušena nad aktualno kulturno politiko države, ki skrb za vse nenacionalne muzeje (občinske, medobčinske, pokrajinske) prelaga na lokalne skupnosti, češ da je to proces decentralizacije, ki ga od nas zahteva Evropska skupnost. Prav zaradi vstopanja v Evropsko zvezo, zaradi svoje majhnosti, bi morali še toliko bolj skrbeti, da bi bila vsa naša dediščina zaščiten, varovana in da bi bilo zanjo poskrbljeno. Ne samo za tisto, ki se hrani v Ljubljani (tam so naši nacionalni muzeji), ali tisto, za katero bodo skrbele bogate in strokovno podkovane občine. Vsa dediščina je za izražanje oz. dokazovanje identitete in nacionalne pripadnosti enako pomembna, ne glede na to, kje jo hranimo – v Murski Soboti, Novi Gorici, Cerknem, Idriji, Kranjski Gori ali Ljubljani. Je priča naše prisotnosti v tem prostoru in tudi priča raznolikosti našega prostora. Nikakor ne smemo, tudi država ne bi smela, dovoliti, da se razproda ali da jo zanemarimo.

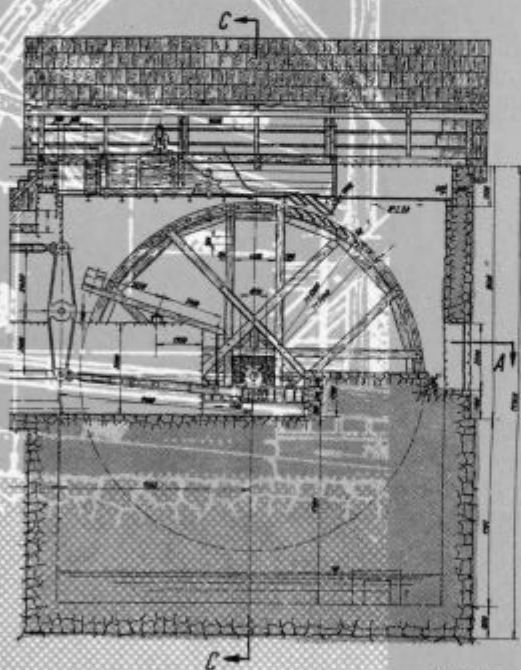
Iskrene čestitke vsem trem sogovornikom za opravljeno delo in hvala za izčrpne odgovore. Želim jim kar največ zdravja in sreče, sedanjemu in vsem bodočim vodstvom Mestnega muzeja pa predvsem, da bi država, občini in tudi vsi drugi subjekti v okolju imeli dovolj posluha in primeren odnos do varovanja kulturne in naravne dediščine, kar bi se odražalo v nemotenem zagotavljanju finančnih sredstev za delo ustanove. Nadvse pomembno je najširše zavedanje o tem, da s poznavanjem in spoštovanjem preteklosti bogatimo svojo današnjo kulturo in svoje znanje, s čimer postajamo prepoznavni v skupnosti narodov, ki se ji pridružujemo.

V prenovljenih
kletnih
prostorih na gradu
Gewerkenegg je prvi
razstavljal akademski
slikar Rudi Škočir,
24. 10. 2003.

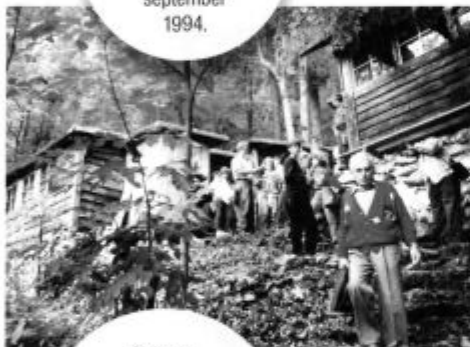
Muzej se na ogled postavi

SKRIBO ZA OBTUO 1000

Vtisi obiskovalcev

V Partizanski
tiskarni Slovenija
ob 50-letnici
ustanovitve, Vojsko,
september
1994.

Soproga
predsednika RS
Štefka Kučan na
sprejemu častnih gostov
Čipkarskega festivala
v Galeriji Idrja,
25. 8. 1995.

Grad Gewerkenegg

Idrija, 9. 10. 1954

V času prvega muzejskega tedna, ob prvem sestanku primorskih muzealcev, na dan izročitve Idrijske kamšti javnosti, ki predstavlja prvi urejeni objekt našega muzeja, namenjen predvsem naši učeči se mladini, ki naj iz njega spozna tehnične tradicije naše zemlje in iz njih ogromen tehnični napredek, ki ga omogoča naša nova v socializmu rastoča domovina, izročamo javnosti tudi to spominsko knjigo.

18. 4. 1956

Skupina turističnih sodelavcev iz vse države, po številu 19, pri ogledu kamšti vodila *Manja Likar*

28. 8. 1957

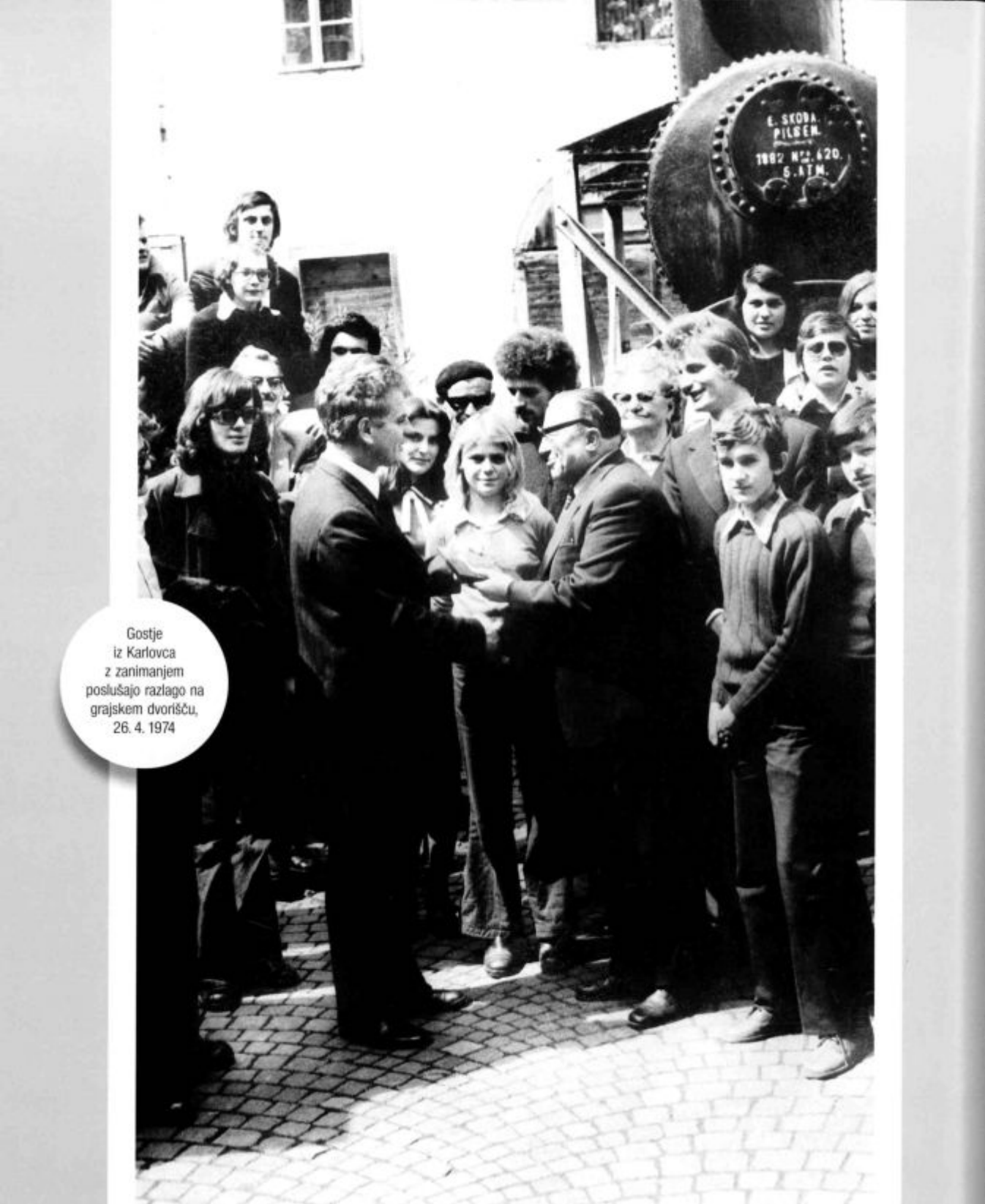
An extremely good collection is being started in most interesting surroundings. We would like to come back when all is finished.
Westminster Speleological Group

13. 3. 1964

so si učenci tretjega a in c razreda ogledali klavže in maketo bolnišnice Pavle.
Učencev je bilo 70.
učiteljici *Antonija Furlan, Metka Prelovec*

11. 8. 1977

Res edinstveno. (»Življenje idrijskega rudarja«, Galerija Idrja, op. p.)
Ludvik Kovačič

Gostje
iz Karlovca
z zanimanjem
poslušajo razlago na
grajskem dvorišču,
26. 4. 1974

Otvoritev
recepcije
Mestnega muzeja Idrija
na gradu Gewerkenegg,
22. 9. 1998. Minister za kulturo
RS Jožef Školč v pogovoru s
predsednikom korporacije
Hidria Edvardom
Svetlikom.

5. 10. 1978

Z občudovanjem sva si ogledali tako odlično
ohranjeno zbirko (»SVPB Pavla«, op. p.), ki bo
rodovom lahko pokazala, kaj vse so morali
prestati naši borci.

Tončka Jernejčič, Ivana Ostanek

12. 4. 1995

Le musée est superbe.
Mazzini, France

22. 7. 1995

Zelo zanimive stare fotografije čipke, kristali ...
glavnem, super!
Maja in Bojan Smrekar

24. 6. 1996

Mich hat die Klöppelausstellung sehr begeistert,
da ich selbst klöpple und meinem Mann gefielen
die Steine am besten.
Ewa Richter, Chemnitz, Deutschland

30. 7. 1997

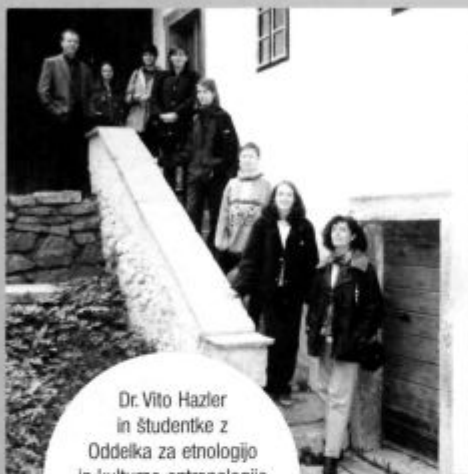
Wir sind erfreut über Ihr schönes Museum. Aus
ihm spricht der Stolz der Menschen auf ihre
Geschichte Entwicklung.
Hannelore Truß aus Germany

10. 8. 1997

Idria e' una cittadina molto interessante!
Tanini Elena, Grignano, Italy

Veleposlanica
republike Češke
v Sloveniji Jana
Hybašková na gradu
Gewerkenegg odpira
razstavo čipk s Češke,
19. 8. 2000

Dr. Vito Hazler
in študentke z
Oddelka za etnologijo
in kulturno antropologijo
Filozofske fakultete
pred rudarsko hišo,
27. 10. 2000.

Obisk švedskega
ambasadorja v RS
Johna-Christerja Åhlanderja ob
odkritju spominske plošče Carlu
von Linnéju in J. A. Scopoliju v Idriji,
21. 6. 2001. Z leve: Darko Viler, Ivana
Leskovec, John-Christjer Åhlander, dr.
Darinka Soban, Nevenka Črešnar
Pergar, predsednik Slovensko-
švedskega društva Janez
Pergar.

10. 10. 1997
Very interesting and informative – and real.
Michael Collier, London

15. 11. 1997
Tu smo doma in tu je Evropa.
Tone Globočnik

14. 5. 1999
European Museum Forum – a wonderful
evening in an excellent museum!
Patrick Greene

17. 8. 1999
Very helpful, friendly and informative guides.
Thank you.
Paul and Irene May, Sheffield, England

Obiskovalci pri
ogledu kamšči,
24. 7. 2003

Obisk
kolegov iz
Dolenjskega
muzeja,
23. 9. 2002

Dr. Pavla
Jerina - Lah
v družbi ministrice
za kulturo RS Andreje
Rihter in Ivane Leskovec
na odprtju razstave
Mejniki 20. stoletja,
17. 4. 2003

☞ 1. 2. 2000

Muzej je name naredil globok vtis.
Čestitam za zaslužen nagrado!
dr. Boris A. Novak

☞ 4. 6. 2001

Es ist ein wunderschönes Schloß. Wir haben uns
hier sehr wohl und willkommen gefühlt.
Hayen, Anne - Kathrin und Ingelore Gano

☞ 17. 9. 2001

You are fortunate to have this beautiful museum
to show your history to the world.
Jeanette Mittheu, Washington State, USA

☞ 19. 1. 2002

What a wonderful museum! It's extremely well
done. Keep it up. We loved it and will return.
Johnny Young, USA Ambassador

☞ 24. 2. 2002

Malo več informacij zraven razstavljenih
ekspozitov in lučke nad mineralčke, prosim!
Študenti Fakultete za družbene vede

☞ 22. 4. 2002

There seems to be something new
and amazing around every corner in this friendly
and fascinating country. We love it here!
Scott Walters, USA

☞ 26. 7. 2002

A very nice museum with all those photos and
not only tools. It seems to tell a story of people
and not only technique.
*Maryte Edelman and Herman de Jager, Ede, The
Netherlands*

✂ Jašek Franciške

✂ 17. 10. 2002

We are very pleased that we have been able to spend so much time enjoying the layout of the displays in your most interesting museum. Congratulations to all of those people who have been responsible. Your 1997 award was certainly well deserved.

Rod and Mae Clarke, New South Wales, Australia

✂ 17. 10. 2002

A splendid and fascinating historical overview.
Hugh Mortimer, British Ambassador

✂ 4. 7. 2003

Ful dobro je tukaj. Všeč so mi slike in fotografije.
Eva

✂ 10. 7. 2003

Impressive. An exceptional museum.
Annette Lilletvedt, Norway

✂ 18. 7. 2003

Molto bello!
J. Fischer, Switzerland

Otvoritev
razstave prenovljenih
rudniških strojev v jašku
Franciške, 27. 10. 1992.
Minister za kulturo RS Borut
Šuklje (tretji z leve) v pogo-
voru s člani restavratorske
ekipa muzeja.

✂ 27. 10. 1996

Hvala za izjemno vodstvo.
*Taja Čepič, Mestni muzej
Ljubljana*
*Wim van der Weiden, European Museum of the
Year Award, The Netherlands*

✂ 3. 7. 1998

Zelo zanimiv prikaz tehničnega razvoja in
takratnega napredka Idrije, ki je bila v času pred
italijansko okupacijo najbolj opremljen rudnik
– zbirka je edinstvena!
Tone Jager in Miloš Šulin

✂ 7. 9. 1998

Auguri per il monumento al passato.
Gianni Masina, Da Piacenza, Italia

✂ 8. 8. 2002

Veoma interesantna posjeta i zanimljiva tehnička
baština. Svaka čast!
Ismar Magić, Bosnia and Herzegovina

☞ Cerkljanski muzej

☞ 1. 10. 1978

Razstava »Partizanska saniteta Slovenije« je našla svoj pravi dom v Cerknem – v srcu nekdanjega osvobojenega ozemlja naše Primorske in območju Partizanskih bolnic Franja in Pavla, ki bosta ostali trajen spomenik iz slavnih dni slovenske zgodovine.

Bogdan Brečelj

☞ 10. 10. 1978

Muzej je obiskalo 54 učencev prvega razreda OŠ Cerkno Spomenik NOB. Čeprav so še majhni in marsičesa ne razumejo, so vse opazovali z velikim zanimanjem, kar jim bo prav gotovo v veliko pomoč pri spoznavanju bogate preteklosti njihovih rodni vasi.

Miklavčič, Cankar

☞ 7. 10. 1992

Presenetila nas je intimna lepota kraja, ljubeznivost prebivalcev ... Želeli bi spoznati korenine tega okolja. Vaš muzej nam pri tem pomaga. Hvala.

Univerza za tretje življenjsko obdobje, Ljubljana

☞ 24. 8. 1998

Z veseljem smo si ogledali Pb Franja in muzej v Cerknem ob priliki obiska vamberškega župana (Češka) v Idriji.

župan Cveto Koder

☞ 18. 7. 2003

Izjemno zanimiva postavitve z bogatim sporočilom in dokumentarno vrednostjo, ki presega lokalne meje. Vredno ogleda in razmisleka o dogajanju na Cerkljanskem. Hvala za prijazen sprejem!

mag. Marjan Toš, Pokrajinski muzej Maribor

☞ 23. 7. 2003

Very interesting museum. Thank you.

Elaine and Harry from Scotland

Člani
Slovenskega
konservatorskega
društva, udeleženci
strokovnega posvetovanja o
spomenikih ljudske revolucije
na ekskurziji v Partizansko
bolnico Franja,
24. 6. 1983.

Partizanska bolnica Franja

2. 11. 1985

Nešto izvanredno, što još nisam vidio, iako sam prešao skoro cijelu Jugoslaviju. Drugovi, hvala na ovako značajnom i upečatljivom spomeniku naše NOB.

Mladen Blažević

29. 6. 1988

God Bless the Brave people that were in this hospital.

Mary Bramer, Vancouver, Canada

10. 8. 1990

Z obćudovanjem in hvaležnostjo vsem tistim, ki so pomagali, da se bo ta pomnik globoke človečnosti ohranil tudi prihodnjim rodovom.

Milan Kučan

28. 2. 1998

My father stayed here while getting well.

Harold Cory Adams II, Arizona, USA

5. 6. 1998

Ganjena sem, ko vidim, kako so se reševalci žrtvovali za ranjence, da so jih obdržali pri življenju! Hvala vsem, ki ste pomagali, da se je ta VELIČASTEN SPOMENIK iz časa NOV ohranil!

Breda Preskar, roj. 1945, Ljubljana

Sodnik
Evropskega
muzejskega foruma Wim
van der Weiden v spremstvu
Taje Čepič pri ocenjevanju
muzeja – kandidata za
evropski muzej leta 1997 –
v Partizanski bolnici
Franja, 27. 10. 1996.

Ameriški
veleposlanik
Victor Jackovich (prvi z
desne), gost cerkljanskega
župana Janeza Podobnika
(tretji z leve), na obisku
v Partizanski bolnici
Franja, 27. 7. 1996.

Predsednik
Evropskega
muzejskega foruma
Patrick Greene na ekskurziji
v Partizanski bolnici Franja,
ki je sledila letnemu srečanju
forumu v Ljubljani,
12.–15. 5. 1999.

8. 7. 2000

Partizanska bolnica Franja (Slovenija) je avtentično ohranjen spomenik iz časa druge svetovne vojne. Je ena od maloštevilnih podobnih bolnic, ki so na slovenskem ozemlju delovale v tem prelomnem času svetovne zgodovine. V času največjega spopada svetovnih sil je Partizanska bolnica Franja namreč nudila zavetje Človeku.

S svojo velikino izpričuje moč in voljo nekega naroda in tudi posameznika, da ohranja največ, kar ima – človeška življenja. Zato je Partizanska bolnica Franja resnično izjemen pomnik človeške humanosti. S tem svojim sporočilom naj ostaja človeštvu ohranjena za vedno v poduk in spomin.

(prevod iz ital. j.)

prof. Gianfranco Fineschi

Viri

- 1 Vpisne knjige obiskovalcev, arhiv Mestnega muzeja Idrija
- 2 Vpisne knjige obiskovalcev, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idriji, fond Mestni muzej Idrija, IDR 1

Partizansko
bolnico Franja si
je 5. 10. 1986 ogledal
milijonti obiskovalec.
Ob tej priložnosti je goste
nagovoril direktor
muzeja Jurij
Bavdaž.

	Partizanska bolnica Franja	Grad Gewerkenegg	Kamšt	Partizanska tiskarna Slovenija	Bevkova domačija Zakojca	Cerkijanski muzej	Rudarska hiša	Jašek Frančiške	Aragonična Ravenska jama
1945	493								
1946	5700								
1947	7800								
1948	1800								
1949	2100								
1950	3400								
1951	4000								
1952	4000								
1953	5000								
1954	6000		200						
1955	6366		200						
1956	6500	1110							
1957	8000	2607		182					38
1958	10000	1350		139					17
1959	14600	3080		264					17
1960	14695	4267		120					11
1961	20183	3907		430					154
1962	23173	4893	zaprto	711					5
1963	20982	4041	zaprto	890					8
1964	18621	5821	zaprto	659					6
1965	23969	4629	zaprto	938					41
1966	27035	6623	zaprto	419					6
1967	25683	3845	zaprto	537					8
1968	28382	4736		650					
1969	30690								
1970	32003								
1971	36480								
1972	38111								
1973	37749								
1974	38274								
1975	47240								
1976	44094								
1977	47306								
1978	44088								
1979	40301	6500	200	1250		3800			
1980	41167								
1981	44297								
1982	42382	7220		1800		6850			
1983	42847								
1984	34040								
1985	38005								
1986	37988								
1987	29399								
1988	30750	6250	642	1500	500	3618			
1989	4013					3880			
1990	15265	8375		2000	8000	3877			
1991	8723	8743	612	1400	3200	1260			
1992	11001	12556		601	2700	322			
1993	14095	15133		643	1381	699			
1994	15660	15311		1202	2683	649			
1995	17652	21669		982	2965	949			
1996	16721	20561		1052	2739	1811			
1997	22470	27696		973	3817	1301			
1998	20488	23971	3531	945	2881	2574		1085	
1999	20956	22458	4684	1191	3403			1070	
2000	31214	22329	5071	1114	3659	1411	452	705	
2001	29360	19203	4450	1546	3603	1801	1368	548	
2002	29095	18756	4699	1336	3275	2438	1084	804	
do 31. 10. 2003	25448	15856	2816	1362	2857	1178	979	616	

 obnova stavbe ni podatkov ni pod upravo MMI

Viri: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Idriji, fond Mestni muzej Idrija, IDR 1
Arhiv Mestnega muzeja Idrija

Muzej smo ljudje

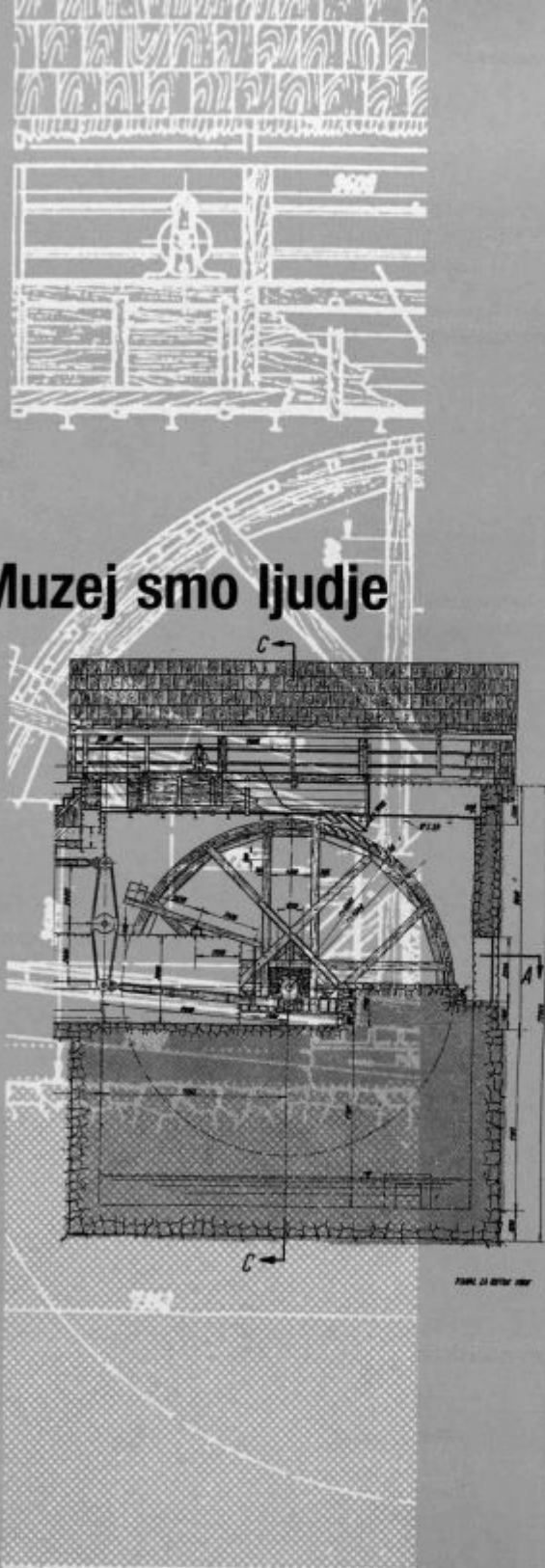
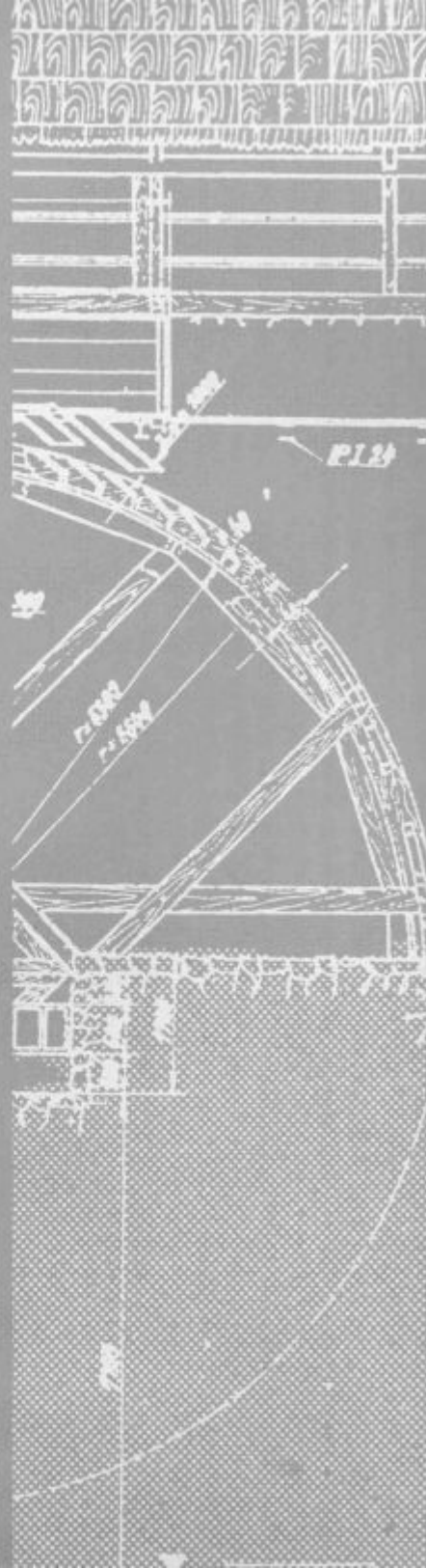

FIGURE 10.100

☞ Redno zaposleni 1953–2003

ime	priimek	zaposlen	delovno mesto
Marija	Albreht	1978–1985	čistilka
David	Bašelj	1998–2000	oskrbnik Partizanske bolnice Franja
Junj	Bavdaž	1968–1987	ravnatelj
Franc	Bevk	1963–1978	oskrbnik Partizanske bolnice Franja
Samo	Bevk	1980–1995	kustos NOB, ravnatelj
Zofija	Bevk	1973–1973 in 1978–1979	oskrbnica Partizanske bolnice Franja
Slavica	Bohar	1992	čistilka
Nikolaj	Drečnik	1977–1984	tiskar – montažer
Ivica	Erjavec	1972–1974	tajnica – računovodkinja
Danica	Frelih	1978–1978	?
Jože	Gantar	1960–1990	hišnik – mizar
Jožica	Gantar	1974–1978	tajnica – računovodkinja
Mirjam	Gnezda	2002	kustosinja za starejšo zgodovino
Ema	Govekar	1962–1969	tajnica
Fani	Hvala	1980–1991	tajnica
Ema	Ipavec	1983–1984	računovodkinja, čistilka
Ivan	Jereb	1953–1955	tehnik - administrator
Jakob	Jemec	1986–1989	pomočnik oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Franc	Jereb	1975–1984	tiskar
Radmila	Jovišić	1997–1998	čistilka
Boleslav	Karlin	1977–1984	tiskar za tisk s ploskve
Janez	Kavčič	1987–1999	kustos – zgodovinar
Albert	Kolarič	1977–1984	tiskar – stavec
Roza	Koler	1972–1974	čistilka
Danica	Kravanja	1969–1971	knjigovodkinja
Slavko	Kunc	1991	hišnik – zidar
Ernest	Ladiha	1983–1984	pomočnik oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Evgen	Lapajne	1969–1979	oskrbnik Partizanske tiskarne Slovenija
Filip	Leban	1957–1968	čuvaj Partizanske tiskarne Slovenija
Marija	Likar	1956–1957	administratorka

Ivana	Leskovec	1984	kustosinja, direktorica
Srečko	Logar	1953–1969	ravnatelj
Milojka	Magajne	1996	kustosinja za novejšo zgodovino
Marko	Mavri	1968–1972	pomočnik hišnika
Angela	Miklavčič	1979–1992	oskrbnica Partizanske bolnice Franja, čistilka
Hubert	Miklavčič	1983–1987	oskrbnik Partizanske bolnice Franja
Marija	Mirič	1982–1982	pomočnica oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Vera	Mohorič	1968–1969	računovodkinja
Roman	Obid	1987	oskrbnik Partizanske bolnice Franja
Nastja	Oblak	1982	računovodkinja
Marija	Osredkar	1985–1985	pomočnica oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Rade	Panič	2000	oskrbnik Partizanske bolnice Franja
Marija	Pavšič	1991	tajnica
Tomaž	Pavšič	1980–1993	kustos – dokumentalist
Zmaga	Pelhan	1982–1982	računovodkinja
Marjan	Peternelj	1990–1998	pomočnik oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Dragica	Podobnik	1981–1982	računovodkinja
Barbara	Pust	1997–1998	kustosinja za starejšo zgodovino
Marjeta	Pelhan	1969–1971	arhivarka
Nevla	Rupnik	1978–1978	tajnica
Albin	Skok	1989	oskrbnik Partizanske tiskarne Slovenija
Angel	Skok	1979–1989	oskrbnik Partizanske tiskarne Slovenija
Jana	Svetličič Pfeifer	1982–1983	kustosinja NOB, pomočnica oskrbnika Partizanske bolnice Franja
Majda	Štolc	1976–1979	računovodkinja
Irena	Štrukelj	1971–1972	tajnica
Marija	Tušar	1974–1975	čistilka
Marija	Uršič	1975–1977	čistilka
Darko	Viler	1994	kustos – dokumentalist
Anton	Zelenc	1999	kustos za tehniško dediščino
Marija	Zelenc	1975–1976	knjigovodkinja
Velinka	Žilič	1994	čistilka

Idrijski razgledi 2/2003: KOLO ČASA 50 let Mestnega muzeja Idrija

✂ Izdal in založil: MESTNI MUZEJ IDRJA

Prelovčeva 9, Idrija

tajnistvo@muzej-idrija-cerkno.si

www.muzej-idrija-cerkno.si

✂ Uredniški odbor: Mirjam Gnezda, Anton Zelenc,
Darko Viler, Milojka Magajne, Ivana Leskovec

✂ Glavna in odgovorna urednica: Ivana Leskovec

✂ Oblikovalec in tehnični urednik: Marjan Močivnik

✂ Lektorica: Milanka Trušnovc

✂ Fotografije:

fototeka Mestnega muzeja Idrija, razen:
fotografija na str. 118 (lastnik ZAL, Enota v Idriji),
str. 66, 92 (lastnik Jurij Bavdaž),
str. 98 (lastnik Samo Bevk),
str. 87 (lastnik Zmago Logar)

✂ Tisk: Gorenjski tisk Kranj

✂ Naklada: 1000 izvodov

✂ Idrija, december 2003

✂ Izid publikacije so finančno podprli:
Občina Idrija
Občina Cerkno
SGP Zidgrad Idrija d. d.